

Uutta diakonivirkaa koskevien säännösten lisääminen kirkkolakiin ja kirkkojärjestykseen

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi kirkkolakia ja kirkkojärjestystä siten, että niihin lisätään säännökset perustettavasta uudesta diakonivirasta, joka olisi kirkossa kristilliseen sanomaan perustuvia kristillisen lähimmäisenrakkauden, kasvatuksen ja lähetyksen tehtäviä varten oleva vihkimysvirka ja johon kutsutaan ja vihitään.

Diakonivirkaan voitaisiin vihkiä henkilö, jolla on koulutuksen mukainen kelpoisuus seurakunnan diakoniatyöntekijän, nuoriso-

työnohjaajan, lähetyssihteerin, varhaiskasvatuksen ohjaajan tai lapsityönohjaajan virkaan ja joka on virka- tai työsuhteessa seurakuntaan, seurakuntayhtymään, kirkkohallitukseen, tuomiokapituliin, kirkon lähetysjärjestykseen tai kirkkojärjestyksessä tarkoitettuun muuhun kristilliseen yhteisöön.

Kirkkolain ja kirkkojärjestyksen muutosten on tarkoitus tulla voimaan 1 päivänä tammikuuta 2017.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
SISÄLLYS	2
YLEISPERUSTELUT	3
1 Johdanto	3
2 Nykytila	6
2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö	6
Kirkon vihkimysvirka	6
Pappisvirka	8
Diakonian virka	9
Nuorisotyönohjaajan virka	12
Lapsityönohjaajan/varhaiskasvatuksen ohjaajan virka	14
Lastenohjaajan tehtävä	16
Lähetys sihteerin virka	17
Kanttorin virka	18
Diakonissojen ja diakonien virkaan vihkiminen	20
Muiden virkaryhmien virkaan vihkiminen	22
2.2 Kansainvälinen kehitys	23
Luterilaiset kirkot	24
Anglikaaniset kirkot	29
Yhteenveto Porvoon kirkkoyhteisön kirkoista	30
Ortodoksiset kirkot	31
Roomalaiskatolinen kirkko	32
Ekumeeninen keskustelu diakonivirasta ja diakoniasta	33
Uuden raamatuntutkimuksen antamat suuntaviivat	35
2.3 Nykytilan arviointi	36
Työmuoto- ja työntekijäkeskeisyyden ongelmat	36
Hengellisen työn työntekijäryhmien keskinäinen tilanne	37
Ekumeeninen tilanne	38
Virkaan vihkiminen	38
3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset	38
3.1 Tavoitteet	38
3.2 Toteuttamisvaihtoehdot	39
Diakonian vihkimyksestä luopuminen	39
Nykyisen diakonian viran kehittäminen	39
Pappisvirkaa mukaileva vihkimysvirka	40
Uusi vihkimysvirka	41
3.3 Keskeiset ehdotukset	42
Diakonin vihkimysvirka, taustaperustelut ja teologia	42
Diakoniksi vihkiminen ja oikeudet	43
Tuomiokapitulin ja seurakunnan rooli ja piispallinen kaitsenta	44
Koulutus	44
Uuden vihkimysviran antamat mahdollisuudet työnkuviin	45
Hallinnollinen edustuksellisuus	45
4 Esityksen vaikutukset	45
5 Asian valmistelu	46
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	47
SÄÄDÖSEHDOTUKSET	54
LIITE	
RINNAKKAISTEKSTIT	63

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Vanhakirkollisen kolmisäikeisen viran toteutuminen Suomen evankelisluterilaisessa kirkossa sekä diakonien ja diakonissojen kuuluminen kirkon erityisen viran piiriin pappien ja piispojen rinnalla nousivat esiin ensimmäisen kerran Porvoon hiippakuntapastori John Vikströmin vuonna 1959 pitämässä esitelmässä. Selvemmin tema oli esillä Kirkon diakoniatoimikunnan vuonna 1970 julkaisemassa kokoomateoksessa ”Diakonia ja yhteiskunta”, ja tarkemmin perusteltuna ehdotuksena toimikunnan asettaman työryhmän mietinnössä ”Diakonian virka ja siihen vihkiminen” vuodelta 1975. Virkarakennekeskustelu kytkeytyi naisten pappudesta käytyyn keskusteluun ja vaimeni vuosiksi sen alle.

Keskustelun vilkastuttua uudelleen kirkolliskokous antoi vuosina 1987–88 piispainkokoukselle tutkittavaksi useita diakonian ja nuorisotyön virkojen kehittämistä koskevia aloitteita. Piispainkokouksen selvitystyön aikana nimitykset diakonaatti ja diakonaattikeskustelu vakiintuivat. Diakonaatilla tarkoitettiin hengellistä virkaa piispan ja papin viran rinnalla.

Diakonaattiin kuuluviksi on ajateltu useita kirkon virkakuntia, useimmiten ainakin diakonian viranhaltijoita, nuorisotyönohjaajia ja kanttoreita. Keskustelussa on korostettu piispallista vihkimystä, jonka kautta virkaan liitytään. Diakonissojen ja diakonien kohdalla piispan toimittama vihkimys on toteutunut vuosien ajan, mutta virkoja on silti pidetty maallikkovirkoina. Muita diakonaattiin ajateltuja virkaryhmiä vihkimys ei ole koskenut.

Virallista keskustelua diakonaatin perustamisesta on käyty vuodesta 1994 lähtien, jolloin kirkolliskokous asetti piispainkokouksen esityksestä diakonaattikomitean. Komitea esitti mietinnössään Yhdessä kirkon virassa (Suomen ev.lut. kirkon keskushallinto Sarja A 1997:9) kaksisäikeistä virkamallia, jonka yhden säikeen muodostaisivat piispan ja papin virka ja toisen laaja-alainen diakonaatti. Vir-

koja yhdistäväksi nähtiin tehtävät jumalanpalveluksessa. Diakonaattiin kuuluisivat diakonian, kasvatuksen ja kanttorin virat, ja siihen liityttäisiin piispallisessa vihkimyksessä. Kolmisäikeisyyden ajatus näkyi siinä, että piispalle, papille ja diakonaatille ehdotettiin luotaviksi erilliset ordinaatiot, joten piispanvirka nähtiin lopulta pappisvirasta erillisenä omana virkanaan.

Sisäisesti ristiriitainen virkamalli otettiin kriittisesti vastaan. Piispainkokous totesi, että uskon ja rakkauden palvelun virka toteutui laajemmin jumalanpalvelustehtävien ulkopuolella. Piispainkokous korosti virkojen erillisyyttä sekä papinviran ja jumalanpalveluksen yhteyttä.

Kirkolliskokouksen perustevaliokunnan mukaan kirkon virka tuli muodostaa kolmisäikeiseksi mutta niin, että viran säikeiden tehtävät ja erityisalajat säilyivät. Viran kolmannen säikeen nimeksi perustevaliokunta ehdotti kokoavaa käsitettä erityisen palvelun virka. Tähän pappisvirasta erilliseen virkaan kootaisiin diakonian, musiikin ja kasvatuksen virat.

Kirkolliskokous asetti tammikuussa vuonna 2000 uuden komitean, joka otti nimekseen virkarakennekomitea. Se sai tehtäväkseen koota yhteen diakonian, musiikin ja kasvatuksen virat. Vuonna 2002 valmistuneessa mietinnössään ”Palvelijoiksi vihityt” (Suomen ev.lut. kirkon keskushallinto Sarja A 2002:1) se esitti, että diakonaattiin kuuluisivat diakonian viranhaltijoiden ja nuorisotyönohjaajien lisäksi kanttorit, lehtorit, lapsityönohjaajat sekä päätoimiset lähetyssihteerit. Virkarakennekomitean mukaan kirkossa on yksi hengellinen virka, jota piispa, pappi ja diakoni hoitavat. Hengelliseen virkaan on komitean mukaan yksi vihkimys, jota ei toisteta.

Piispainkokous (lausunto 1/2003) ja kirkolliskokouksen perustevaliokunta (mietintö 3/2003) pitivät virkarakennekomitean esittämää ordinaation tulkintaa outona ja myös ekumeenisesti toimimattomana ratkaisuna. Kritiikin mukaan komitea poikkesi saamas-

taan tehtävästä muodostaa kirkon hengellisen viran yhteyteen pappisvirasta erillinen virka, eikä se kuvannut itsenäistä diakonista virkaa, vaan sellainen määriteltiin Augsburgin tunnustuksen pappisviran kuvauksen perusteella. Silti komitea painotti, että hengellisen viran säikeillä tuli säilyä niiden erityiset tehtävät. Yhden ordinaation ajatuksen takia pappisviran ja diakonaatin virkojen oikeudet näyttivät periaatteessa samoilta. Perustevaliokunnan mielestä mietinnön ristiriitaisen vastaanoton takia uudistus oli mahdoton toteuttaa sellaisenaan. Voitiin kuitenkin edetä suuntaan, joka tähtäisi diakonian viranhaltijoiden ja nuorisotyöntekijöiden vihkimiseen virkaan, jonka tehtävät säilyisivät entisten työnkuvien kaltaisina.

Kirkolliskokous päätti 4.11.2003 lähettää asian kirkkohallituksen viimeisteltäväksi sillä täsmennyksellä, että diakonaattiin sisältyisivät tässä vaiheessa diakonian viranhaltijat, nuorisotyönohjaajat ja kanttorit. Kirkkohallituksen tehtäväksi tuli selvittää, miten diakonian ja nuorisotyönohjaajan sekä kanttorin virkoja voidaan uudistaa niin, että

- virkoihin kutsutaan ja vihitään ja vihityillä on oikeus käyttää hyväksytyjä viran tunnuk-sia
- vihkimyksen perusteena on virkojen nykyinen identiteetti kirkon kokonaismission toteuttajana ja virkojen tehtävät säilyvät pääosin nykyisellään
- viranhaltijoiden mahdollisuudet vaikuttaa päätöksentekoon ja hallinnolliset oikeudet lisääntyvät.

Kirkkohallitus asetti 28.9.2004 työryhmän valmistelemaan esitystä diakonian ja nuorisotyönohjaajan sekä kanttorin viran uudistamiseksi kirkolliskokouksen antamien suunta- viivojen mukaisesti. Työryhmän työn tulokset julkaistiin raportissa ”Virkarakenneyöryhmä 2004:n esitys jatkotoimenpiteiksi” (Suomen ev.lut. kirkon keskushallinto Sarja C 2006:6), joka oli työryhmän mietinnön ensimmäinen, virkateologiaa käsittelevä osa. Virkarakenneyöryhmä 2004 tukeutui virkateologiassaan olennaisilta osin edellisen komitean teologisten ratkaisujen varaan ja liittyi pääosin samoihin käsitteisiin korostaen kirkon hengellisen viran ykseyttä. Piispainkokouksen osa-

mietinnöstä antaman lausunnon (piispainkokouksen lausunto 2/2006 kirkkohallitukselle) jälkeen työryhmä totesi 2.3.2006, ettei sillä ollut edellytyksiä jatkaa työskentelyään.

Virkarakenneyöryhmä 2004:n työ päättyi teologiseen umpikujaan. Jotta asiassa voitiin edetä, kirkkohallitus pyysi professori Heikki Kotilalta selvityksen syntyneiden solmujen aukaisemiseksi. Selvitys valmistui 2.3.2007.

Kotila hahmotti virkakeskustelusta kaksi toisistaan poikkeavaa linjaa. Laajaan kokonaisratkaisuun pyrkinyt virkarakennekomitea oli painottanut kirkon hengellisen viran ykseyttä niin voimakkaasti, että virkojen välinen ero kävi ohueksi. Ulkoisesti virkarakennekomitean esittämä ratkaisu edusti kolmisäikeistä virkamallia, mutta sisällöllisesti virkojen ykseys korostui niin paljon, että niiden ominaispiirteet ja erot olivat vaarassa hävitä.

Virkarakenneyöryhmä 2004:n työ oli kariutunut Kotilan mukaan siksi, että työryhmä ei ottanut kylliksi huomioon toista linjaa, joka tuli esiin perustevaliokunnan mietinnössä (3/2003) ja myöhemmin piispainkokouksen lausunnossa.

Kotila esitti, että diakonaatti ymmärrettäisiin karitatiivis-katekeettiseksi viraksi, joka hoitaa kirkon tehtävän kannalta olennaisia ja pysyviä tehtäviä ja johon tullaan vihkimyksen kautta. Samalla kirkko pidättäytyisi antamasta lausumia, jotka määrittävät diakonaatin ahtaasti. Virkateologisten perustelujen tuli jättää tilaa sellaiselle ekumeeniselle käsittelylle, johon kirkko oli sitoutunut. Ratkaisun tuli silti antaa riittävät perustelut diakonaatille ja kirkossa vallitsevalle vihkimyskäytännölle. Virkateologiset perustelut olisi kirjoitettava perustevaliokunnan ja piispainkokouksen linjausten mukaisesti, jotta löydettäisiin suurin mahdollinen yksimielisyys. Diakonaatin tehtävät suhteessa piispan ja papin tehtäviin olisi ilmaistava käyttämällä yksinkertaista ja klassista terminologiaa niin, että näiden virkojen keskeiset erityisalat säilyisivät. Diakonaatilla olisi paikkansa jumalanpalveluselämässä, mutta virkauudistuksen ei tulisi hämärtää pappisviran erityisluonnetta sananjulistuksen ja sakramenttien hoitamisen virkana.

Diakonaattiin voitiin Kotilan mukaan vihkiä ainoastaan ne, joilla oli vokaatio seurakun-

taan. Vihityille annettaisiin todistukseksi vihkimyksestä vihkimyskirja ja heistä pidettäisiin vihittyjen luetteloa hiippakunnan tuomiokapitulissa, vaikka henkilöstöhallinto hoidettaisiin seurakunnissa. Diakonaattiin vihityillä olisi oikeus saarnata jumalanpalveluksessa, avustaa ehtoollisen jakamisessa, toimittaa itsenäisesti sanajumalanpalvelus ja viedä messussa konsekroidut ehtoollisaineet seurakunnan jäsenille, jotka vanhuuden, sairauden tai muun syyn takia eivät voineet osallistua jumalanpalvelukseen.

Diakonaatin uudistuksen tulisi alkaa nuorisotyönohjaajista, diakoneista ja diakonissoista, mutta muita virkaryhmiä ei pitäisi rajata uudistuksen ulkopuolelle. Kirkolliskokouksen ja hiippakuntavaltuuston vaaliin tai kokoonpanoon Kotilan mielestä ei kannattanut tehdä muutoksia. Diakonaatin edustus kirkon yhteisessä hallinnossa voitaisiin toteuttaa korvaamalla kirkkohallituksen täysistunnon toinen pappisjäsen diakonaattiin kuuluvalla henkilöllä tai laajentamalla kokoonpanoa niin, että mukana olisi kaksi pappia ja kaksi diakonaattiin kuuluvaa. Diakonaatin edustus tuli ottaa huomioon myös erilaisissa työryhmissä ja valmisteluelimissä.

Kotilan selvitystyön jälkeen kirkkohallitus antoi valmistelun uudelle työryhmälle, joka otti nimekseen diakonaattityöryhmä 2007. Työryhmä, jonka puheenjohtajana professori Kotila toimi, antoi kirkkohallitukselle mietinnön ”Diakoninvirka” (Suomen ev.lut. kirkon keskushallinto Sarja C 2008:9). Mietintö lähetettiin laajalle lausuntokierrokselle.

Piispainkokouksen arvio mietinnöstä oli myönteinen. Diakoni(a)n virkaa koskenut prosessi ja siihen liittynyt teologinen keskustelu olivat astuneet pitkän askeleen eteenpäin. Diakonin virka oli kirkon itseymmärryksen kannalta tärkeä. Kirkolla oli voimakas tahto hahmottaa kirkkona toimimisen mallia uuden viran muodostamisen avulla. Teologisiin perusteisiin ja viran muodostamiseen tapaan liittyneet erimielisyydet olivat kuitenkin hidastaneet prosessia. (Piispainkokouksen mukaan oli joko lähdeittävä toteuttamaan uudistusta määrätietoisesti tai todettava, ettei sille ollut edellytyksiä. Virkarakenneuudistus oli mahdollista toteuttaa mietinnön teologisten

linjausten pohjalta, mutta käytännön toteutus edellytti vielä täsmennyksiä.)

Mietinnön ja siitä annettujen lausuntojen käsittelyn jälkeen kirkkohallitus asetti 6.8.2009 uuden työryhmän kirkkoneuvos Pekka Huokunan johdolla valmistelemaan Diakoninvirka-mietinnön jatkotoimenpiteitä. Työryhmä otti nimekseen diakonaattityöryhmä 2010. Sen esitys käsiteltiin kirkkohallituksen täysistunnossa 22.3.2011. Mietinnön pohjalta kirkkohallitus teki esityksen kirkolliskokoukselle diakonaattiudistuksen toteuttamiseksi.

Diakonaattityöryhmä 2010:n mukaan sen esityksen teologia pohjautui Diakoninvirkamietintöön ja piispainkokouksen lausuntoihin 2/2006 ja 1/2009. Esitys kehitti Diakoninvirkamietinnön ehdotuksia henkilöstöhallinnollisten, juridisten ja taloudellisten näkökohtien osalta. Esityksessä ei puhuttu enää diakonivirasta vaan diakonaatista.

Piispainkokous antoi lausunnon esityksestä 14.9.2011. Sen mukaan esitys poikkesi sekä työryhmän tehtävästä että aiemmista keskeisistä lausunnoista ja mietinnöistä 1) vihkimyksen vapaaehtoisuuden, 2) piispallisen kaitsennan välineiden, erityisesti vihkimysviran ja palvelusviran järjestämisen, 3) diakonian virkaan vihittävien työntekijäryhmien sekä 4) diakonaatista kirkkolainsäädännössä käytettävän termistön suhteen. Piispainkokous esitti korjausehdotuksia, jotta saataisiin realistinen, teologisesti, hallinnollisesti ja taloudellisesti toteuttamiskelpoinen lopputulos. Erityisesti piispainkokous arvosteli kirkkohallituksen esitystä siitä, että vihkimys olisi vapaaehtoinen eikä kelpoisuusehto palvelussuhteeseen. Se oli piispainkokouksen mielestä teologisesti epätyypillistä. Vihkimykselle annettiin heikko merkitys kirkon viran kokonaisuudessa.

Esityksen mukaan diakonaattiin voitiin vihkiä lehtorit, kanttorit, diakoniatyöntekijät, nuorisotyönohjaajat, lähetyssihteerit, lapsityönohjaajat ja lapsityönjohtajat. Piispainkokous piti ehdotusta sellaisena, jonka kirkolliskokous vuonna 2003 torjui. Sen mielestä laaja diakonaatti ”nostaisi muurin” vihittyjen ja vihkimättömien välille. Sitä vastoin jo olemassa olevan diakonian viran kehittämisessä

ei ollut tätä ongelmaa, koska diakoneja oli jo kauan vihitty. Myös nuorisotyöntekijöitä oli vihitty 1970-luvulla, ja nuorisotyönohjaajien ja diakoniaviranhaltijoiden koulutukset ja tehtävät olivat lähentyneet.

Lausunnonaan piispainkokous nosti esiin aikaisempien diakonaattia ja diakoninvirkaa selvittäneiden komiteoiden ja työryhmien sekä kirkolliskokouksen perustevaliokunnan mietinnöistä ja piispainkokouksen lausunnoista edellytykset, jotka uuden vihkimysviran tulee täyttää:

-Uudella vihkimysviralla on yhteys Kristuksen virkaan ja Uuden testamentin diakonin virkaan. Siten diakoninvirka toteuttaa Kristuksen kirkolle antamia pysyviä tehtäviä ja se perustuu Uuden testamentin *diakonoksen* virkaan.

-Kirkkolainsäädännössä ja -käsikirjassa pitäydään klassisiin, yksinkertaisiin ja vakiintuneisiin käsitteisiin.

-Vihkimysvirkaan vihkiminen (*ordinaatio*) edellyttää kirkon kutsua (*vokaatio*) tehtäviin, joissa hoidetaan Kristuksen kirkolle antamia pysyviä tehtäviä. Kirkon kutsu on vihkimysviran (*ordo*) olennainen osa. Kutsun ja vihkimyskäytännön ei tarvitse olla identtinen pappisviran kanssa, koska diakoninvirka on pappisvirkaan nähden erillinen vihkimysvirka.

-Sitoutuminen kirkon uskoon ja piispalliseen kaitsentaan kuuluvat vihkimysvirkaan. Vihittävä sitoutuu vihkimysvirassaan toimimaan kirkon tunnustuksen ja järjestyksen mukaisesti ja elämään esikuvana seurakunnalle sekä tulemaan piispallisen kaitsennan alaiseksi.

-Uusi vihkimysvirka tuo hengellisiä oikeuksia, jollaisia ovat oikeus saarnata jumalanpalveluksessa kirkkoherran kutsusta, hoitaa sanajumalanpalveluksia ja muuta jumalanpalveluselämää omalla työalallaan, oikeus avustaa ehtoollisen jakamisessa sekä viedä konsekroidut ehtoollisaineet niitä tarvitseville, jotka ovat olleet estyneitä osallistumaan seurakunnan yhteiseen jumalanpalvelukseen. Vihityllä on myös oikeus ja velvollisuus käyttää virkapukua ja viran tunnuksia.

Kirkolliskokouksen lakivaliokunta ja perustevaliokunta myötäilivät piispainkokousta. Perustevaliokunnan mielestä esityksen suu-

rimmat ongelmat liittyivät siihen, kuinka voikaation, vihkimisen ja kaitsennan suhde järjestetään. Sen mukaan seurakunnan ja hiippakunnan yhteistyö toteutuisi parhaiten mallissa, jossa henkilö voitaisiin valita virkaan ehdollisesti. Uudistukseen tulisi sen ensimmäisessä vaiheessa sisällyttää diakonian viranhaltijat ja nuorisotyönohjaajat ja perustettavaa vihkimysvirkaa olisi perustelluinta kutsua diakonian viraksi. Kirkolliskokous lähetti asian edelleen kirkkohallituksen valmisteltavaksi 10.11.2011.

2 Nykytila

2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

Kirkon vihkimysvirka

Virkateologisessa keskustelussa käsitteellistä epäselvyyttä aiheuttaa, että termillä ”kirkon virka” on Suomen luterilaisessa kirkossa sekä teologinen että virkamiesoikeudellinen merkitys. Kirkon virka, kolmijakoinen virka ja kirkon hengellinen virka ovat teologisia käsitteitä. Sen sijaan papinvirka ja diakonian virka ilmentävät konkreettisia palvelussuhteita. Selvyyden vuoksi tässä esityksessä käytetään käsitettä ”vihkimysvirka”, tarkoitettaessa virkaa teologisessa mielessä.

Uudessa testamentissa ei ole yhtenäistä vihkimysviran kuvausta. Sen kirjoituksista on kuitenkin löydettävissä kehityslinja, jossa toisen kristillisen vuosisadan alkuun mennessä muotoutuivat piispan, presbyteerin ja diakonin virat. Kirkon vihkimysvirasta käytettiin jo varhain nimityksiä kolmisäikeinen, kolmijakoinen ja kolminainen. Kolmijakoinen vihkimysvirka hyväksyttiin vanhan kirkon aikana kaikkialla kristikunnassa. Jo Uuden testamentin kirjojen syntyä aikana tehtiin myös ero yleisen ja erityisen viran välillä. Vihkimysviran katsottiin kuuluvan kaikille Kristuksen kirkon jäsenille, joita saatettiin kutsua ”kuninkaalliseksi papistoksi” (1 Piet. 2: 5, 9), ja kaikkien kristittyjen sanottiin olevan osallisia Kristuksen papeudesta. Toisaalta ”pyhässä papistossa” oli Kristuksen asettamasta apostolin virasta juontuvia erityisiä vihkimysvirkoja, kuten

diakonin, vanhimman eli presbyterin ja piispan virka.

Kirkon vihkimysvirka on vakiintuneen teologisen ajattelutavan mukaan sekä uskovien yhteistä pappeutta (*sacerdotium commune fidelium*) että erityisen palveluviran pappeutta (*sacerdotium ministeriale*). Edelliseen tullaan kasteessa ja konfirmaatiossa, jälkimmäiseen diakonin, papin tai piispan vihkimyksessä. Kirkon virka ja yhteinen pappeus täydentävät toisiaan.

Kun kristinuskosta tuli 300-luvulla valtionuskonto, vihkimykseen perustuva pappeus syrjäytti yhteisen pappeuden. Kirkon virkarakenne muuttui seuraavien vuosisatojen aikana monin tavoin, joten valmista oppia vihkimysvirasta ei ole eikä varhaiskristillisiä virkatkaisuja voi siirtää suoraan nykyaikaan. Reformaatio korosti 1500-luvulla kaikkien uskovien yhteistä pappeutta, joka ajattelutapana elpyi protestanttisuuden piirissä.

Kirkollista vihkimysvirkaan vihkimistä tarkoittava sana ordinaatio perustuu järjestettyä tai erotettavissa olevaa ihmisryhmää, säätyä, luokkaa tai sotilasosastoa tai ylipäänsä järjestystä tarkoittavaan sanaan *ordo*. Virkaan vihkimistä ei kuvata Uudessa testamentissa, mutta sieltä voidaan osoittaa nykyiseenkin kirkolliseen vihkimiseen sisältyvät elementit: valinta, käten päälle paneminen ja rukous. Kirkon perinteen mukaan sakramenteja julkisesti opettavan ja hoitavan tulee olla oikein kutsuttu (*rite vocatus*) ja oikein vihitty (*rite ordinatus*). Vihittävällä tulee olla kirkon julkinen kutsu ja valtuutus (*vocatio externa*). Etenkin pietismi on korostanut henkilökohtaisen eli sisäisen kutsumuksen (*vocatio interna*) merkitystä ryhtyä vihkimysvirkaan ja hoitaa sitä kirkon tunnustuksen ja järjestyksen mukaisesti.

Vihkimyksessä vihittävä saa elinikäisen oikeuden ja velvollisuuden hoitaa kirkon vihkimysvirkaa ja hän sitoutuu lupauksillaan vihkimysviran velvollisuuksiin. Vihittävä erotetaan ja lähetetään (*missio*) julkisesti hoitamaan hänelle uskottua vihkimysvirkaa ja sen tehtäviä. Hänet siunataan (*benedictio*) apostolisen järjestyksen mukaan. Siunausta pidetään virkaan vihkimisen keskeisimpänä osana. Se koostuu vihkijän käten päälle pa-

nemisesta ja rukouksesta Pyhän Hengen lahjan saamiseksi (*epikleesi*). Vihkimyksen toimittaa Kristuksen puolesta kirkon vihkimysvirkaansa ordinoima piispa.

Perinteisen luterilaisen teologian mukaan kirkossa on yksi palveluvirka, joka on viime kädessä Kristuksen virka. Erityinen palveluvirka edustaa Kristuksen persoonaa, ja vihkimysviran välityksellä kirkko hoitaa tehtäviä, jotka Kristus on antanut. Luterilaisten tunnustuskirjojen ja niistä erityisesti Augsburgin tunnustuksen V artiklan mukaan kirkon vihkimysvirka on Jumalan asettama evankeliumin opettamisen ja sakramenttien jakamisen vihkimysvirka. Tämän yhden vihkimysviran haltijat edustavat Kristusta eivätkä itseään. Augsburgin tunnustuksen XIV artiklan mukaan kukaan ei saa kirkossa julkisesti opettaa ja hoitaa sakramenteja ilman asianmukaista kutsumista. Vihkimysvirkaan kutsuminen ja asettaminen tapahtuvat ordinaatiossa. Vihkimysvirka on kirkolle välttämätön, se perustuu jumalalliseen säätämukseen (*iure divino*) ja kirkon olemukseen. Augsburgin tunnustus korostaa vihkimysviran vastuuta kirkon julistuksesta, opetuksesta ja sakramenttien toimittamisesta. Vihkimysvirka liittyy sitä kannattelevaan yhteisöön, mutta sen lähtökohtana eivät ole yhteisön tarpeet, vaan Kristuksen antama tehtävä.

Suomen luterilaisen kirkon sisäisen keskustelun ytimessä ovat olleet kysymykset: Onko Augsburgin tunnustuksen evankeliumin julistamisen ja sakramenttien toimittamisen vihkimysvirka yksin pappisvirka vai sisältyvätkö siihen teologisesti myös piispan ja diakonin vihkimysvirat? Onko diakonin vihkimysvirka osa kirkon erityistä vihkimysvirkaa vai onko se maallikkovirka, joka on muotoutunut kirkoon ”inhimillisen oikeuden perusteella” (*iure humano*)? Onko kirkon hengellinen virka yksi vihkimysvirka, jossa on useita säikeitä vai onko kyse useista erillisistä vihkimysvirroista? Onko diakonin virkaan vihkimysluonteeltaan siunaustoimitus vai ordinaatio? Voidaanko luoda diakonivirka, joka kattaisi diakonian ohella kasvatuksen ja musiikin tehtävät?

Luterilainen kirkon vihkimysviran tulkinta yksipuolisesti sanallista julistamista painotta-

vana saarnavirkana on ilmeisesti vaikuttanut siihen, että kirkon vihkimysviran diakonisuus on jäänyt vähälle huomiolle. Toisaalta usein on pidetty esillä sitä, että sanan ja sakramenttien virkaan eli pappisvirkaan luterilaisissa kirkkoissa sisällytettiin diakonivirka, joka näin katosi muutamiksi vuosisadoiksi. Kun sellainen on 1800-luvulta lähtien uudelleen vakiintunut, monissa kirkkoissa on katsottu, että se voidaan lukea ja ymmärtää uudelleen omaksi säikeekseen kirkon yhden viran yhteydessä.

Tärkeä virkateologinen kahtiajako koskee sitä, ymmärretäänkö vihkimysviran perustuvan jumalalliseen säädökseen (*iure divino*) vai onko se inhimillisesti ratkaistava järjestelyky-symys (*iure humano*). Naispappeuskeskustelun aikana muotoutui Suomen luterilaisessa kirkossa laaja yksimielisyys siitä, että kirkon erityinen vihkimysvirka (pappisvirka) on Jumalan asettama.

Toinen jaottelu jakaa virkakäsityksen funktionalistiseen ja konstitutiiviseen. Edellisen mukaan jumalalliseen säätämiseen perustuu vain vihkimysviran tehtävä (funktio), ei itse konkreettinen vihkimysvirka. Kirkolle annettun julistus- ja palvelutehtävän hoitamista varten kirkko voi inhimillisen harkinnan perusteella luoda tarkoituksenmukaisia vihkimysvirkoja. Konstitutiivisen virkakäsityksen mukaan myös konkreettinen vihkimysvirka on jumalallisesti asetettu, koska vihkimysvirka kuuluu kirkon olemukseen, ja se on osa sen konstituutiota ja siksi välttämätön.

Pappisvirka

Kirkkolain 5 luvussa ja kirkkojärjestyksen 5 luvussa säädetään pappisvirasta. Kirkkolain 5 luvun 1 §:n mukaan evankeliumin julistamista ja sakramenttien jakamista varten kirkossa on pappisvirka, joka saadaan papiksi vihkimisessä.

Saman luvun 1 a §:ssä määritellään pappisvirka, pappi ja papin virka. Pappisviralla tarkoitetaan luterilaisten tunnustuskirjojen mukaista evankeliumin julistamiseksi ja sakramenttien jakamiseksi asetettua kirkon vihkimysvirkaa, johon kutsutaan ja johon vihitaan pappisvihkimyksessä. Papilla tarkoitetaan henkilöä, joka kirkkojärjestyksen mukaisesti

on vihitty pappisvirkaan tai jolle on myönnetty oikeus toimittaa pappisvirkaa Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa. Papin viralla tarkoitetaan hallinnollisella päätöksellä perustettua seurakunnan, seurakuntayhtymän, tuomiokapitulin tai kirkkohallituksen virkaa, johon voidaan valita vain pappi.

Papin määräaikaiseenkin virkasuhteeseen voidaan antaa viranhoitomääräys vain papille (kirkkolain 6 luvun 14 §:n 2 momentti).

Kirkkojärjestyksen 5 luvun 1 §:n mukaan papin erityisenä tehtävänä on julkisen jumalanpalveluksen toimittaminen ja pyhien sakramenttien jakaminen, muiden kirkollisten toimitusten hoitaminen sekä yksityinen sielunhoito ja rippi. Saman luvun 2 §:n mukaan papiksi vihkimisen edellytyksenä on, että vihittävä on jumalaapelkäävä ja kristillisestä elämästään tunnettu konfirmoitu kirkon jäsen, suorittanut yliopistossa sellaisen teologisen tutkinnon, jonka piispainkokous on hyväksynyt pappisviran kelpoisuusvaatimukseksi, sekä on muutoinkin pappisvirkaan soveltuva. Piispa ja tuomiokapituli tutkivat, täyttääkö vihittävä nämä edellytykset.

Papiksi vihkiminen edellyttää lisäksi, että vihkimistä hakevalla on kutsu kirkon virkaan (*vokaatio*). Tästä säädetään kirkkojärjestyksen 5 luvun 5 §:ssä, jonka mukaan papiksi voidaan vihkiä henkilö, joka on kutsuttu toimittamaan papinvirkaa, toimii viranhaltijana kirkkohallituksessa tai tuomiokapitulissa, on kutsuttu kirkon lähetysjärjestön tai kirkkojärjestyksen 6 luvun 38 §:ssä mainituin edellytyksin muun kristillisen yhteisön palvelukseen tai toimii teologisen tieteen opettajana yliopistossa tai muussa korkeakoulussa taikka uskonnonopettajana oppilaitoksessa ja sitoutuu tuomiokapitulin harkitsemalla tavalla hoitamaan myös papinvirkaan kuuluvia tehtäviä seurakunnassa sen mukaan kuin hänen päätoimensa sallii.

Piispan vihkimysvirka on kirkon lainsäädännön mukaisesti osa pappisvirkaa. Tästä ei ole erillisiä säädöksiä, mutta piispaksi voidaan valita vain pappi ja kirkon vaalijärjestyksen mukaan piispa äänestää kirkolliskokousedustajien vaalissa pappisedustajista. Piispan vihkimysvirka on kuitenkin ekumeenisen teologisen keskustelun vaikutuksesta

kehittymässä monissa luterilaisissa kirkkoissa omaksi *ordokseen*. Myös Suomessa tästä on merkkejä.

Suomen kirkon virkakäsitys oli oikeastaan kaksisäikeinen vuonna 1869 voimaan tulleen Suomen evankelisluterilaisen kirkon ensimmäiseen kirkkolakiin (ns. Schaumanin kirkkolaki) saakka. Sitä ennen ei ollut tuomiorovastien toimittamia vihkimyksiä, vaan papiksi vihkimisen toimitti aina piispa. Ensimmäinen kirkkolaki muutti tässä mielessä virkakäsitystä yksisäikeiseen suuntaan.

Diakonian virka

Käsite ”diakonian virka” muotoutui 1960-luvun diakoniatyön koulutusta, virkoja ja sisältöä käsitelleissä työryhmissä, vakiintui käyttöön 1970-luvulla ja sai virallisen vahvistuksen kirkkolain uudistuksessa vuonna 1982. Aiemmin erilliset seurakuntien diakonin ja diakonissan virat korvattiin diakonian viralla, johon olivat kelpoisia sekä diakonit että diakonissat. Käytännöllisestä tarkoituksenmukaisuudesta syntynyt termi on ekumeenisesti ja kansainvälisesti erikoinen ja kielellisesti kömpelö. Nimikettä ”diakonian virka” on käytetty kirjallisuudessa anakronistisesti myös ajanjaksoilta, jolloin se ei ole vielä ollut käytössä. Termi on kuitenkin virallinen, joten sitä käytetään tässä esityksessä asiaankuuluvissa yhteyksissä.

Uudessa testamentissa sanalla *diakonia* on eri merkityksiä. Toisen kristillisen vuosisadan lopulta saakka jatkunut traditio on tulkinnut sen nöyräksi palveluksi, erityisesti pöytäpalveluksi ja heikoimmista huolehtimiseksi. Uusi raamatuntutkimus on tämän kiistänyt ja pitää parempana käännöksenä valtuutusta ja valtuutettuna olemista. Varhaisten seurakuntien diakonit olivat sekä naisia että miehiä, jotka hoitivat heidän vastuulleen annettuja jumalanpalvelukseen, sakramentteihin, kasteopetukseen, avustustoiminnan järjestämiseen, seurakunnan hallintoon, taloudenhoitoon ja yhteyksien ylläpitämiseen liittyviä tehtäviä.

Karitatiivinen elämäntapa oli varhaiskirkolle leimallista, mutta varhaisen kirkon kokonaisvaltainen diakonianäkemys katosi vähitellen. Organisoitu lähimmäisenrakkaus siirtyi

keskiajalla ennen muuta luostareihin ja laitoksiin. Reformaatioissa vahvistui ajatus diakoniasta kristillisenä lähimmäisenrakkautena ja palveluna, jonka esikuva oli Jeesuksen toiminnassa.

Viime vuosikymmenten Luther-tutkimus on osoittanut, miten Luther opetti kirkon olevan uskon ja rakkauden yhteisö, mutta myös että hänen teologiset painotuksensa eivät tulleet luterilaisuudessa kuitenkaan hallitseviksi. Varhaiskirkollinen ihanne jäi toteutumatta ja tunnustuskirjoissa usko ja rakkaus irrotettiin tosistaan.

Suurta muutosta merkitsi protestanttisessa ympäristössä 1800-luvulla pietismin pohjalta muotoutunut uusi diakonialiiike, joka alkoi perustaa diakonissalaitoksia ja muita diakonisia yhteisöjä. Seuraava tärkeä kehitysaskel otettiin toisen maailmansodan jälkeen, kun näkemys diakoniasta uskon peruselementtinä vahvistui ja sen yhteyttä kirkon tuntomerkkeihin (*notae ecclesiae*), sanaan ja sakramentteihin lujitettiin. Tämän ymmärryksen mukaan diakonia on kirkon omaan olemukseen perustuva palveluasenne ja laaja-alainen palvelutehtävä. Se ilmentää kirkon uskoa ja elämäntapaa vaihtuvissa yhteiskunnallisissa tilanteissa ja vastaa ihmisten muuttuviin tarpeisiin.

Diakoniaan liittyvät painotukset ovat eri aikoina ja eri kirkkoissa vaihdelleet, mutta kristillisten kirkkojen yhteisen tulkinnan mukaan diakonien tehtäviin ovat sisältyneet seurakunnan palvelu- ja avustustoiminta (karitatiivinen tehtävä), avustaminen jumalanpalveluksessa (liturginen tehtävä) ja kasteopetuksessa (katekeettinen tehtävä).

Kysymys kirkon diakonisesta vihkimysvirasta liittyy myös yhteisen pappeuden ajatukseen. Käsitys diakoniasta koko kirkolle annettuna tehtävänä on vahvistanut kirkon jäsenten roolia. Varhainen kirkko diakonisena yhteisönä, jossa koko seurakunta toteutti diakoniaa, on monien mielestä ihannekuva myös nykypäivän kirkolle. Yhteisen pappeuden perusteella koko kirkon tehtäväksi nähtyä diakonista palvelutehtävää on pidetty myös ongelmallisena lähtökohtana kirkon erityisen diakonisen vihkimysviran ja sen paikan määrittämiselle.

Kirkkolain 1 luvun 2 § esittää Suomen evankelis-luterilaisen kirkon perustehtävän ja ”toiminta-ajatuksen”. Sen mukaan kirkko tunnustuksensa mukaisesti ”julistaa Jumalan sanaa ja jakaa sakramenteja sekä toimii muutenkin kristillisen sanoman levittämiseksi ja lähimmäisenrakkauden toteuttamiseksi”. Seurakunnan tehtävistä kirkkolain 4 luvun 1 § säättää: ”Toteuttaakseen kirkon tehtävää seurakunta huolehtii jumalanpalvelusten pitämisestä, kasteen ja ehtoollisen toimittamisesta sekä muista kirkollisista toimituksista, kristillisestä kasvatuksesta ja opetuksesta, sielunhoidosta, diakoniasta ja lähetystyöstä sekä muista kristilliseen sanomaan perustuvista julistus- ja palvelutehtävistä.”

Kirkon tehtävän määrittelyssä kirkkolaki käyttää ilmaisua ”lähimmäisenrakkauden toteuttaminen” tarkoittaessaan laajasti ymmärrettyä kirkon diakonista tehtävää. Sana ja sakramentit mainitaan ensin, mutta toisten auttaminen on samalla tavoin tärkeää. Tälle alisteisessa seurakunnan tehtävien määrittelyssä todetaan, että kirkon tehtävän toteuttamiseksi seurakunnalla on jumalanpalvelus, sakramentit ja kirkon olemuksesta nousevat työmuodot. Lisäksi seurakunta voi tehdä muita tehtäviä, jos niiden tarkoitus on julistaa ja palvella. Diakonia määrittyy siten laajasti palveluksi: seurakunnan tulee huolehtia kristilliseen sanomaan perustuvista tehtävistä, joilla voi palvella. Kirkon lainsäädäntö on siten seurannut teologista kehitystä, jossa on alettu painottaa teoin julistamista sanojen rinnalla.

Kirkkolaki ilmaisee, että diakonia kuuluu kirkon ydintehtävään ja identiteettiin, mutta sen toteutustapa on suhteellisen vapaa. Kirkkojärjestyksen 4 luvun 3 § antaa työmuodolle sen tarkemman perinteisen määritelmän: ”Seurakunnan ja sen jäsenten tulee harjoittaa diakoniaa, jonka tarkoituksena on kristilliseen rakkauteen perustuvan avun antaminen erityisesti niille, joiden hätä on suurin ja joita ei muulla tavoin auteta. Toiminnasta määrätään tarkemmin kirkkoneuvoston tai seurakunta-neuvoston hyväksymässä diakoniatyön johtosäännössä”.

Kirkkojärjestys määrittää diakonian lähimmäisen auttamiseksi, kun taas kirkkolaisissa käytetään sanaa lähimmäisenrakkaus. Suomen

evankelis-luterilaisen kirkon lainsäädäntö osoittaa kirkon diakoniakäsityksen laajaksi ja kirkon oman itseymmärryksen diakoniseksi. Diakonia on kirkon keskeisten dokumenttien mukaan olemukseltaan lähimmäisenrakkautta, ja sen sisältö ja luonne on Suomen luterilaisen kirkon mukaan lähinnä sosiaalis-karitatiivinen.

Kirkkohallituksen vuonna 1994 vahvistaman seurakunnan diakoniatyön mallijohtosäännön yleishenki on yhteisöllinen. Sen mukaan diakoniatyön tehtävä ”on edistää kristilliseen uskoon perustuvan lähimmäisenrakkauden toteutumista sekä koti- että ulkomailta. Tämän mukaisesti seurakunnan ja sen jäsenten tulee pyrkiä eheyttämään elämää, lievittämään kärsimystä sekä antamaan apua erityisesti niille, joiden hätä on suurin ja joita ei muilla tavoin auteta” (2 §). Diakoniatehtävään on sisällytetty näin myös kansainvälisen vastuun ulottuvuus.

Johtosäännön mukaan ”harjoittaessaan diakoniaa seurakunta ja sen yksittäiset jäsenet pyrkivät 1) etsimään ja tunnistamaan ympärillään esiintyvää kärsimystä ja hätää sekä lievittämään ja poistamaan sitä; 2) edistämään ihmisarvoisen elämän, tasa-arvon, oikeudenmukaisuuden ja vastuullisuuden toteutumista sekä ihmisten keskinäisissä ja yhteiskunnallisissa ratkaisuissa että kansojen kesken; 3) vaikuttamaan asenteisiin siten, että ihmiset sekä yksilöinä että yhteiskunnan jäseninä pyrkisivät edistämään yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta sekä varjelemaan ympäristön ja koko luomakunnan eheyttä; sekä 4) kantamaan maailmanlaajuisen Kristuksen kirkon osana vastuuta myös kaukaisista lähimmäisistä (3 §).

Diakoniatyön tarkemmat tehtävät tulevat ilmi johtosäännön 4 §:ssä: ”Seurakunta toteuttaa diakonista tehtävänsä 1) huolehtimalla siitä, että sielunhoito, sana ja sakramentit saatetaan kaikkien ihmisten ulottuville, myös kodeissa ja laitoksissa; 2) ohjaamalla ja varustamalla seurakuntalaisia lähimmäisvastuuseen omassa elämänpiirissään ja seurakunnan toiminnassa; 3) antamalla talousarvioon otetuina määrärahoja ja vapaaehtoisesti kootuin varoin välitöntä rahallista apua sitä kipeimmin tarvitseville; 4) liittymällä diakoniatyössä paikka-

kunnan lakisääteisen ja vapaaehtoisen sosiaali- ja terveydenhuollon kokonaisuuteen sekä rovastikunnan, hiippakunnan ja kirkon yhteiseen diakoniatyöhön; 5) ylläpitämällä kirkkojärjestyksessä säädettyä ja diakoniatyössä muutoin tarpeellista henkilöstöä; sekä 6) käyttämällä kansainvälisen diakonian kanavina kirkon ulkomaanapua ja kirkon lähetysjärjestöjä.” Diakonia on johtosäännön perusteella karitatiivista, sosiaalista ja sielunhoidollista sekä jossakin määrin myös liturgista.

Diakonian viranhaltijan ydinosaamiskuvaus on vuodelta 2010. Sen mukaan ”diakonia on kristilliseen ihmiskäsitykseen ja uskoon perustuvaa ja sen motivoimaa toimintaa. Jumala lahjoittaa ihmiselle hänen ainutlaatuisen arvonsa. Jumalan kuvana ihmisarvo on ehdottomaa, jakamatonta ja kaikille yhtäläistä. Sitä ei voi menettää eikä sitä voi ansaita. Kristillisen ihmiskäsityksen lisäksi diakoniatyö perustuu seuraaviin arvoihin: välittäminen, luottamus, yhteisöllisyys ja sosiaalinen oikeudenmukaisuus.”

Diakonian viranhaltijoista mallijohtosääntö toteaa niukasti. Sen mukaan seurakunnassa on diakonian virka tai virkoja ja viranhaltijoiden tehtävät määritellään seurakunnan hyväksymässä johtosäännössä tai toimenkuvassa.

Kirkkojärjestyksen 6 luvun 1 §:n mukaan seurakunnassa tulee olla kirkkoherran, kanttorin ja diakonian virka. Jokaiselle seurakunnalle pakollisesta diakoniatyöntekijän virasta päätettiin kirkolliskokouksessa vuonna 1943. Tämä on ollut Suomen evankelis-luterilaisen kirkon vahvan seurakuntadiakonian kulmakivi. Termi ”diakonian virka” tuli kirkkolakiin vuonna 1982, kun diakonit ja diakonissat haluttiin saada hakukelpoisiksi samoihin seurakuntadiakonian virkoihin. Kirkkojärjestyksen 6 luvun 6 §:ssä säädetään, että piispainkokous päättää diakonian viran kelpoisuusvaatimuksena olevasta tutkinnosta.

Vaikka kirkkolaisissa tai kirkkojärjestyksessä ei säädetä erikseen diakonian viranhaltijan johtosäännöstä, sellainen voidaan hyväksyä kirkkojärjestyksen 7 luvun 1 §:n nojalla. Kirkkohallitus on pitänyt sitä suositeltavana ja julkaissut mallijohtosäännön vuonna 1994. Sen mukaan ”viranhaltijan tehtävänä on hoitotyössä, sosiaalityössä ja sielunhoidossa käy-

tettävien keinoin kaikenlaisen kärsimyksen lieventäminen ja poistaminen sekä ihmisten kokonaisvaltainen auttaminen ja hoitaminen. Tavoitteena on, että ihmiset löytäisivät turvallisen suhteen Jumalaan, saavuttaisivat tasapainon itsensä ja ympäristönsä kanssa sekä selviytyisivät elämänuskoa rajoittavista tekijöistä niin sairauden kohdatessa kuin kuoleman lähestyessä.”

Diakonian viranhaltijan tulee mallijohtosäännön mukaan: ”1) kehittää diakoniatyötä osana seurakunnan kokonaistehtävää, tutkia palvelutarvetta ja siihen johtaneita syitä sekä selvittää ja arvioida seurakunnan mahdollisuuksia vastata tähän tarpeeseen; 2) antaa välitöntä apua sitä tarvitseville suorittamalla etsivää ja hoitavaa asiakaspalvelua kodeissa ja ilmoitettuina vastaanottoaikoina sekä huolehtimalla diakonia-avustuksia varten varattujen talousarvio- ja muiden varojen käyttämisestä tarkoituksensa mukaisesti; 3) rohkaista seurakuntalaisia kantamaan vastuuta ihmisistä ja ympäristöstä sekä opastaa heitä siinä tarpeelliseen toimintaan; 4) kouluttaa ja varustaa diakoniatyön nimetyt vastuuhenkilöt ja muut vapaaehtoistyöntekijät tehtäviinsä; 5) toimia yhteistyössä rovastikunnan, hiippakunnan ja kirkon toimesta kotimaassa ja kansainvälisesti harjoitetun diakonia- ja yhteiskunnallisen työn kanssa; 6) vastata diakoniatyön sisäisestä ja ulkoisesta tiedotuksesta sekä 7) pitää yhteyttä paikkakunnan lakisääteiseen ja vapaaehtoiseen sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstöön sekä toimia yhteistyössä sen kanssa.”

Diakonian viranhaltijan ydinosaamiskuvauksen mukaan ”diakoniatyö on laaja-alaista. Se on organisoitu erilaisiin toiminnallisiin työaloihin kuten päihde-, mielenterveys-, vammais- ja yhteiskunnallinen työ, kansainvälinen diakonia ja monikulttuurisuus-työ. Diakoniatyö on asiakastyötä, vapaaehtoistoiminnan ohjaamista sekä verkostotyötä ja vaikuttamistoimintaa.” Ydinosaamisen asiakirja kuvaa neljänä ydinosaamisalueena. Nämä ovat 1) hengellisen työn osaaminen, 2) diakonisen asiakastyön osaaminen, 3) organisaatio- ja kehittämisosaaminen ja 4) yhteisöllinen ja yhteiskunnallinen osaaminen.

Diakonian virkaan valmistutaan nykyisin suorittamalla sosiaali- ja terveystieteiden ammatt-

tikorkeakoulututkinto (tutkintonimikkeet sosiaalialalla sosionomi AMK diakoni, ja terveysalalla sairaanhoitaja AMK diakonissa), joka on sosiaalialalla 210 opintopisteen ja terveysalalla 240 opintopisteen laajuinen ja sisältää piispainkokouksen päätöksen mukaiset 90 opintopisteen teologiset ja seurakunnan ja kirkon työhön liittyvät opinnot. Diakonian virkaan on kelpoinen henkilö, joka on suorittanut piispainkokouksen 13.9.2005 antaman päätöksen (Kirkon säädöskokoelma nro 101) 2 §:n mukaisen ammattikorkeakoulututkinnon tai 4 §:n tarkoittaman piispainkokouksen aikaisempien päätösten mukaisen tutkinnon.

Diakonian viroissa toimivia oli Suomen seurakunnissa ja seurakuntayhtymissä vuonna 2013 yhteensä 1396.

Nuorisotyönohjaajan virka

Seurakunnan lapsi- ja nuorisotyö on lasten ja nuorten sekä heidän perheittensä parissa tapahtuvaa kristilliseen uskoon perustuvaa toimintaa, jossa kirkkoa, yhteiskuntaa ja elämää tarkastellaan lasten ja nuorten näkökulmasta. Työalaa on enenevästi ryhdytty kutsumaan kirkon kasvatustyöksi. Se jakautuu käytännössä lapsityöhön ja nuorisotyöhön. Edellinen paneutuu lähinnä alle 7-vuotiaiden, jälkimmäinen varttuneempien lasten ja nuorten maailmaan. Nuorisotyössä erotetaan vielä kolme osa-aluetta: varhaisnuorisotyö (7–13-vuotiaat), työ varttuneemman nuorison parissa (14–17-vuotiaat) ja nuorten aikuisten toiminta (18–29-vuotiaat).

Kirkon nuorisotyö alkoi kristillisten yhdistysten toimintana 1800-luvun loppupuolella. Kirkon hallinnossa ja toiminnan suunnittelussa nuorisotyö alkoi näkyä 1920-luvun lopulla, kun kirkkolakiin otettiin vuonna 1925 maininta seurakunnan velvollisuudesta kiinnittää huomiota nuorison, erityisesti rippikoulun käyneiden, kristilliseen kasvatukseen. Kristillinen nuorisotyö siirtyi pääosin seurakuntien hoitoon toisen maailmansodan jälkeisinä vuosina.

Nuorisotyössä toimi aluksi pappeja, naisteologeja ja diakonisoja, mutta vähitellen myös maallikoita ilman erityiskoulutusta. Näiden nuorisotyöntekijöiden työ nousi katekeetan,

pyhäkoulunopettajan tai paikallisten yhdistysten työntekijöiden tehtäväkuvista. Nuorisotyön kehittämistä edisti Järvenpäässä Seurakuntaopistolla ja Karjaalla Lärkkullan ruotsinkielisessä kansankorkeakoulussa vuonna 1949 alkanut nuorisonohjaajien koulutus. Vähitellen kouluttavien oppilaitosten määrä kasvoi. Koulutus laajeni kaksivuotiseksi 1965 ja samalla laajennettu piispainkokous määräsi koulutuksen minimivaatimukset. Vuonna 1976 koulutus laajeni kolmivuotiseksi. Vuoteen 1973 saakka nuorisotyöhön opiskelleet saivat saman kelpoisuuden kuin diakonit.

Kirkkolain 4 luvun 1 §:n mukaan seurakunnan perustehtäviin kuuluu huolehtia seurakuntalaisten kristillisestä kasvatuksesta ja opetuksesta. Kirkkojärjestyksen 3 luku käsittelee kristillistä kasvatusta, opetusta ja konfirmaatiota. Sen 1 §:n mukaan ”vanhempien ja kummien tulee antaa lapsille kristillistä kasvatusta ja kirkon tunnustuksen mukaista opetusta. Kummien ja seurakunnan tulee tukea vanhempia ja huoltajia tässä kasvatusta ja opetustyössä.” Kirkkojärjestyksen seuraavassa pykälässä sanotaan, että ”seurakunnan tulee huolehtia eri-ikäisten seurakunnan jäsenten kristillisestä kasvatuksesta ja hengellisen elämän hoitamisesta”. Tämän tehtävän hoitamiseksi kirkkojärjestyksen 3 luvun 3 §:n mukaan tulee pitää rippikoulua, jossa nuoria perehdytetään kirkon yhteiseen uskoon ja ohjataan elämään seurakunnan yhteydessä. Rippikoulua johtaa pappi tai lehtori. Opettajina toimivat heidän lisäksi kanttorit, nuorisotyönohjaajat ja muut seurakunnan viranhaltijat siten kuin seurakunnan rippikoulun ohjesäännössä määrätään.

Kasvatus- ja opetustehtävän katsotaan kuuluvan koko seurakunnalle, jolla on tehtävänsä toteuttamiseksi viranhaltijoita. Kirkollisessa lainsäädännössä ei ole säädöstä kristillisen kasvatuksen viranhaltijoista. Nuorisotyönohjaajat ovat viroissaan sen säädöksen perusteella, että seurakunnat voivat tehtävänsä toteuttamiseksi perustaa muita virkoja.

Kirkkojärjestyksen 6 luvun 6 §:ssä todetaan, että piispainkokous voi tarvittaessa antaa määräyksiä seurakunnan muuhun kristilliseen kasvatusta-, opetusta- ja sielunhoitotyöhön otettavalta viranhaltijalta vaadittavasta tutkinnos-

ta. Nuorisotyönohjaajien koulutusta piispainkokous on säännellyt 1960-luvulta lähtien. Vuoteen 1980 mennessä toteutetun rippikoulu-uudistuksen jälkeen nuorisotyönohjaajat ovat olleet kelpoisia opettamaan rippikoulussa. Sitä ennen he olivat rippikoulussa lähinnä vapaa-ajanohjaajan asemassa. Nykyisin seurakunnan nuorisotyönohjaajan virkaan voi tulla pysyvästi nimitetyksi vain piispainkokouksen hyväksymän tutkinnon suorittanut henkilö.

Kunkin hiippakunnan tuomiokapitulissa huolehditaan hiippakunnan seurakuntien kristillisen kasvatuksen koordinoinnista ja kehittämisestä. Kirkkohallituksen toiminnallisessa osastossa on kasvatuksen ja perheasioiden yksikkö.

Kirkkolakiin ja kirkkojärjestykseen perustuvat kirkkohallituksen vahvistamat ohje- ja johtosäännöt sekä strategiset tavoitteet suuntaavat seurakuntien nuorisotyötä. Tällaisia ovat esimerkiksi seurakunnan lapsi- ja nuorisotyön/kasvatustyön mallijohtosääntö, seurakunnan nuorisotyönohjaajan viran mallijohtosääntö, kirkon erityisnuorisotyön strategia, kirkon lapsi- ja nuorisotyön strategia sekä kehittämisasiakirjat.

Kirkon kasvatustyön (tai lapsi- ja nuorisotyön) mallijohtosäännön mukaan ”lapsi- ja nuorisotyö on seurakunnan tehtävä, jonka tarkoituksena on edistää lasten ja nuorten sekä heidän perheidensä kristilliseen uskoon perustuvaa elämää, kasvatusta ja opetusta sekä toimintaa”. Sen mukaan lapsi- ja nuorisotyötä tehdään 1) huolehtimalla, että lapsilla ja nuorilla on mahdollisuus kokea turvallisuutta, rakentaa uskonelämänsä sanan ja sakramenttien perustukselle, kasvaa yhteyteen toisten kristittyjen kanssa, osallistua seurakunnan tehtävän toteuttamiseen sekä harjaantua kristillisessä elämäntulkinnassa ja sen mukaisessa elämässä; 2) ohjaamalla ja tukemalla koteja ja seurakuntalaisia kasvatusvastuuseen omassa elämänpiirissään ja seurakunnan toiminnassa; 3) liittymällä paikkakunnan kasvatus- ja nuorisotoimen kokonaisuuteen sekä rovastikunnan, hiippakunnan ja kirkon yhteiseen lapsi- ja nuorisotyöhön; sekä 4) edistämällä ekumeenista ja kansainvälistä lapsi- ja nuorisotyötä käyttäen kanavina kirkon kasvatusasiain

ja nuorisotyön keskuksia, ekumeenisia ja kansainvälisiä yhteistyöjärjestöjä sekä kirkon lähetysjärjestöjä.

Yleensä seurakunnassa on nuorisotyötä varten vähintään yksi nuorisotyönohjaajan virka ja sillä myös johtosääntö. Kirkon nuorisotyönohjaajan viran mallijohtosäännön mukaan seurakunnan nuorisotyönohjaajan tehtävänä on edistää kasvatustyötä, joka auttaa lapsia tai nuoria ja heidän perheitään elämään kristittyinä ja toimimaan seurakunnan jäseninä. Sen lisäksi seurakunnan nuorisotyönohjaajan tehtävänä on 1) suunnitella, kehittää ja valvoa sekä ohjata ja tehdä nuorisotyötä/lapsi- ja nuorisotyötä sen eri muodoissa ja kytkeä se osaksi seurakunta- ja jumalanpalveluselämän kokonaisuutta; 2) hankkia nuorisotyössä/lapsi- ja nuorisotyössä tarpeellinen vapaaehtoistyövoima ja huolehtia sen sekä sijaisten ja tilapäisen apu työvoiman kouluttamisesta, varustamisesta ja ohjauksesta; 3) seurata nuorisotyön/lapsi- ja nuorisotyön kehitystä rovastikunnassa, hiippakunnassa ja kirkossa sekä toimia yhteistyössä toisten seurakuntien vastaavan työn, kunnallisen koulu- ja nuorisotoimen/päivähoito-, koulu- ja nuorisotoimen sekä alan muiden organisaatioiden kanssa; 4) edistää työalallaan ekumeniaa sekä kasvua kansainvälisyyteen ja monikulttuurisuuteen; 5) toimia työalansa asiantuntijana sekä vastata nuorisotyön/lapsi- ja nuorisotyön sisäisestä ja ulkoisesta tiedotuksesta.

Kirkon erityisnuorisotyö on luonteeltaan nuorisodiakoniaa. Vuonna 2007 julkaistun strategian mukaan erityisnuorisotyö on läsnäolon nuorisotyötä, jossa nuoret kohdataan kaduilla, kouluissa, oppilaitoksissa, kodeissa ja keskellä elämää. Erityisnuorisotyössä voidaan kohdata viikoittain nuorten ongelmien laaja kirjo. Työskentelyssä korostuvat etsivä työ, nuoren rinnalla kulkeminen sekä nuoren pitkäjänteinen tukeminen. Tämän ohella tärkeitä on nuoren saattaminen tarkoituksenmukaisen ohjauksen, hoidon, huollon tai harrastuksen piiriin.

Kirkon nuorisotyöntekijän ydinosaamiskuvauksen mukaan ”nuorisotyönohjaaja on kasvattaja, jonka työn keskuksessa ovat lapset, nuoret ja perheet. Keskeistä työssä on kasvun tukeminen, ohjaaminen, opettaminen ja kou-

luttaminen. Tämä tapahtuu sekä ryhmien kanssa toimimalla että yksilöitä kohtaamalla. Nuorisotyönohjaajan työ liittyy laaja-alaisesti lasten, nuorten ja perheiden elämään. Heitä rohkaistaan kasvamaan kristillisessä uskossa, osallistumaan ja vaikuttamaan seurakunnan elämään sekä löytämään paikkansa seurakunnan yhteydessä ja kristittyinä maailmassa. Lapsi- ja nuorisotyöllä on sekä yksilöllisiä että yhteisöllisiä tavoitteita ja sitä tehdään yhteistyössä kotien kanssa. Työssä on kansainvälinen ja monikulttuurinen sekä kestävä kehityksen ulottuvuus. Nuorisotyötä tehdään myös netissä tarjoamalla lapsille ja nuorille osallistumisen, verkkokeskustelun ja -tuen sekä sisällöntuottamisen mahdollisuuksia. Nuorisotyönohjaajan tehtäviä ovat työn suunnittelu, kehittäminen, ohjaaminen ja toteuttaminen eri muodoissaan. Hänen vastuullaan on nuorisotyön vapaaehtoistoimijoiden hankkiminen, kouluttaminen ja johtaminen. Työntekijä seuraa laaja-alaisesti lapsi- ja nuorisotyön kehitystä sekä toimii yhteistyössä toisten seurakuntien, kunnallisen varhaiskasvatuksen, sosiaali-, koulu- ja nuorisotoimen sekä alan muiden organisaatioiden kanssa. Hän toimii työalansa asiantuntijana ja vastaa lapsi- ja nuorisotyön viestinnästä ja markkinoinnista.”

Saman asiakirjan mukaan ”kirkon nuorisotyönohjaajan työtä ohjaavat hengellisen työn osaaminen ja kristilliseen uskoon perustuva arvo-osaaminen sekä läsnäoleminen taito. Kirkon nuorisotyönohjaajan ydintaitoja ovat ohjaus- ja vuorovaikutustaidot.” Ydinasiamisalueiksi asiakirja määrittää hengellisen työn osaamisen ja arvo-osaamisen, pedagogisen osaamisen, yhteisöllisen ja yhteiskunnallisen osaamisen sekä organisaatio- ja kehittämisosaamisen.

Diakoniviran uudistus selventäisi nuorisotyönohjaajien viran asemaa kirkossa. Virka on suhteellisen nuori, eikä sillä ole vastaavaa historiallista yhteyttä kirkon vihkimysvirkaan kuin diakoniviralla on. Myös ekumeeniset vastaavuudet ovat suhteellisen heikot. Suomen luterilaisessa kirkossa nuorisotyö on kuitenkin vakiintunutta ja sillä on suuri merkitys seurakunnan työn kokonaisuudessa. Kirkon nuorisotyönohjaajien virat voidaan tehtävien-

sä perusteella nähdä diakoniviran piiriin kuuluviksi.

Kirkon nuorisotyönohjaajan virkaan valmistutaan tällä hetkellä suorittamalla joko sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulututkinto (sosionomi AMK) tai humanistisen alan ammattikorkeakoulututkinto (yhteisöpedagogi AMK), joka on 210 opintopisteen laajuinen ja sisältää piispainkokouksen päätöksen mukaisesti 90 op teologisia sekä seurakunnan ja kirkon työhön liittyviä opintoja. Nuorisotyönohjaajan virkaan on kelpoinen henkilö, joka on suorittanut piispainkokouksen 13.9.2005 antaman päätöksen (Kirkon sääntökokoelma nro 102) 2 §:n mukaisen ammattikorkeakoulututkinnon tai 4 §:n tarkoittaman piispainkokouksen aikaisempien päätösten mukaisen tutkinnon.

Nuorisotyönohjaajan viroissa toimivia oli vuonna 2013 Suomen luterilaisen kirkon seurakunnissa ja seurakuntayhtymissä yhteensä 1288.

Lapsityönohjaajan/varhaiskasvatuksen ohjaajan virka

Seurakuntien varhaiskasvatuksella on kaksi juurta: pyhäkoulu ja päiväkerhot. Vanhastaan lukutaidon opettaminen ja muu alkuopetus oli kirkon vastuulla. Ensimmäistä kertaa Suomessa pidettiin pyhäkoulua tieltävästi vuonna 1787, mutta työmuodon vakiintuminen kesti satakunta vuotta. Pyhäkoulutyöstä kantoi seurakunnassa vastuuta yleensä joku papeista, usein myös diakonissat, mutta se perustui vapaaehtoisten pyhäkoulunopettajien työpäntöön. Pyhäkoulusta tuli seurakuntien lapsityön toinen juuri.

Seurakunnan tyttötyöntekijän 1945 Turussa perustama leikki-ikäisten kerho oli ensimmäinen päiväkerho, mutta laajempi liikkeellelähtö tapahtui muutamaa vuotta myöhemmin Tampereella, jossa päiväkerhotoiminta käynnistettiin diakoniatyön osana helpottamaan äitien kotityötä muutamiksi tunneiksi päivisin. Vielä vuonna 1964 lähes 80 prosenttia maan päiväkerholaisista oli Tampereella. Siihen mennessä diakoninen toiminta-ajatus oli muuntunut suurimmaksi osaksi kasteopetukseksi.

Valtakunnallinen läpimurto tapahtui 1960- ja 1970-luvun vaihteessa. Vuonna 1968 laajennettu piispainkokous ohjasi vastuun päiväkerhityön kehittämisestä Suomen Pyhäkouluyhdistykselle sekä Kirkon kasvatusasiain keskukselle. Lapsityön toinen juuri muotoutui. Vuonna 1969 järjestettiin ensimmäinen pitkä lastenohjaajakurssi ja vuonna 1970 annettiin ohjeet lastenohjaajien koulutusta varten. Vuonna 1974 päiväkerholaisia oli koko kirkon piirissä jo 74 500.

Laajan ja nopeasti voimistuneen seurakunnan työmuodon johtamista varten kehittyi uusi ammattiryhmä, päiväkerhojen toiminnanohjaajat, joita oli 1990-luvun alussa jo yli sata. Vuonna 1995 piispainkokous hyväksyi lapsityönohjaajien erikoistumiskoulutuksen ja ammattinimikkeet. Pyhäkoulun ja päiväkerhojen yhdistyminen seurakunnan lapsityön nimikkeen alle sai sinetin vuonna 1998, jolloin Pyhäkoulusihteerit ry ja Kirkon päiväkerhojen toiminnanohjaajat ry yhdistyivät Kirkon Lapsityönohjaajat ry:ksi.

Lapsityönohjaajissa oli aluksi paljon lastentarhanopettajia tai nuorisotyönohjaajia, mutta myös monia muun koulutuksen saaneita henkilöitä. Kelpoisuuden seurakunnan lapsityönohjaajan virkaan tuottivat kristillisen varhaiskasvatuksen erikoistumisopinnot. Viimeinen koulutusryhmä valmistui vuoden 2012 alussa.

Muutos lapsityönohjaajasta varhaiskasvatuksen ohjaajaksi oli alkanut vähän aikaisemmin. Piispainkokous päätti joulukuussa 2011 kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajan virran kelpoisuusvaatimuksista. Kelpoisuuden virkaan antaa 210 opintopisteen laajuinen sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulututkinto (sosionomi AMK), johon tulee sisältyä vähintään 90 opintopistettä teologisia sekä seurakunnan ja kirkon työhön liittyviä opintoja. Opiskelijalle annettavasta todistuksesta tulee ilmetä, että hänen suorittamansa tutkinto antaa piispainkokouksen hyväksymän kelpoisuuden kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajan virkaan. Uusi virka määriteltiin tasoltaan ja tehtäviensä vaatavuudelta rinnasteiseksi diakoniatyöntekijöiden ja kirkon nuorisotyönohjaajien virkojen kanssa. Piispainkokouksen aikaisempien päätösten mukaisen lapsi-

työnohjaajan virkaan kelpoistavan koulutuksen suorittanut on kelpoinen myös uuteen kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajan virkaan.

Diakonia-ammattikorkeakoulussa alkoi 2012 sosiaali- ja terveystieteiden amk-tutkintoon (sosionomi AMK/kirkon varhaiskasvatuksen ohjaaja) johtava koulutus, joka tuottaa virkakelpoisuuden sekä kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajaksi että lastentarhanopettajaksi. Tutkinnon suorittanut on kristillisen varhaiskasvatuksen asiantuntija, jonka tehtävänä on organisoida, koordinoita, ohjata ja kehittää seurakunnan varhaiskasvatuksen toimintaa sekä toimia yhteistyössä yhteiskunnan varhaiskasvatuksen, opetustoimen ja eri järjestöjen kanssa. Virkanimike varhaiskasvatuksen ohjaaja on seurakunnissa yleistymässä, mutta edelleen käytetään myös nimikettä lapsityönohjaaja.

Varhaiskasvatuksen ohjaaja (lapsityönohjaaja) toimii usein lastenohjaajien lähiesimiehenä. Hän organisoi ja kehittää (usein myös johtaa) seurakunnan varhaiskasvatuksen kokonaisuutta. Lisäksi hän tukee uskontokasvatuksen toteutumista kunnallisessa päivähoitossa, mikä edellyttää verkostoyhteistyötä sosiaali- ja opetustoimen, kunnan varhaiskasvatuksen ja kolmannen sektorin kanssa. Varhaiskasvatuksen asiantuntijana hän toteuttaa työssään syrjäytymistä ehkäisevää työtä. Lapsityötä varten, joskus myös esimieheksi, seurakunnassa on yleensä nimetty yksi paista.

Kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajan ydinosaamiskuvaus on vuodelta 2011. Sen mukaan ”kirkon varhaiskasvatuksen ohjaaja on kasvattaja, jonka työn keskuksessa ovat lapset ja perheet. Hänen tehtävänä on organisoida, koordinoita, ohjata ja kehittää seurakunnan varhaiskasvatuksen (lapsi- ja perhetyön) toimintaa.” Työhön kuuluu ryhmätoimintaa, tapahtumia, yksilöiden kohtaamista ja yhteistyötä kotien kanssa sekä laadukkaan, turvallisen, toimivan ja esteettisen toimintaympäristön ylläpitäminen ja kehittäminen. Seurakunnan työntekijänä kirkon varhaiskasvatuksen ohjaaja toimii kirkon säädösten ja kasvatustavoitteiden sekä yhteiskunnan varhaiskasvatuksen perusteiden mukaisesti. Toiminnan

peruslähtökohtana ja arvopohjana on kristillinen ihmiskäsitys.

Kirkon varhaiskasvatuksen ohjaaja toimii seurakuntatyön kokonaisuudessa varhaiskasvatuksen asiantuntijana ja osallistuu seurakunnan laaja-alaisen kasvatus- ja perhetyön sekä jumalanpalveluselämän toteuttamiseen ja kehittämiseen. Hän toteuttaa työssään syrjäytymistä ehkäisevää työtä. Hän toimii yhteistyössä yhteiskunnan varhaiskasvatuksen, opetus- ja sosiaalitoimen ja eri järjestöjen kanssa. Kirkon varhaiskasvatuksen ohjaaja koordinoi lastenohjaajien kanssa varhaiskasvatuksen suunnittelua, toteutusta ja kehittämistä seurakunnassa. Hän ohjaa varhaiskasvatuksessa toimivien vapaaehtoisten seurakuntalaisten toimintaa seurakunnassa ja toimii yhteistyössä kotien kanssa. Hän osallistuu kirkon varhaiskasvatuksessa toteutettavan kristillisen kasvatuksen ja seurakunnan aamu- ja iltapäivätoiminnan kehittämiseen. Kirkon varhaiskasvatuksen ohjaaja koordinoi yhteistyötä kunnan varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan kanssa ja kehittää erilaisia ratkaisuja kunnan varhaiskasvatuksen uskontokasvatuksen sekä koulun uskonnonopetuksen tukemiseksi.

Kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajan ydinosaaminen koostuu neljästä osaamisalueesta, jotka ovat hengellisen työn osaaminen, pedagoginen osaaminen, yhteisöllinen ja yhteiskunnallinen osaaminen sekä organisaatio- ja kehittämisosaaminen. ”Työtä ohjaavat kirkon hengelliseen virkaan kuuluva hengellisen työn osaaminen ja kristilliseen uskoon perustuva arvo-osaaminen sekä läsnäolemisen taito. Ohjaus- ja vuorovaikutustaidot ovat kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajan työn ydintaitoja, jotka liittyvät kaikkiin neljään ydinosaa-alueeseen.”

Pääosa lapsityönohjaajista on esimiehiä. Lapsityönohjaajat, jotka eivät ole esimiehiä, tekevät kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajan virkaan sisältyviä suunnittelu-, koordinaatio- ja kehittämistehtäviä. Seurakuntien rakennemuutos on lisännyt varhaiskasvatuksen, seurakunnassa toteutuvan perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan, laaja-alaisen perhetyön sekä yhteiskunnan varhaiskasvatuksen (päivähoidon) uskontokasvatuksen koordinointiin

liittyviä tehtäviä ja tarpeita. Kirkon varhaiskasvatuksen ohjaaja voi hakea varhaiskasvatuksen työalajohtajan (aiemmin lapsityönohjaajan) virkoja.

Lapsityönohjaajien ja varhaiskasvatuksen ohjaajien virat ja koulutus vertautuvat suuressa määrin nuorisityönohjaajien virkojen kanssa. Suurin ero on siinä, että varhaiskasvatuksen ohjaajilla on tavallisesti useita lastenohjaajia alaisinaan. Uuden diakoniviran kannalta ei ole ongelma, että siihen vihityt hoitaisivat varhaiskasvatuksen ohjaajan virkaa. Lapsityöllä on kirkossa monikymmenvuotinen historia ja vakiintunut asema. Virka vastaa hyvin kuvausta diakoniasta, joka ilmentää kirkon uskoa ja elämäntapaa vaihtuvissa yhteiskunnallisissa tilanteissa vastaten ihmisten muuttuviin tarpeisiin. Kirkon laajan diakoniasityksen nojalla varhaiskasvatuksen ohjaajien työ voidaan nähdä uuteen diakonivirkaan vihityn piiriin kuuluvaksi.

Lapsityönohjaajan/varhaiskasvatuksen ohjaajan viroissa Suomen luterilaisen kirkon seurakunnissa ja seurakuntayhtymissä toimivia oli vuonna 2013 yhteensä 160.

Lastenohjaajan tehtävä

Kirkon toiseksi suurin hengellisen työn työntekijäryhmä papiston jälkeen on lastenohjaajat. Heitä toimii seurakunnissa työsuhteessa yhteensä noin 2200. Lastenohjaajien koulutukseksi vahvistettiin vuonna 2009 lapsi- ja perhetyön perustutkinto. Lastenohjaajaksi valmistutaan suorittamalla humanistisen ja kasvatustieteiden toisen asteen 120 opintoviikon laajuinen lapsi- ja perhetyön perustutkinto, jonka voi suorittaa ammatillisena peruskoulutuksena, näyttötutkintona tai oppisopimuksella. Piispainkokouksen suositusten mukaisesti tutkinto kelpoistaa seurakunnan lastenohjaajan tehtävään.

Lastenohjaajan virka eroaa siihen kelpoistavan koulutuksen ja tehtäviensä osalta uuden vihkimysviran piiriin hahmotelluista seurakunnan viroista. Lastenohjaajien koulutusta ei ole katsottu riittäväksi heidän liittämisekseen vihkimysvirkaan. Varhaiskasvatuksen ohjaajan virka ja sen mahdollinen kuuluminen kirkon uuden vihkimysviran piiriin ei muuta

seurakunnan lastenohjaajien asemaa tai työtehtävien luonnetta.

Lähetysseurakunnan virka

Lähetystyö kuuluu seurakunnan keskeisiin tehtäviin. Siitä säädetään sekä kirkkolaisissa (KL 4:1) että kirkkojärjestyksessä (KJ 4:4). Seurakunnissa on toiminut vuosikymmenten ajan päätoimisia lähetysseurakuntalaisia, joiden asema kirkossa on viime vuosien ajan vahvistunut. Monien virkanimike on muuttunut tai muuttumassa kansainvälisen työn sihteeriksi. Muutos kertoo tehtävään sisältyvän lähetystyön ja kansainvälisen diakonian tukemisen lisäksi myös ystävyysseurakuntatoimintaan sekä seurakunnan muihin kansainvälisiin ja ekumeenisiin yhteyksiin liittyviä vastuita. Lähetysseurakunta pitää yhteyksiä seurakunnan yhteistyökirkkoihin ja lähetystyöntekijöihin ulkomailla.

Lähetysseurakunta tekee julistus- ja kasvatus-työtä, jolla on vahva diakoninen ulottuvuus. Lähetysseurakunta rohkaisee seurakuntalaisia kansainväliseen vastuuseen ja vuorovaikutukseen sekä osallistuu seurakunnan kasvatus- ja opetustyöhön. Lähetystyön ja kansainvälisen diakonian keskinäinen lähtyminen on laajentanut myös lähetysseurakunnan toiminnan aluetta. Elämänmuodon kansainvälistyminen, monikulttuuristuminen ja sen muuttuminen uskonnollisesti moninaisemmaksi on tehnyt lähetysseurakuntalaisia tehtävät entistä tärkeämmiksi kirkon todistuksen ja palvelun kannalta. Lähetysseurakunnan ja seurakunnan kansainvälisen työn sihteerin kansainvälisen työn tuntemus avaa mahdollisuuksia myös diakonian entistä laajempaan ymmärtämiseen osana kirkon työtä maailman kärsivien hyväksi.

Lähetysseurakunnan ydinosaamiskuvaus on vuodelta 2011. Sen mukaan ”lähetysseurakunnan tehtävänä on yhdessä muiden työntekijöiden kanssa vastata kirkon lähetystehtävän toteuttamisesta seurakunnassa. Lähetysseurakunnan tehtävä on laaja-alainen ja edellyttää lähetystyön ja kirkon muun kansainvälisen työn tuntemusta, yhteistyökykyä, ongelmaratkaisutaitoja, luovaa työtettä ja kykyä suunnitella ja kehittää työtä. Lähetysseurakunta valmistelee, seuraa ja kehittää seurakunnan ja kirkon lähe-

tysjärjestöjen yhteistyösopimuksia. Lähetysseurakunta pitää esillä kirkon kansainväliseen työhön liittyvien järjestöjen toimintaa (kirkon lähetysjärjestöt, Kirkon Ulkomaanapu ja muut kirkon yhteistyökumppanit) ja välittää kumppanuuskirkkojen kokemuksia seurakunnan elämään. Lähetysseurakunta kehittää yhteistyötä työalojen välillä niin, että lähetys ja kansainvälinen diakonia näkyvät kaikessa seurakunnan toiminnassa. Lähetysseurakunta rakentaa yhteistyötä paikallisten yhteisöjen, yritysten ja kunnallisten toimijoiden kanssa. Tämä edellyttää verkostoitumista, koordinoitua ja vuorovaikutus- ja viestintätaitoja.”

Lähetysseurakunnan ydinosaaminen on kuvattu neljänä ydinosaamisalueena. Nämä ovat 1) hengellisen työn osaaminen, 2) pedagoginen osaaminen, 3) uskonto- ja kulttuuriosaaminen ja 4) organisaatio- ja kehittämisosaaminen. Keskeinen näkökulma työhön on maailmanlaaja kumppanuus seurakunnassa, jolla tarkoitetaan kirkon elämää paikallisena ja maailmanlaajana, Kristuksesta todistavana, palvelevana ja vastaanottavana yhteisönä.

Lähetysseurakuntalaiset olivat jo viran muotoutumisen alkuvaiheessa usein koulutettuja nuorisotyöohjaajia tai diakoniatyöntekijöitä, jotka olivat siirtyneet näistä viroista lähetysseurakuntalaisiksi. Vuonna 1999 piispainkokous hyväksyi koulutusudistuksen, jossa lähetysseurakunnan virkaan vaadittava koulutus yhdistettiin ammattikorkeakoulututkintoon, joka antaa kirkon nuorisotyöohjaajan, diakonin tai diakonin kelpoisuuden. Palkkiotoimisten ja vapaaehtoisten lähetysseurakuntalaisien koulutus siirtyi toteutettavaksi hiippakuntatasolla yhteistyössä Kirkon lähetystyön keskuksen kanssa. Vuonna 2005 piispainkokous tarkensi tätä päätöstään. Nykyisin voimassa olevien säädösten mukaan seurakunnan lähetysseurakunnan virkaan on kelpoinen henkilö, joka on suorittanut piispainkokouksen 13.9.2005 antaman päätöksen mukaisen ammattikorkeakoulututkinnon tai piispainkokouksen aikaisempien päätösten mukaisen tutkinnon.

Uuteen diakonivirkaan vihittyjen sijoittuminen seurakuntien lähetysseurakuntalaisiksi ei ole ongelmallista. Samoin ei ole ongelmaa vihkiä diakoniksi muuten kelpoisuusehdot täyttävää

henkilöä, joka on saanut vokaation lähetyssihteerin virkaan.

Lähetyssihteerin ja vastaavissa viroissa toimivia oli Suomen luterilaisen kirkon seurakunnissa ja seurakuntayhtymissä vuonna 2013 yhteensä 112.

Kanttorin virka

Kanttorin virka kuuluu kirkkoherran viran ja diakonian viran ohella seurakunnalle pakollisiin virkoihin (KJ 6:1 §). Kanttorin viran juuri Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa on lukkarin tehtävä, johon kuului virsilaulun johtamisen ohella lukutaidon opetusta ja rippikoulussa opettamista. Hän toimi myös lukukinkereillä lasten ja nuorten kuulustelijana, soitti kirkonkelloja ja avusti pappeja jumalanpalveluksessa.

Ensimmäisen suomalaisen kirkkolain mukaan lukkarin tuli ”johdattaa veisuuta julkisessa jumalanpalveluksessa ja muissa papillisissa toimituksissa, joissa veisaaminen on määrätty” sekä ”rippikoulunuorisolle opettaa koraaliveisuutta”. Lukkarista tuli näin aiempaa selvemmin muusikko, mutta silti hänellä säilyi alkuopetukseen ja lukukinkereihin liittyviä sekä aiempia avustavia tehtäviä seurakuntatyössä. Lukkareiden koulutustasoon tähtäviä aloitteita käsiteltiin kirkolliskokouksessa useaan otteeseen siitä alkaen kun se aloitti toimintansa vuonna 1876. Ensimmäinen lukkariturkurikoulu perustettiin 1877 Turkuun. Vastaavia perustettiin seuraavalla vuosikymmenellä Helsinkiin, Ouluun ja Viipuriin. Urkujensoitto ja virsilaulun johtaminen alkoivat tehtävissä painottua, mutta kesti vuosikymmeniä, ennen kuin kanttorin virkatehtävistä oli poistettu tehtävät, jotka eivät koskeneet seurakunnan musiikin johtamista ja edistämistä.

Nimike kanttori tuli kirkkolakiin vasta vuonna 1939, vaikka sitä oli pitkään käytetty lukkarin rinnalla. Vuonna 1981 tehdyssä kirkkolain muutoksessa entisten kanttoriturkurin, kanttorin ja urkurin virkojen yhteiseksi nimikkeeksi tuli kanttori. Samalla virka porrastettiin kolmeen asteeseen.

Vuonna 2003 kanttorin virkoihin johtavien virkojen nimet ja osittain myös vaatimukset

määriteltiin kirkkojärjestyksessä uudelleen. Viran perustyyppiä ajatellun viran haltijalta oli edellytetty aiemmin keskimmäisen asteen tutkintoa. Nyt sen nimikkeeksi tuli ylempää korkeakoulututkintoa edellyttävä virka. Aiemman ylimmän asteen tutkintoa edellyttävien virkojen kelpoisuusehto määriteltiin laajaa yliopistotutkintoa edellyttäväksi viroiksi. Alimman asteen virkojen haltijoilta kirkkojärjestys ilmaisi edellyttävän ”muuta tutkintoa”, minkä piispainkokous määrittäi ammattikorkeakoulun kirkkomusiikin suuntautumisvaihtoehdossa suoritetuksi muusikon (AMK) tutkinnoksi.

Nykyisin voimassa oleva vastaava säädös on kirkkojärjestyksen 6 luvun 6 § vuodelta 2010. Sen mukaan ”kanttorinvirka voidaan perustaa piispainkokouksen määrittelemää laajaa yliopistotutkintoa, ylempää korkeakoulututkintoa tai muuta piispainkokouksen hyväksymää tutkintoa edellyttäväksi viraksi. Tuomiokirkkoseurakunnassa tulee olla laajaa yliopistotutkintoa edellyttävä kanttorinvirka. Piispainkokous päättää kanttorin ja diakonian viran kelpoisuusvaatimuksena olevasta tutkinnosta.”

Käytännössä ylempänä korkeakoulututkintona edellytetään Sibelius-Akatemiassa kirkkomusiikin suuntautumisvaihtoehdossa suoritettua musiikin maisterin tutkintoa. Laajaa yliopistotutkintoa edellyttäviin virkoihin tulee lisäksi suorittaa merkittävät yliopistotasoiset lisäopinnot, joista olennaisimpina on pidetty urkujensoitossa, laulussa tai kuoronjohtossa tehtyjä tutkintoja. Elokuun alusta 2010 lukien kanttorin virkaan on voinut pätevyitä myös musiikkikasvatukseen painottuneella filosofian tai kasvatustieteen maisterin tutkinnolla, johon on sisältynyt tai jonka lisäksi on suoritettu piispainkokouksen määrittelemät kirkkomusiikin opinnot.

Kirkkolakiin tuli 1.6.2013 useita palvelusuhdetta koskevia muutoksia. Niistä merkittävimpiä oli kanttorin virkojen henkilöstöhallinnon ja virkojen täytön siirtyminen kokonaan seurakuntiin. Tuomiokapituleilla ei ole enää kanttorin virantäyttöön liittyviä tehtäviä. Seurakunnat ratkaisevat itsenäisesti kanttorin virkojen perustamisen ja lakkauttamisen, minkä pätevyystason kanttorin virkoja ne pe-

rustavat ja ketkä hakemuksensa lähettäneistä täyttävät piispaikokouksen viralle asettamat kelpoisuusehdot. Seurakunnassa on kuitenkin oltava vähintään yksi kanttorin virka eli ainoaa kanttorin virkaa ei voi lakkauttaa. Tuomiokirkkoseurakuntien kanttorien virkoja koskenut säännös säilyi.

Kirkkojärjestyksen 6 luvun 28 §:n mukaan ”kanttorin tehtävänä on johtaa seurakunnan musiikkitoimintaa. Hän vastaa musiikista seurakunnan jumalanpalveluksissa sekä muissa kirkollisissa toimituksissa ja seurakunnan tilaisuuksissa, opettaa rippikoulussa, hoitaa muutenkin musiikkikasvatustyötä ja edistää musiikin käyttöä seurakunnan toiminnassa. Kanttori vastaa myös seurakunnan soittimien hoidosta ja huollosta.”

Kanttori on siten seurakunnan musiikkitoiminnan asiantuntija, johtaja, suunnittelija ja toteuttaja. Kanttorin viran olemassaolon ja työn sisällön perusta on seurakunnan yhteinen jumalanpalveluselämä. Kanttorin työn tavoitteet määräytyvät kirkon ja seurakunnan perustehtävän, sananjulistuksen, pohjalta. Kanttorin käytännön työtä ohjaavat virallisen sovitun toimenkuvan ohella seurakunnan perinteet. Kanttorit ovat musiikin ammattilaisia, joiden työssä korostuvat myös sosiaaliset taidot.

Kanttorin viran ydinosaamiskuvaus on vuodelta 2010. Sen mukaan kanttori ”vastaa musiikista seurakunnan jumalanpalveluksissa sekä kirkollisissa toimituksissa ja seurakunnan tilaisuuksissa, opettaa rippikoulussa, hoitaa musiikkikasvatustyötä ja edistää musiikin käyttöä seurakunnan eri toiminnoissa. Kanttori vastaa myös seurakunnan soittimien hoidosta ja huollosta. Kanttorin työn ydin on jumalanpalveluselämässä ja osaamisen ydin on musiikillisessa osaamisessa. Seurakunnan musiikkitoiminnalta odotetaan monipuolisuuden lisäksi mahdollisimman korkeaa musiikillista tasoa.” Vaikka keskeiset tehtävät ovat kaikilla kanttoreilla samat, on seurakunnilla ollut viime vuosina tarve luoda erilaisia tehtäväprofiileja joitakin kanttorin työn tehtäväalueita painottamalla. Musiikkitoiminnan laaja-alaisuus ei koske ainoastaan erilaisia tehtäviä, vaan myös sitä, että nykyaikainen seurakuntamusiikki kattaa laajasti erilaisia musiikkityylejä ja musiikillisia ilmaisukeinoja. Seu-

rakunnan musiikkitoiminnan johtaminen on ymmärrettävä musiikkitoiminnan kokonaisuudesta vastaamisena.

Kanttorin ydinosaamisalueet ovat liturginen musiikki ja jumalanpalvelus, musiikillinen osaaminen, teologinen osaaminen, pedagoginen osaaminen sekä yhteisöllinen ja kehittämisosaaminen.

Kanttorin virka on seurakunnan hengellisen työn virka. Sen koulutuksen laajuus on vähintäänkin riittävä verrattuna muihin virkoihin, jotka ovat soveltuvia diakoniksi vihityille. Sillä on myös hyvin vakiintunut asema, kanttorit toimivat jumalanpalveluksessa tärkeässä tehtävässä ja viran pohjoismainen alkujuuri on liturgisen avustajan tehtävä. Kanttorit tekevät myös laajaa ja merkittävää musiikkikasvatustyötä, ja sen osuus koulutuksessa on kasvanut. Kanttorin tehtävä mielletään aikaisempaa laaja-alaisemmaksi. Näillä perusteilla kanttorin virat voidaan nähdä vihkimystä edellyttävinä.

Toisaalta diakonaattikeskustelun yhteydessä minkään toisen virkaryhmän kohdalla ei ole esitetty epäilyksiä vihkimysvirkaan kuulumisesta yhtä paljon kuin kanttorien. Toisissa esityksissä kanttorit ovat sisältyneet ”diakonaattiin” vihittäviin, toisissa eivät. Osittain syyt ovat olleet kanttorien omassa virkakunnassa, jonka piiristä esitettiin aikoinaan huolestuneita äänenpainoja sen johdosta, että kanttorin tehtäviin liitettäisiin muita kuin musiikillisia tehtäviä ja että ”diakonaattiin” kuuluminen olisi heidän ammatti-identiteettiään alentavaa. Uusimpien kyselyjen mukaan kanttorikunnan laaja enemmistö toivoisi kuuluvansa vihkimysviran piiriin. Tämä ei ole kuitenkaan keskeinen argumentti. Vuoden 2011 piispaikokouksen lausunnon sekä kirkolliskokouksen laki- ja perustealiokunnan mietintöjen perusteella kanttorin virkaa ei uudistuksen ensimmäisessä vaiheessa esitetä uuden vihkimysviran piiriin.

Kanttorin viroissa toimivia oli Suomen luterilaisen kirkon seurakunnissa ja seurakuntayhtymissä vuonna 2011 yhteensä 934.

Diakonien ja diakonisojen virkaan vihkiminen

Kaiserswerthin fliedneriläistä sisarkotijärjestelmää noudattaneissa Helsingin ja Viipurin diakonissalaitoksissa siirtymistä koulutuksesta työelämään kutsuttiin vihkimykseksi. Ensimmäinen suomalainen vihittiin diakonissaksi Viipurin Pietarin-Paavalin kirkossa syyskuussa 1872. Samassa kirkossa vihkimykset toimitettiin aina vuoteen 1927, minkä jälkeen ne siirrettiin muutamaksi vuodeksi Viipurin maaseurakunnan kirkkoon ja koko 1930-luvun ajaksi Viipurin tuomiokirkkoon. Vihkimykset toimitti kaiserswerthiläisen perinteen mukaisesti laitoksen johtaja, mutta puhujana oli hiippakunnan piispa.

Helsingin diakonissalaitoksessa ensimmäinen diakonissavihkimys toimitettiin marraskuussa 1873. Vihkimys toimitettiin sielläkin fliedneriläisten laitosten perinteen mukaan. Myöhemmin vakiintui tavaksi toimittaa sisarvihkimys laitoksen vuosijuhlissa. Vihkijä esitti kaksi kysymystä, joihin saatujen myönteisten vastausten jälkeen vihkijä lausui: ”Tämän tunnustuksenne perustuksella asetan teidät palvelemaan diakonissoina evankelisluterilaisessa kirkossamme tämän laitoksen välityksellä kolmiyhteisen Jumalan, Isän ja Pojan ja Pyhän Hengen nimessä.”

Oulun diakonissakodista valmistuneita ei vihitty diakonissoiksi. Koulutus päättyi toisen opiskeluvuoden jälkeen pidettyyn ”diakonissain päästöön”, josta valmistuneet siirtyivät työpaikoilleen. Juhlapaikka oli luterilainen rukoushuone tai Oulun tuomiokirkko. Juhlasta vastasi laitoksen johtaja.

Oululaiset seurasivat sovelletusti Sortavalassa omaksuttua mallia. Kirkollista diakoniaa ajaneen Suomen Kirkon Sisälähetysseuran ja Sortavalan laitosten johtajan Otto Aarnisaloon mukaan valmistavilla laitoksilla ei ollut periaatteellista oikeutta vihkiä diakonissoja seurakunnan palvelukseen. Sortavalasta valmistuneet sisaret ”päästettiin palvelukseen” tai heidät ”laskettiin työhön”, millä tarkoitettiin vaatimatonta juhlatilaisuutta. Vuosina 1901–1921 toimineesta Liikolan diakonikoulusta valmistuneet päästettiin samoin koruttomin menoin työtehtäviinsä. Kolmevuotisen koeajan jälkeen heidät ”otettiin” Suomen kirkon diakoneiksi. Käytännössä se tarkoitti diakonin puoltokirjeen lähettämistä tuomiokapitulille.

Se, että diakonin ja diakonissan vihkimyksiä toimittivat laitosten johtajat eivätkä kirkon edustajat, ilmensi diakonian heikosti tunnustettua yhteyttä kirkon hengelliseen virkaan. Vihkimys oli lähinnä siunausakti ja tehtävään lähettäminen.

Ensimmäisen kerran piispallinen diakonissan virkaan vihkiminen toteutui marraskuussa 1927 Oulun tuomiokirkossa, kun piispa Juho Rudolf Koskimies toimitti vihkimyksen. Piispan toimittama diakonissavihkimys alkoi yleistyä vasta 1940-luvulla. Piispainkokouksessa vuonna 1947 käsiteltiin kristinoppiin liittyneet Tampereen ja Porvoon tuomiokapitulien synodaalokokousaloitteet, joissa todettiin, ettei kirkossamme ollut diakonin virkaa. Piispa Eino Sormunen esitti tällöin, että alkukirkon diakonin virka kuului kirkon viran (*ordon*) piiriin, minkä takia siihen vihkiminen kuului piispan tehtäviin. Piispainkokous päätti kuitenkin seurata vanhaa käytäntöä, jonka mukaan diakonissalaitoksen johtaja toimittaisi vihkimyksen. Huolimatta tästä linjauksesta piispat ryhtyivät toimittamaan diakonissojen vihkimyksiä näiden oppilaitoksesta valmistumisen yhteydessä. Hajanaista diakoniatyön kenttää yhdistämään vuonna 1949 perustettu Suomen Kirkon Diakonian Yhteistyövaliokunta oli esittänyt siitä suosituksen.

Vuonna 1953 Seurakuntaopisto Järvenpäässä alkoi kouluttaa diakoneja. Sosiaalityöntekijän koulutuspolkua mukaillut uusi koulutus avasi kirkon diakonisen viran jälleen myös miehille. Uutta koulutusta perusteltiin myös sillä, että useat seurakunnat olivat viivytelleet diakonisen viran perustamista, vaikka päätös viran pakollisuudesta oli tullut voimaan vuonna 1944. Ensimmäisten diakonikurssien opiskelijat olivat jo suorittaneet Seurakuntaopiston yksivuotisen nuorisonohjaajatutkinnon ja toimineet seurakunnan nuorisotyössä. Piispa Eino Sormusen toimittama ensimmäinen diakonivihkimys Järvenpään kirkossa 16.10.1955 oli Suomen kirkon ensimmäinen diakonivihkimys, jossa vihittiin diakoneja seurakunnan nuorisotyöhön tai yhteiskunnan huoltotehtäviin.

Kirkkokäsikirjasta diakonissan ja diakonin vihkimyksen kaava puuttui. Käsikirjakomitea ehdotti vuonna 1957 diakonissaksi vihkimisen

kaavaa. Sen perustelussa puhuttiin tehtävään tai tarkoitukseen erotettujen henkilöiden siunaamisesta tehtäväänsä, ei vihkimisestä. Diakoniksi ja diakonissaksi vihkimisen kaava tuli käsikirjaan vuonna 1963. Vihkimisen toimitti sen mukaan sen hiippakunnan piispa, jonka alueella valmistuslaitos sijaitsi tai hänen määräämänsä pappi. Kaavassa uusitamentillinen diakonin virka oli pääsanana, vaikka Suomen kirkossa diakoniatyöntekijöinä oli vuosikymmenten ajan ollut lähinnä vain diakonisseja. Tärkein ero fliedneriläiseen diakonissavihkimykseen oli se, että piispa antoi viran.

Diakonin ja diakonissan vihkimisen rakenne vastasi papiksi vihkimistä. Vala kuitenkin puuttui. Kutsussa virkaan ei mainittu tehtävää, johon kukin astui, vaan sen korvasi yleisluonteinen toteamus. Ylimalkaisuus johtui siitä, että vihkimisen ajateltiin tapahtuvan oppilaitosten yhteydessä eikä hiippakunnissa. Kyseessä oli edelleen enemmän opiskelun päätösjuhla kuin virkaan vihkiminen, ja suuri osa vihityistä siirtyi muihin kuin kirkon tehtäviin.

Vuonna 1964 kirkkolakiin (635/1964 § 264) tuli vihkimistä koskeva säädös: ”Diakonin ja diakonissan tulee olla saanut valmistuksensa asianomaisen tuomiokapitulिन hyväksymällä tavalla. Hänet vihitaan diakoniksi tai diakonissaksi, niin kuin kirkkokäsikirjassa sanotaan.” Vuonna 1994 voimaan tulleista uudesta kirkkolaista ja kirkkojärjestyksestä vastaava määräys jäi pois. Siitä alkaen vihkiminen on perustunut yksinomaan kirkkokäsikirjan vihkimiskaavaan. Määräyksen poistuminen laista merkitsi, että virkaan vihkimistä ei pidetä diakonin tai diakonissan seurakuntaviran saamisen edellytyksenä eikä vihkimisen teologinen merkitys tule näin ollen virkamiesoikeudellisesti tunnustetuksi.

Diakonissan ja diakonin virkanimikkeistä aiheutui ongelma, kun arkkipiispa Martti Simojoki kieltäytyi vihkimästä diakonissaksi valmistunutta miestä diakonissaksi, koska sana tarkoittaa naispuolista henkilöä. Hän käytti vihkimisessä nimikettä diakoni. Diakoneiksi vihityt sairaanhoitajakoulutuksen saaneet eivät kuitenkaan käyttäneet tätä vihkimysnimikettään, koska kokivat itsensä diakonisseiksi eivätkä diakoneiksi. Koulutuksen

luoma identiteetti osoittautui vahvaksi eikä sukupuolisidonnaisuutta pidetty niin tärkeänä. Ongelmia vältettiin käyttämällä diakoniksi vihityistä mutta diakonissan koulutuksen saaneista miehistä yleistä nimitystä diakoniatyöntekijä.

Kirkon diakoniatyöntekijöiden asettama työryhmä julkaisi vuonna 1975 mietintönsä Diakonin virka ja siihen vihkiminen. Otsikossa käytettiin vakiintumassa ollutta yhteisnimikettä diakonin virka, johon katsottiin sekä diakonisseja että diakonien lukeutuvan. Työryhmä pyrki yhtenäistämään virkanimikkeitä ehdottamalla, että kaikkia viranhaltijoita kutsuttaisiin diakoneiksi. Se esitti, että diakonien virkaan vihkiminen tapahtuisi hiippakunnassa eikä koulutuslaitoksen yhteydessä, ja sitä edeltäisi tuomiokapitulissa pidettävä tutkinto ja kutsu seurakuntavirkaan (vokaatio). Suomen Kirkon Sisarliitto vastusti nimikkeen yhtenäistämistä ja vihkimystavan muutosta.

Vuoden 1984 kirkkokäsikirjan vihkimyskaavan otsikko oli Diakonin virkaan vihkiminen. Edellisellä vuosikymmenellä muotoutunut termi oli saanut virallisen vahvistuksen kirkkolain uudistuksessa vuonna 1982. Erilliset diakonissan ja diakonin virat korvattiin sukupuolineutraalilla diakonin viralla, johon molemmat virkaryhmät olivat kelpoisia. Käsite ”diakonin virka” oli myös otsikkona kirkkolain pykälille 263–266. Diakonien mahdollisuudet hakeutua seurakuntien diakoniatyöhön lisääntyivät. Käsikirjan ohjeiden mukaan diakonin virkaan voitiin vihkiä henkilö, joka oli suorittanut piispainkokouksen hyväksymän opetussuunnitelman mukaisen tutkinnon. Vihkimisen hoiti käsikirjan mukaan sen hiippakunnan piispa, jonka alueella oppilaitos sijaitsi. Monien lausunnonantajien toiveiden vastaisesti vokaatiota käsikirjan kaavaan ei tullut eikä vihkiminen siirtynyt pappisvihkimystä vastaavalla tavalla hiippakunnan vastuulle.

Vuoden 2003 kirkkokäsikirjan Diakonin virkaan vihkimisen kaavassa vokaatio korostui uudella tavalla. Vihkivä piispa esittelee vihittävät, minkä jälkeen notaari lukee vihittävien nimet ja tehtävät. Kysymykset käsittelevät uskossa pysymistä, viran oikeaa ja uskollista hoitamista, armolahjoilla palvelemista

ja esikuvana elämistä. Vihkimisen jälkeen vihityille puetaan stola. Käsikirjan kaava noudattelee jumalanpalvelusjärjestystä.

Kirkolliskokous ei ole antanut tukeaan viran kolmisäikeisyyden ajatukselle, vaan virkauudistusta esitelletä komiteoita ja työryhmiä on ohjattu hakemaan perusteluja muualta kuin tästä ekumeenisesti ja vanhakirkollisesti helposti perusteltavasta ajatuksesta. Kirkkokäsikirjassa kolmisäikeisyys tavallaan kuitenkin jo on.

Nykyisin voidaan vihkiä ne diakonian virkaan kelpoistavan tutkinnon suorittaneet, jotka hakevat vihkimystä. Kelpoistava tutkinto on ammattikorkeakoulussa sosionomin (AMK) tai sairaanhoitajan (AMK) tutkinto diakonin tai diakonissan suuntautumisvaihtoehdossa. Vihkimisen edellytyksenä ei ole palvelussuhde seurakunnassa, muu palvelussuhde tai kutsu virkaan. Vihkimys ei ole kelpoisuusehto seurakunnan virkaan, eikä se luo erityisiä oikeuksia tai velvollisuuksia vihityille. Vihittyjen piispallisesta kaitsennasta ei ole säädöksiä.

Vihkimykset toteutetaan nykyään kirkossa eikä opetusryhmittäin oppilaitoksissa. Vihkimisen edellytyksenä on, että vihittävä pyytää piispalta vihkimystä. Piispa voi sen myös eväätä. Vihkimyksen edellytyksenä ei ole palvelussuhde seurakuntaan, mutta palvelussuhteella voi olla merkitystä piispan harkitessa vihkimyksen antamista. Vihkimystä edeltää tuomiokapitulin järjestämä ordinaatiovalmennus. Vihkimiseen liittyvät käytännöt vaihtelevat hiippakunnittain.

Diakonian vihkimyksessä piispa antaa kirkkokäsikirjan mukaan vihittävälle stolan, jota vihitty diakoni tai diakonissa kantaa vasemman olkansa yli aina palvellessaan liturgisissa tehtävissä. Diakonian virkaan vihityt käyttävät vihreätä virkapaitaa, jossa on samanlainen valkoinen kaulus kuin pappien vastaavassa asussa. Virka-asu on vakiintuneisuudestaan huolimatta epävirallinen.

Muiden virkaryhmien virkaan vihkiminen

Suomen luterilaisen kirkon ensimmäisessä diakonivihkimyksessä lokakuussa 1955 Järvenpään kirkossa vihittiin tosiasiasa jatko-

koulutettuja nuorisonohjaajia. Seurakuntaopiston tutkinnon nimi oli nuorison- ja sosiaalihuoltajan tutkinto. Se tähtäsi koulutukseen sellaiselle diakonille, jonka toimenkuvaan kuuluisivat kristillinen kasvatus, nuorisotyö ja diakoniatyö. Seurakuntien nuorisotyöllä ei ollut yhteisesti sovittua päämäärää eikä sen asemaa ollut määritelty kirkkolaissa. Nuorisonohjaajien koulutuksesta Seurakuntaopiston johtajana aiemmin vastannut Martti Simojoki oli katsonut, että nuorisohuolto kuului maalliselle yhteiskunnalle ja että kristillisellä nuorisotyöllä oli lähinnä evankeliumin julistamisen lähetystehtävä.

Diakonin virkaan valmistavaan koulutukseen tulleilta edellytettiin nuorisonohjaajan yksivuotinen koulutus ja kokemus nuorisotyöstä. Vihkimyksen jälkeen he sijoituivat pääosin nuorisotyöhön. Siten ensimmäiset diakonivihkimykset olivat nuorisotyön vihkimyksiä. Vuonna 1960 aloitettiin Seurakuntaopistossa uusi kolmivuotinen nuoriso- ja sosiaalityön koulutus, jonka rinnalle jo vuonna 1962 palautettiin yksivuotinen koulutus, joka lakkautettiin 1967 ja korvattiin kaksivuotisella koulutuksella. Vihkimistä ei enää toimitettu, vaan valmistuneet siunattiin.

Vuonna 1972 Seurakuntaopistossa aloitettiin kolmivuotinen kasvatuksen, nuorisotyön sekä diakonia- ja sosiaalityön koulutus, jonka suorittaneet vihittiin diakonian virkaan. Siten vuosina 1975–1980 valmistuneet nuorisotyönohjaajat saivat diakonivihkimyksen. Vuodesta 1981 palattiin vanhaan työhön siunaamisen käytäntöön. Sisälähetysseuran Opistossa Pieksämäellä oli vuonna 1966 alkanut nuoriso- ja sosiaalityön tutkintoon johtava koulutus, jonka suorittaneet vihittiin diakoneiksi 1980-luvulle saakka.

Nuorisotyönohjaajan (aiemmin nuorisonohjaajan) viran muotoutuminen lähti aikoinaan tarpeesta kehittää nimenomaan kirkon maallikkovirkaa. Myöhemminkin nuorisotyönohjaajan virat on ymmärretty maallikkoviroiksi. Edellä kuvattujen vaiheiden jälkeen niihin ei ole liittynyt vihkimystä eikä viranhaltijoilla ole virallista virka-asua eikä muita viran tunnuksia.

Lapsityön eli varhaiskasvatuksen virat on nähty nuorisotyönohjaajan viran lailla maal-

likkoviroidiksi. Siihen ei ole liittynyt vihkimystä, viran tunnuksia eikä virka-asua. Myöskään muita vastaavan laajuisen kirkollisen koulutuksen saaneita virkaryhmiä ei ole vihitty. Sama koskee kanttoreita, joiden koulutus on yleensä laajempi.

Kirkon työmuotojen kehittyminen ja niiden eriytyminen toisistaan koulutusyhteiskunnan yleisten vaatimusten mukaisesti ovat luoneet seurakuntiin muista työntekijäryhmistä erottuvan joukon, jota kutsutaan vakiintuneesti kirkon hengellisiksi työntekijöiksi. Ryhmään kuuluvat papit, lehtorit, kanttorit, diakonian viranhaltijat, nuorisotyönohjaajat, varhaiskasvatuksen ohjaajat (lapsityönohjaajat) ja lähetysseurakuntien (kansainvälisen työn sihteerit). Lastenohjaajia ei ryhmään yleensä lueta, ei myöskään kirkonpalveluskuntaa. Suntioiden palkkauksessa kuitenkin sovelletaan yleistävästi mallia, jonka mukaan osa heidän työstään luetaan kirkon hengelliseksi työksi.

Vakiintuneesta kirkon hengellisen työn työntekijäkunnasta kuitenkin vain osa on virkaan vihittyjä.

2.2 Kansainvälinen kehitys

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon virkarakennekeskustelun taustalla ovat olleet käytännölliset uudistamistarpeet. Niiden lisäksi asiaan on vaikuttanut kansainvälinen ja ekumeeninen virkateologinen kehitys. Kirkot ovat arvioineet olemustaan ja tehtäväänsä. Uudet löydöt ja tulkinnat ovat vaikuttaneet niiden kantoihin.

Kansainvälisessä ekumeenisessa keskustelussa on pohdittu paljon diakoniviran asemaa ja tehtäviä. Siinä on kritisoitu pietismin pohjalta syntyneitä käsityksiä, jolle on leimallista diakonian määrittely yksilöllistä kuuliaisuutta ja nöyryyttä painottavan hengellisyyden lähtökohdista. Tämän perinteen vaikutus on nähtävissä edelleen pohjoismaisten luterilaisten ja keskieurooppalaisten protestanttisten kirkkojen diakonian viran tulkinnoissa. Luterilaisissa kirkoissa on pyritty laajentamaan diakonisen viran tulkintaa.

Anglikaanisissa kirkoissa tavoitellaan itsenäistä ja pysyvää, pappisvirasta erillistä seurakunnan palveluvirkaa, jossa karitatiiviset

tehtävät korostuisivat. Ortodoksisissa kirkoissa on keskusteltu viime vuosikymmenien aikana runsaasti diakoniviran kehittämisestä niin, että siihen voitaisiin sisällyttää karitatiivisia tehtäviä ja että se voitaisiin avata myös naisille.

Viime vuosisadan jälkipuolen kirkkojen virkakäsityksen muuttumisen kannalta erityisen merkittävä oli roomalaiskatolisen kirkon toinen kirkolliskokous Vatikanissa vuosina 1962–65. Se muutti katolisen kirkon diakonaatin ymmärtämistä ja loi pysyvän diakoniviran, kun aikaisemmin katolisessa kirkossa diakonit olivat olleet ordinaatiota odottavia pappiskandidaatteja.

Kirkkojen maailmanneuvoston Faith and Order -komission kastetta, ehtoollista ja virkaa koskevasta, vuonna 1982 valmistuneesta ekumeenisesta asiakirjasta (BEM) löytyy pohja kolmisäikeisen vihkimysviran (piispa, pappi, diakoni) ymmärtämiselle. Viran säikeiden välillä tehdään ero, vaikka samalla painotetaan vihkimysviran ykseyttä. BEM-prosessi vaikutti kirkkojen virkakäsitykseen, koska kunkin kirkon odotettiin vastaavan asiakirjaan ja kuvaavan käsityksensä sakramenteistaan ja virastaan.

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokous antoi vastauksensa Faith and Order -komissiolle marraskuussa 1985. Siinä se totesi kolmisäikeisen viran olevan pääosin sopusoinnussa kirkon tunnustuksen kanssa. Asiakirjan kuvaukseen vihkimysvirasta esitettiin kuitenkin varauksia. Kirkolliskokous painotti erityisesti niitä näkökohtia, jotka liittivät kirkon viran kristittyjen yhteiseen papputeen. Huomionarvoista on, että vastauksen mukaan viran kolmijako oli syytä tutkia uudelleen Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa.

Keskusteluja diakonivirasta tai diakonaattista on käyty eri kirkkokuntien ja kirkkojen kesken sekä kansainvälisellä että kansallisilla tasoilla, mutta myös sisäisesti ja paikallisesti yhden kirkon sisällä. Suuria muutoksia on viimeksi kuluneiden 30 vuoden aikana tapahtunut ainakin Pohjoismaiden ja Baltian luterilaisissa kirkoissa sekä anglikaanisissa kirkoissa.

Tärkeä yksittäinen syy näiden kirkkojen virkakäsityksen muutoksiin on vuonna 1996

useita vuosia kestäneiden valmistelujen jälkeen allekirjoitettu Porvoon sopimus. Sen allekirjoittivat Suomen, Ruotsin, Norjan, Islannin, Viron ja Liettuan luterilaiset kirkot sekä neljä Britannian anglikaanista kirkkoa: Englannin, Walesin ja Irlannin kirkot sekä Skotlannin episkopaalinen kirkko. Latvian ja Tanskan luterilaiset kirkot osallistuivat neuvotteluihin, mutta jättivät yhteiset dokumentit allekirjoittamatta. Tanskan luterilainen kirkko allekirjoitti Porvoon sopimuksen vuonna 2010. Latvian luterilainen kirkko ei ole sitä allekirjoittanut, mutta sillä on täyden tarkkailijajäsenen asema Porvoon kirkkoyhteisössä.

Luterilaiset kirkot

Reformaatio merkitsi luterilaisissa kirkoissa diakoniviran sulautumista papin vihkimysvirkaan. Siten diakonisen palvelun on luterilaisuudessa katsottu sisältyvän pappisviran vastualueeseen. Taustalla oli jo keskiajan katolisessa kirkossa vallinnut pappetta ja pappisviran ykseyttä korostanut ajattelu. Reformaatian kalvinistinen haara pyrki palauttamaan uusitamentilliset virat ja elvytti seurakunnissaan diakonin tehtävän. Piispan virka kuitenkin hävisi useimmista reformoiduista kirkoista, koska kaikkialle ulottuva piispaallinen hallinto haluttiin korvata seurakuntien paikallisella itsehallinnolla.

Uusi diakonialiike alkoi diakonissalaitosten perustamisesta 1830-luvulla. Se sai vaikutteita joissakin reformoiduissa kirkoissa säilyneestä diakonin ja diakonissan virasta ja alkoi nopeasti muuttaa myös luterilaisissa kirkoissa diakonin ja diakonissan tehtävän ymmärtämistä. Saksassa muotoutuneiden sisarkotilaitosten mukaisia diakonissalaitoksia perustettiin nopeasti useisiin Euroopan maihin. Sosiaalista työtä tekevät sisälähetysyhdistykset yleistyivät samoihin aikoihin. Yhdessä diakonissalaitosten kanssa ne vahvistivat diakoniatyöntekijän tehtävän ymmärtämistä karitatiiviskasvatuksellisesta näkökulmasta ilman liturgista perustaa.

Diakonissalaitokset pitivät yllä sairaaloita ja moninaisia sosiaalialan laitoksia, mutta ytimeltään ne olivat pietistishenkisiä, naimattomuuteen sitoutuneiden naisten sairaanhoitaja-

kouluja. Kymmenet voimakkaat diakonissalaitokset leimasivat diakonian ihmisten hoitamiseksi. Pian alkoi myös diakonien koulutus, ja sairaanhoitodiakonia sai rinnalleen yhteiskunnallisemman työnäyn sosiaalialan vahvistuessa. Niissä maissa, joissa diakonissalaitokset ovat keskeisesti muovanneet kuvaa diakoniasta, käsitteen sisältönä on ollut karitatiivis-sosiaalinen ihmisten auttaminen.

Tätä taustaa vasten vuonna 1996 julkaistu luterilais-anglikaaninen *Hannoverin raportti* merkitsi monille luterilaisille kirkoille haastetta perustella käytössä oleva diakonien vihkiminen (ordinaatio). Raportti totesi kirkkojen erilaisen historian, mutta siinä ymmärrettiin myös ekumeenisen kehityksen tuomat mahdollisuudet. Diakoniviran taustoja koskeva uusin tutkimus, jonka mukaan diakonia on väärin perustein tulkittu nöyräksi ja pyyteetömäksi pöytäpalveluksi, otettiin siinä huomioon. Uuden tutkimuksen löytö, jonka mukaan diakonia on Lähettäjän valtuuttamaa rohkeaa toimimista, sopii raportin mukaan kirkon tehtävään alati muuttuvassa yhteiskunnassa.

Raportti antoi luterilaisille ja anglikaanisille kirkoille pohdittavaksi, miten niiden diakoninen virka olisi järjestettävä yhteisen kristologisen ja kirkko-opillisen perustelun mukaisesti. Kirkko on osallinen uudesta luomistyöstä Jumalan valtakunnassa. Sen tehtävänä on olla rakkauden, lunastuksen ja uudeksi luovan pelastuksen merkki ja väline, lopunajallisen valtakunnan esimakua ja sen läsnäolon välikappale maailmassa. Kristus on itse *diakonos*, ja häneen perustuvat kirkon jumalanpalvelus (*leitourgia*), todistus (*martyria*) ja palvelu (*diakonia*). Nämä kolme ulottuvuutta tulevat ilmi ehtoollisen sakramentissa, jossa Kristus itse on läsnä ja lähettää kastetut palvelemaan maailmaa. Ehtoollinen ja diakonia ovat tässä kristologisesti perustellussa kirkkokäsityksessä erottamattomat. Luterilaisia kirkkoja haastettiin harkitsemaan, olisiko ordinoitu ja sanan ja sakramenttien palveluun kiinnittyvä diakoninen virka hyödyllinen evankeliumin julistuksessa.

Ordinaation on ajateltu edellyttävän luterilaisen vihkimysviran aiempaa laajempaa ymmärtämistä. Nykykeskustelussa, jossa on otettu huomioon ekumeeninen kehitys, on paino-

tettu virkaan vihkimisen sisällöllistä merkitystä: 1) vihkimys on merkitykseltään identiteettiä luova ja tiettyyn tehtävään kutsumista; 2) kyse on elinikäisestä tai toistaiseksi voimassa olevasta sitoutumisesta; 3) diakoninen virka tulisi ymmärtää osaksi sanan ja sakramenttien vihkimysvirkaa ja 4) vihkimys edellyttää symboliskäytännöllistä suhdetta yhteisöön, jonka palvelukseen kutsutaan.

Ruotsin luterilainen kirkko

Luterilaisista kirkoista Ruotsin kirkko on selkeimmin ymmärtänyt diakonin seurakuntaviran piispaallista vihkimystä edellyttäväksi viraksi. Jo vuoden 1942 kirkkokäsikirjassa rinnastettiin toisiinsa vihkimykset piispan, papin ja diakonin/diakonissan virkaan. Diakonissalaitokset hallitsivat kuvaa kirkon diakonisesta työstä 1960-luvulle, jolloin ajatus kirkon diakonisesta virasta alkoi muuttua. Diakonia alettiin nähdä osaksi kirkon olemusta, minkä takia se ei ole valinnanvaraista, mutta ei rajoitu myöskään hädässä oleville tarjottuun apuun. Diakonia ei ollut enää vain kirkon yksi toimintatapa, funktio, vaan sen olemassaolon ilmaisu ja evankeliumin julistamisen muoto. Tämä ymmärrys muutti diakoniviran osaksi kirkon yhtä sanan ja sakramentin virkaa.

Vuoden 1987 kirkkokäsikirjassa oli ensi kerran yhteinen ordinaatiokaava diakoneille ja diakonissoille, jotka saattoivat olla kumpaakin sukupuolta. Käsikirjan mukaan Ruotsin kirkko vihki (ordinoi) piispoja, pappeja ja diakoneja. Kolmeen erilliseen vihkimysvirkaan vihitään kuhunkin erikseen, vaikka ne kaikki pohjaavat Kristuksen virkaan.

Käsikirjan perusratkaisu selkeytti aiempaa keskustelua. Kirkkohallituksen virkaa koskevan tutkimusprojektin raportin (*Det kyrkliga ämbetet, suom. Kirkon virka, 1990*) mukaan diakonaatti sisältyi kirkon ordinoituun virkaan. Samana vuonna 1990 Ruotsin kirkon piispainkokous julkaisi piispojen kirjeen Piispa, pappi ja diakoni Ruotsin kirkossa (*Biskop, präst och diakon i Svenska kyrkan*). Sen mukaan kirkon virka on yksi, mutta siihen sisältyy useita eri tehtäviä ja kolme säiettä. Diako-

nin tehtävä on viran kolmas säie piispuuden ja pappeuden rinnalla.

Vuonna 1995 kirkkohallituksen julkaisema selvitys Diakonin virka (*Diakonens ämbete*) ehdotti kirkon kasvatustyössä toimivien ja kirkkomuusikoiden vihkimistä diakoneiksi, mutta sitä ei ole toteutettu. Sitä vastoin selvityksessä ehdotettu ajatus siitä, että virkojen välille ei luotaisi voimakasta hierarkiaa, on saanut myös piispainkokouksen tuen.

Uusi kirkkokäsikirja vuodelta 1999 selkeytti virkakäsitystä. Sen mukaan piispan, papin ja diakonin ordinaatiot eivät olleet keskenään hierarkkisia, vaan perustuivat evankeliumiin tasaveroisesti omista lähtökohdistaan. Virat toteutuivat sanoina ja tekoina. Diakonia määriteltiin jumalanpalveluksen, lähetyksen ja kasvatuksen rinnalla Ruotsin kirkon perustettäväksi. Diakonin ordinaatio määrittelee diakonin viran karitatiiviseksi. Diakoneilla ei ole Ruotsin kirkossa sellaisia liturgisia tehtäviä, joita ei voisi uskoa myös maallikoille.

Vuodesta 1991 vuoteen 2013 voimassa olleen koulutussäännön mukaan diakonikoulutukseen tulevilta edellytettiin pohjakoulutuksena soveltuvaa korkeakoulututkintoa, jollaisiksi ymmärrettiin ainakin sosionomin, sairaanhoitajan, psykologin, opettajan ja teologin tutkinnot. Tämän jälkeen suoritettiin kansankorkeakoulussa Ruotsin kirkon peruskurssi, johon sisältyi kolmen kuukauden seurakuntaharjoittelu. Näiden suoritusten jälkeen siirryttiin johonkin kolmesta diakonialaitoksesta (Ersta Sköndal Tukholmassa, Bräcke Göteborgissa tai Vårsta Härnösandissa) yksivuotiseen diakonikoulutukseen.

Syksyllä 2013 tuli voimaan diakonikoulutusta huomattavasti muuttanut uudistus. Edelleen pohjakoulutukseksi edellytetään yliopisto- tai korkeakoulututkinto. Siihen tulee sisältyä vähintään 90 opintopistettä sosiaali-, terveys- tai psykologian alalta. Sen jälkeen diakoniksi haluavan on otettava yhteyttä johonkin Ruotsin kirkon hiippakuntaan ja tulla soveltuvuustestin jälkeen piispan nimeämäksi diakonikandidaatiksi sekä suorittaa hiippakunnan alaisuudessa vähintään kahdeksan viikon mittainen seurakuntaharjoittelu ja kahdeksasta kymmeneen päivään kestävä koulutus *Mötesplats mellan sifft och student* (Koh-

taamispaikka hiippakunnan ja opiskelijan välillä). Näiden jälkeen opiskelija siirtyy Ruotsin kirkon koulutuskeskuksen järjestämään pastoraaliteologiseen koulutukseen joko Upsalassa tai Lundissa.

Kaksi lukukautta kokoaikaista opiskelua edellyttävien opintojen jälkeen kandidaatti vihitään diakoniksi siinä hiippakunnassa, jonka seurakunnasta hän on saanut viran (vokaa-tion). Koulutus perustuu piispojen kirjeeseen *Att bli diakon och präst i Svenska kyrkan* (Diakoniksi tai papiksi tuleminen Ruotsin kirkossa). Ennen vuotta 2013 opintonsa alkaneita varten laadittiin yksityiskohtaiset siirtymäsäännökset. Diakonikoulutuksen siirtymisen kirkon koulutuskeskuksen vastuulle merkitsi perinteisten diakonia-alan oppilaitosten jäämistä kokonaan syrjään Ruotsin kirkon diakonikoulutuksesta.

Ruotsin kirkon seurakunnissa työskentelee noin 1300 diakonia. Joitakin satoja on yhteiskunnan sosiaalisektorin tai diakonialaitosten tehtävissä. Ruotsin kirkon diakoneja on ollut vaihdossa Englannin kirkossa. Ensimmäisenä pohjoismaisena kirkkona Ruotsin kirkon diakonit on kelpuutettu hoitamaan diakonin virkaa Englannin kirkossa Porvoon sopimuksen mukaisesti. Muissa luterilaisissa kirkoissa ei ole edetty yhtä selkeästi kolmisäikeisen virkakäsityksen ja diakonin ordinaation suuntaan.

Norjan luterilainen kirkko

Norjan luterilaisessa kirkossa on tehty 1990-luvulta alkaen laajaa teologista työtä diakonisesta virasta. Kirkossa on vallinnut samanaikaisesti virallinen hyväksyntä sekä sille, että diakonit kuuluvat kirkon virkaan vihittyihin, että sille, että diakonit ovat maallikoita.

Marraskuussa 2004 kirkolliskokous päätti, että diakonin virka voidaan teologisesti ymmärtää osaksi Norjan kirkon vihkimysvirkaa ja määritteli diakonisen viran luonteeltaan pysyväksi huolenpidon viraksi. Samalla kirkolliskokous halusi selvitetävän päätöksen seuraukset, jotka koskivat työlainsäädäntöä ja kirkon käytäntöjä. Se halusi järjestää katekeettan ja diakonin virat moniulotteiseksi kirkon

viraksi, mutta selvitysten valmistuminen pitkittyi, koska piispainkokous piti diakonaatin sisällyttämistä kirkon vihkimysvirkaan teologisesti ongelmallisena.

Vuonna 2008 voimaan tulleen Norjan kirkon diakoniaohjelman (*Plan for diakoni*) mukaan oli erotettava toisistaan ”yleinen diakonia”, jota harjoitettiin eri tavoin seurakuntien jokapäiväisessä elämässä, sekä ”diakonien ja muiden diakonisten työntekijöiden organisoidut pyrkimykset” auttaa vaikeuksissa olevia yksilöitä ja ihmisryhmiä seurakunnan nimissä. Diakonia määriteltiin kirkon huolenpidon viraksi (*kirkens omsorgstjeneste*).

Ohjelma ei käytä sanaa ordinaatio, vaan sen asemesta laajempimerkityksistä sanaa ”vihkiä” (*vigsla til*). Käsikirjassa on kaavat vihkimykseen (*vigsling*) piispaksi, papiksi, diakoniksi, kanttoriksi ja katekeetaksi. Vain kanttorien ei näistä ajatella kuuluvan ordinoidun vihkimysviran piiriin. Kriitikoiden mielestä prepositio ”til” ennen vihkimysviran nimeä osoittaa viran ”funktionaalista” ymmärtämistä. Piispanvihkimyksen otsikko onkin *Vigsling av biskop*, joka osoittaa vihkimyksen kohdistuvan persoonaan. Käsitteen ”kirkon virka” (*kirkens embete*) piispainkokous on ehdottanut korvattavaksi käsitteellä *den ordnierte tjeneste*, joka viittaa pikemmin palvelussuhteeseen kuin pysyvään vihkimysvirkaan.

Diakonivihkimyksen kaava on ollut käsikirjassa vuodesta 1987, mutta edelleen on epäselvää, tuleeko sitä pitää ordinaationa vai siunaustoimituksena. Norjassa kolmisäikeistä virkakäsitystä ei ole hyväksytty, koska sen on nähty synnyttävän hierarkiaa ja rikkovan ajatuksen kirkon yhdestä virasta. Vuonna 2010 piispainkokous antoi diakonin virasta lausunnon, jossa sitä verrattiin pappisvirkaan.

Vuonna 2005 Norjan kirkon seurakunnissa oli noin 170 diakonia. Vuoden 2008 kirkon diakoniaohjelmassa esitettiin tavoite, että diakoni palvelisi kaikissa seurakunnissa. Siitä ollaan kaukana. Syy hitaaseen etenemiseen liittyy lähinnä siihen, että valtio maksaa pappien palkat, mutta diakonien palkkauksesta tulisi seurakuntien vastata itse. Niillä ei ole kuitenkaan samanlaista itsenäistä rahoitus pohjaa kuin esimerkiksi Suomen kirkon seura-

kunnilla. Diakonin koulutuksen saaneista pääosa työskentelee kirkon ulkopuolella, useimmat sosiaalityöntekijöinä tai terveystalalla.

Norjan kirkossa pohdinta diakonin virkaan vihkimisen ja kutsumisen perusteista kirkon viran kokonaisuudessa on Suomen tavoin edennyt hitaasti, mutta tavoitteena näyttäisi olevan ottaa huomioon Porvoon sopimuksen esittämä haaste pyrkiä ”yhteiseen näkemykseen diakonin virasta” anglikaanien kanssa.

Tanskan luterilainen kirkko

Tanskan kirkosta tuli Porvoon kirkkoyhteisön jäsen vasta vuonna 2009 ja se allekirjoitti yhteisen Porvoon julistuksen 2010. Norjan luterilaisen kirkon kanssa se on myös Leuenbergin sopimuksen allekirjoittajakirkko toisin kuin Islannin, Ruotsin ja Suomen luterilaiset kirkot. Se kuuluu siten täysjäsenenä Euroopan protestanttisten kirkkojen kommunioon. Tanskan kirkon virkakäsitystä on pidetty epäselvänä erityisesti piispuuden luonteen ymmärtämisen kannalta. Piispat ovat teologisesti samassa asemassa kuin papit, ja heitä voisi kutsua superintendenteiksi. Tanskan kirkko on valtiokirkko, jolla ei ole kirkolliskokousta ja jossa on nähtävissä mannereurooppalainen vaikutus.

Tanskassa on ollut useita diakonissalaitoksia ja diakonikouluja. Kirkkoon ovat kehittyneet erilliset seurakuntadiakonia (*sognediakonie*) ja laitosdiakonia (*institutionsdiakonie*). Perinteinen diakonissakoulutus diakonissalaitoksissa on kuitenkin siirtynyt historiaan. Toistaiseksi viimeisin diakonissavihkimys toimitettiin vuonna 1996. Diakonikoulutusta järjestää kaksi koulutusorganisaatiota. Diakonissalaitoksilla on edelleen selkeä karitatiivinen profiili. Osa niistä toimii läheisessä yhteistyössä kirkon seurakuntien kanssa.

Diakonin ja diakonissan virkaan siunaamisen on toimittanut koulutusinstituutin johtaja tai johtava pappi. Pääosa diakoneista on siirtynyt yhteiskunnan sosiaalisektorille. Diakoniksi tai diakonissaksi siunaamisesta ei käytetä termiä ordinaatio vaan sanaa *indvielse*. Tätä siunaamista, pyhittämistä tai vihkimistä tarkoittavaa käsitettä käytetään myös esimerkik-

si uutta kirkkoa tai hautausmaata vihittäessä. Pappisvihkimyksessä ja avioliittoon vihkimyksessä käytetään sanaa *vielse*. Koska diakonissan ja diakonin siunaaminen periytyy kaiserswerthiläisestä sisarkotiperinteestä, vuonna 1992 hyväksytyyn käsikirjaan ei sisälly diakonin ja diakonissan vihkimisen kaavaa, vaikka sellainen oli laadittu jo vuonna 1963 ilmestyneeseen käsikirjan kokeiluversioon.

Vuonna 1999 Tanskan kirkon piispat asettivat komitean tutkimaan diakonista virkaa ja diakoniatyötä kirkossa. Vuonna 2001 ilmestynyt raportti esitti yhteistä siunaustoimitusta diakoneille ja diakonissoille ja antoi suosituksia seurakuntien diakoniatyötä varten.

Piispat ehdottivat vuonna 2002, että diakonialaitokset ottaisivat käyttöön yhtenäisen siunaustoimituksen kaavan. Nykyisin on tavallista, että piispa saarnaa jumalanpalveluksessa, jossa diakoneja ja diakonissoja siunataan virkaan, mutta hän ei osallistu käten päälle panemiseen. Muista Porvoon kirkkoyhteisön jäsenkirjoista Tanskan luterilainen kirkko eroaa siinä, että diakonien vihkimystai siunaustoimituksesta ei vastaa piispa. Kirkko ei ole muuttamassa käytäntöään. Piispat ovat tietoisesti halunneet pidättäytyä toimituksesta, mikä historiallisesti merkitsisi diakonian viran täyttä tunnustamista. Piispojen ehdotukseen yhteisen kaavan käyttämisestä diakonialaitokset ovat suhtautuneet myönteisesti, mutta ratkaisulla ei ole sitovaa luonnetta. Siunaus on siten yksityinen uskonnollinen toimitus, jolla ei ole virallista asemaa Tanskan luterilaisessa kirkossa.

Islannin luterilainen kirkko

Islannin luterilaisen kirkon asema valtiokirkkona muuttui vuonna 1997. Uusi laki antoi kirkolle mahdollisuuden päättää sisäisesti omista asioistaan, kun aikaisemmin maan parlamentti, *Alting*, oli vastannut päätöksenteosta. Diakonivirasta osana kirkon ordinoitua virkaa on käyty Islannissakin keskustelua vuosikymmenten ajan.

Vuoden 1997 kirkkolain mukaan kansalliskirkossa palvelevalla diakonilla tulee olla vokaatio, ordinaatio ja vakituinen virkasuhde. Hän toimii yhteistyössä seurakunnan papin

kanssa karitatiivisissa ja katekeettisissa tehtävissä. Diakonilta edellytetään joko teologista tutkintoa tai sairaanhoitajan tai opettajan tutkintoa ja teologisia opintoja sekä kirkollista harjoittelua.

Diakonin vihkimys otettiin kirkkokäsikirjaan vuonna 1981. Aiempia käytäntöjä kuitenkin muutettiin kymmenen vuoden jälkeen. Syynä tähän oli BEM-asiakirjasta käydyn keskustelun vaikutus sekä havainto siitä, että vihittyjen diakonien tulee olla piispojen alaisuudessa ja ohjauksessa. Vuodesta 1991 alkaen diakoniksi vihkimisen on toimittanut piispa tuomiokirkossa.

Kirkolliskokous hyväksyi vuonna 1990 asiakirjan, jossa ilmaistiin tarve diakoniseen virkaan, jolle kuuluu lähinnä karitatiivisia ja opetustehtäviä ja johon tarvitaan erillinen teologinen ja ammatillinen koulutus. Sen mukaan diakonin tehtäviä ovat liturgiset avustajan tehtävät, hartaudet, kotikäynnit, lapsi- ja nuorisotyö, rippikouluopetus sekä hautaan siunaaminen. Virkaa asiakirja piti kolmisäikeisenä.

Vuonna 1993 Reykjavikin yliopiston teologisessa tiedekunnassa aloitettiin diakonien koulutusohjelma. Yliopiston kouluttamat ja kirkon ordinoimat diakonit työskentelevät seurakunnissa ja diakonialaitoksissa. Seurakunnat voivat palkata muita työntekijöitä diakonisiin tehtäviinsä, mutta diakonin nimikettä voivat käyttää vain piispan ordinoimat.

Viron luterilainen kirkko

Ennen vuonna 1991 tapahtunutta Viron uudelleen itsenäistymistä Viron luterilaisessa kirkossa ei ollut diakonin virkaa eikä käsikirjassa diakoniksi vihkimisen kaavaa, mutta pappispulan takia kirkossa oli vihitty joitakin teologian opiskelijoita diakoneiksi tekemään lähinnä papin tehtäviä. Pysyvä diakonin virka muodostettiin kirkkoon itsenäistymisen jälkeen. Käsikirja on vuodelta 2007 ja siihen sisältyy diakoniksi vihkimisen kaava.

Kirkon konstituutio on hyväksytty vuonna 2004. Se kutsuu vihkimysvirkaan ordinoituja yleisnimellä papistoksi sekä diakonien, pappien ja piispojen virkaa kirkon viraksi. Nämä kolme *ordoa* sisältyvät yhteen virkaan. Pap-

peja kutsutaan Virossa usein myös opettajiksi, mikä viittaa Viron kirkon vahvaan katekeettiseen perintöön. Kaikki kirkon virkaan vihityt antavat virkavalan. Vihityt ottavat vastaan ”Jumalan sanan ja pyhien sakramenttien viran”.

Kirkon konstituutio luonnehtii diakoneja papin avustajiksi. Pääosa Viron kirkon diakoneista palvelee seurakuntia, joissa ei ole vakinaista pappia. Seurakunta-apulaisina diakonit työskentelevät tällöin rovastikuntansa rovastin alaisuudessa.

Ordinaation toimittaa aina piispa. Se toimittetaan tuomiokirkossa, ja ordinaatio sidotaan palvelutehtävään koko Viron luterilaisessa kirkossa eikä sen yksittäisessä seurakunnassa. Viron kirkon käsitys diakonivirasta on saanut vaikutteita muiden luterilaisten kirkkojen keskusteluista. Virkakäsitys on suhteellisen nopeasti selkeytynyt näkemykseksi viran kolmisäikeisyydestä.

Liettuan luterilainen kirkko

Liettuan luterilaisessa kirkossa vihitaan piispoja, pappeja ja diakoneja. Diakoneja kirkossa oli myös ennen itsenäistymistä vuonna 1991, mutta heillä ei ollut yleensä laajaa koulutusta. Nykyisin diakonivihkimystä pyytävillä on oltava kirkon konsistorin määrittämä teologinen pätevyys. Vihittävältä edellytetään vokaatiota. Ordinaation toimittaa piispa ja se tapahtuu sen seurakunnan kirkossa, jonka tehtäviin ordinoitava diakoni on asettumassa.

Vaikka vihkimysvirkoja on Liettuan luterilaisessa kirkossa kolme, kirkon oman ymmärryksen mukaan määrä ei ole vakio. Vähiten tarpeellinen niistä on diakonivirka, joka ei kirkon mielestä toteuta täydellisesti Kristuksen apostoleilleen ja kirkolleen antamaa palvelutehtävää. Jumalanpalveluksessa diakoni lukee evankeliumin ja osallistuu esirukoukseen. Papin poissa ollessa hän toimittaa jumalanpalveluksen (ilman ehtoollista), saarnaa, toimittaa hautaan siunaamisia, tekee kotikäynnejä, antaa kasteopetusta ja konfirmoi. Kirkkokäsikirja vuodelta 1995 sisältää diakonivihkimyksen osana kirkon vihkimysvirkaa.

Anglikaaniset kirkot

Anglikaanisten kirkkojen käsityksen mukaan vihkimysvirka on yksilölle kirkon liturgisessa toimituksessa annettu pysyvä ja elinikäinen, julkinen ja edustuksellinen kutsumus. Ordinaatio on vihkimys virkaan, joka on universaalisesti tunnustettu ja vaihdettavissa. Virka palvelee kirkon kolmea ulottuvuutta: sananjulistusta, sakramenttien jakamista ja pastoraalista huolenpitoa.

Anglikaanit ovat säilyttäneet läntisen kirkon vanhan kolmiportaisen virkakäsityksen: piispat, papit ja diakonit. Teologisesti tämä virka on yksi vihkimysvirka (*Holy Order*), jolla on kolme muotoa. Virkakäsitystä voidaan siten luonnehtia kolmisäikeiseksi. Viran kumulatiivisuuden ajatus sisältää kuitenkin myös portaittaisuutta ja hierarkkisuuutta. Tästä huolimatta kirkossa on yksi sanan, sakramentin ja pastoraalisen vastuun virka, jota eri tavoin hoitavat diakonit, presbyteerit ja piispat. Kunkin vihkimysvirkaan vihitään aina erikseen, vaikkakin kumuloituvasti, niin että piispuus kaitsijan virkana käsittää myös diakonin ja papin kutsumuksen.

Diakonien erityinen tehtävä on huolehtia sairaista, yksinäisistä ja sorretuista. Diakonit palvelevat kuitenkin pappien ja piispojen tavoin myös sananjulistuksen tehtävissä, sakramenttien jakajina ja sielunhoitajina. He avustavat piispaa ja pappeja: saarnaavat, opettavat ja opastavat uskon asioissa. He ohjaavat ihmisiä jumalanpalveluksessa ja avustavat sakramenttien toimittamisessa valmistamalla kasteelle ja kastamalla papin poissa ollessa sekä avustavat pappia ehtoollisen toimittamisessa. Diakonit avustavat, mutta toisaalta vastaavat piispan ja papin puolesta sielunhoidosta itsenäisesti. Liturgisten tehtäviensä kautta diakonit tuovat arkipäivän todellisuuden jumalanpalvelukseen.

Englannin anglikaaninen kirkko

Englannin anglikaaninen kirkko on säilyttänyt katoliselta kirkolta periytyvän kolmisäikeisen (piispa, pappi, diakoni) virkarakenteensa 1500-luvulta saakka. Diakonivirka ajatellaan kolmiportaisen viran alimmaksi asteeksi. Kukin vihittävä pappi toimii vihitty-

nä diakonina noin vuoden ajan ennen pappisvihkimystä.

Teollistuminen ja taloudellisten olojen kärjistyminen 1800-luvulla vahvisti diakoniviran sosiaalista luonnetta kirkon vastatessa havaittuun hätään, mutta virka säilyi transitionaalisenä, ja raja diakonin ja papin viran välillä oli hämärä.

Englannin kirkko sai vaikutteita roomalais-katolisen kirkon pysyvän diakoniviran restaurationista 1960-luvulla. Keskustelu alkoi 1970-luvulla, jolloin riittäviä perusteita diakonin vihkimysviralle ei kuitenkaan vielä löytynyt.

Vuonna 1988 ilmestynyt selvitys ”*Deacons in the Ministry of the Church*” (Diakonit kirkon virassa) suositti diakonin vihkimysviran muuttamista pysyväksi. Sekä naisille että miehille tarkoitetun viran perustelu nousi kristologiasta, Kristuksen diakonaatista eli palvelutehtävästä. Laki, joka salli naisten vihkimisen diakoneiksi, oli tullut voimaan vuonna 1987. Pysyvän diakonaatin omaksui kuitenkin vain kaksi hiippakuntaa. Diakoniviran avaaminen naisille merkitsi 1860-luvun alusta Englannin anglikaanisessa kirkossa jatkuneen diakonissan maallikkoviran lakkauttamista Englannin kirkossa. Useimmat 1980-luvun lopun noin 750 diakonissasta ordinoitiin diakonin vihkimysvirkaan.

Kirkolliskokous hyväksyi vuonna 2001 piispainkokouksen työryhmän valmistelun diakonaatin uudistamisesta ja pysyvästä diakonivirasta. Diakonivirka säilyi myös papiksi vihittävien välivaiheena. Piispat vihkivät diakoneja yleensä kaksi kertaa vuodessa. Nykyinen vihkimyskaava on vuodelta 2006. Samaa kaavaa käytetään sekä pysyvään vihkimysvirkaan että väliaikaiseen diakonivirkaan vihittäville. Ordinaation edellytyksenä on seurakunnasta saatava vokaatio. Vihittävillä tulee olla teologin koulutus ja ikää vähintään 23 vuotta.

Englannin kirkossa painotetaan diakoniviran omaa kutsumuksellista (*vocational*) ja erityistä (*distinctive*) luonnetta. Kirkon mukaan diakonin tehtävänä on sillanrakentaminen liturgian ja pastoraalisten tarpeiden tai kirkon ja niiden välillä, jotka eivät vielä ole sen yhteydessä. Diakonivirka on näkyvä

merkki kirkon kutsumuksesta seurata Kristusta arjessa.

Walesin anglikaaninen kirkko

Hyvinvointivaltion rakenteiden vahvistuminen hävitti sairaanhoitoon, sosiaaliseen huoltoon ja opetustehtäviin erikoistuneen diakonissan maallikkoviran Walesin kirkosta. Keskustelu diakonien erillisvirasta alkoi BEM-raportin ilmestymisen jälkeen 1980-luvulla. Kirkko havaitsi tarpeen viralle, joka ei ollut kopio pappisvirasta, mutta jolla oli juurensa kirkon palveluvirassa ja joka olisi avoin tehtäville syrjäytyneimpien parissa.

Nykyisin Walesin kirkko etsii aktiivisesti kandidaatteja diakoneiksi. Diakoniviran kuvauksessa vuodelta 2011 Walesin kirkko kuvaa diakonin tehtävää näin: ”Diakonit yhdistävät kirkon jumalanpalveluksen arkeen. He avustavat kirkkoa suhteuttamaan uskoa arkielämään työpaikoilla, järjestöissä, yhteiskunnassa, kodissa ja naapurustossa.” Muiden anglikaanisten kirkkojen tapaan diakonilta edellytetään teologista koulutusta.

Diakonivirka on Walesin kirkossa muuttumassa liturgisesta pappien avustajan tehtävistä seurakunnan sosiaalis-karitatiivisen työntekijän tehtävien suuntaan. Samantapainen muutos on toteutumassa muissakin anglikaanisissa kirkoissa. Diakonivirka on edelleen monille lyhyt siirtymäjakso papputeen, mutta toisille se on pysyvä erityisvirka.

Irlannin anglikaaninen kirkko

Irlannin kirkko on osallistunut anglikaanisten kirkkojen keskinäiseen ja ekumeeniseen keskusteluun diakonin virasta, vaikka ei ole nähnyt sille polttavaa tarvetta. Vuonna 2005 kirkko kuvasi diakonin virkansa vuoden kestäväksi transitionaaliseksi viraksi pappisvihkimystä odottaville. Pysyvää diakonin virkaa ei ole pidetty tarpeellisena, koska kirkossa on laajalle levinnyt maallikkolukijan virka.

Skotlannin episkopaalinen kirkko

Skotlannin episkopaalinen kirkko alkoi diakonaatin selvitystyön jo vuonna 1957. Diakonin liturgisia tehtäviä on pidetty selkeinä. Py-

syvän diakoniviran varsinaiseksi tehtäväksi on nähty ihmisten hätään ja tarpeisiin vastaaminen muuttuvassa yhteiskunnassa.

Vuonna 2002 Skotlannin episkopaalinen kirkko teki päätöksen ryhtyä ordinoimaan pysyviä diakoneja ja diakonissoja. Diakonin vihkimyksen kaava uudistettiin vuonna 2006.

Skotlannissa eri kirkot, Skotlannin episkopaalinen kirkko, Skotlannin kirkko, metodistikirkko ja yhdistynyt reformoitu kirkko, ovat yhteistyössä pohtineet uudistuvan diakoniviran mahdollisuuksia kirkon kohdatessa yhteiskunnallisia ongelmia kuten väestön vanhenemista ja avun tarpeessa olevien syrjäytyneiden määrän lisääntymistä. Diakonisen viran hoitajia ne ovat kutsuneet ”valtakunnan palvelijoiksi, välittäjiksi ja muutosagenteiksi”.

Pysyviä diakoneja on kirkossa vähän, noin 20. Maallikkolukijoiden liturgiset tehtävät ovat kirkossa viime vuosina vahvistuneet. Pysyvät diakonit työskentelevät seurakuntatyössä, terveyskeskuksissa tai opetuksen parissa.

Yhteenvedo Porvoon kirkkoyhteisön kirkoista

Porvoon kirkkoyhteisöön kuuluvat kirkot toimivat erilaisissa yhteiskunnissa, joissa myös kirkkojen toimintarakenteet ja niiden ulkonaiset olosuhteet vaihtelevat. Diakonit palvelevat sanan ja sakramenttien viran hoitamista tehtävissä, joihin sisältyy sielunhoitoa, hoivaa ja huolenpitoa. Luterilaisissa kirkoissa karitatiiviset tehtävät korostuvat, kun taas anglikaanisissa kirkoissa liturgiset tehtävät ovat etualalla.

Tanskan luterilaista kirkkoa lukuun ottamatta muissa Porvoon kirkkoyhteisön kirkoissa diakonien ja diakonissojen vihkimyksen toimittaa piispa. Samoin kaikkien muiden kirkkojen paitsi Tanskan kirkon käsikirjassa on diakonivihkimyksen kaava.

Porvoon kirkkoyhteisön kirkoilla on osittainen yhteisymmärrys diakonivirasta. Niille kirkon virka on Jumalan asettama, mikä antaa vihkimyskaavalle tietyn muodon. Niiden mukaan Jumala on asettanut diakoniviran tiettyä tarkoitusta varten, mikä luo yhteisen teologisen perustan. Myös kirkkojen liturgiat sopivat yleisellä tasolla kohtalaisen hyvin yhteen.

Silti on vielä paljon eroja ja epäselvyyksiä. Myöhään Porvoon yhteisöön liittyneen Tanskan kirkon muista poikkeavat ajatustavat ja käytännöt vaikeuttavat diakonin viran yhteistä hahmottamista. Kaikki muut Porvoon kirkko-yhteisön kirkot näyttäisivät joko hyväksyneen tai olevan hyväksymässä diakonisen virkansa osaksi ordinoitua vihkimysvirkaa, mutta Tanskan kirkko pitäytyy selkeästi siunauskäytännössä. Tanskassa diakonit ovat siten maallikoita. Teologinen näkemys siitä, onko diakonivirka luonteeltaan *iure divino* vai *iure humano*, vaihtelee kirkkojen kesken.

Porvoon kirkkoyhteisön diakonaattia käsitelleet yhteiset konsultaatiot ovat olleet riittävän rehellisiä myöntämään, että tavoitteena olevat virkojen vastaavuus ja vaihdettavuus odottavat vielä tulevaisuudessa. Virkojen vaihdettavuutta on pidetty myös turhana tavoitteena. Sitä korvaamaan on tarjottu vastavuoroista vieraanvaraisuutta ja toisilta oppimista.

Ortodoksiset kirkot

Ortodoksinen kirkko pitäytyy vanhakirkolliseen kolmiasteiseen virkakäsitykseen. Vihkimys diakoniksi on ensimmäinen pappisuuden aste, mutta ei välttämättä välivaihe pappisvirkaan vaan monille pysyvä kutsumus. Kolmiasteisessa virkarakenteessa piispa on ylin kirkollinen viranhaltija ja vastuussa opetuksesta ja kirkon hallinnosta. Piispa vihkiä tehtäviinsä muut papiston jäsenet eli papit ja diakonit sekä muun alemman papiston. Papit ja diakonit toimivat piispan valtuuttamina ja hoitavat tehtäviään hänen määräyksestään. Kirkon rakenne on siten hierarkkinen.

Diakoni kuuluu papistoon, joten hänen tulee olla naimisissa ennen diakoniksi vihkimistä. Jos hän ei ole naimisissa, hän ei voi pappuuttaan menettämättä avioitua vihkimisen jälkeen. Varsinaisen pappisuuden alapuolella olevaan virkaportaaseen kuuluvat lukijat ja ali-diakonit. Kolmiasteisuuden taustalla on käsitys kirkosta Kolminaisuuden kuvana. Sen mukaan kullakin viran asteista on oma kutsumuksensa. Siten diakonin, papin ja piispan vihkimysvirkaan vihitään aina eri toimituk-

sesta, jotka saattavat joskus olla ajallisesti varsin lähellä toisiaan.

Ortodoksisen kirkon diakonin tehtävänä on osallistua piispan tai papin johdolla jumalanpalvelukseen sekä auttaa heitä sakramenttien toimittamisessa. Diakoni ei voi toimittaa sakramenteja yksinään. Piispan tai papin johtamana diakoni vastaa julkisen jumalanpalveluksen arvokkuudesta ja ohjaa seurakunnan toimintaa.

Palvelusten lisäksi piispa tai pappi voi siunata diakonin johonkin muuhun kirkolliseen ja seurakunnalliseen tehtävään, kuten nuorisotyöhön tai sosiaaliseen auttamistyöhön eli diakoniatyöhön. Seurakunnan kanttori voidaan myös vihkiä diakoniksi, jolloin hänen tehtävänä on diakonin tehtävien lisäksi huolehtia kirkkolaulusta palveluksissa. Erityisesti Kreikassa diakoni avustaa ehtoollisen jakamisessa. Diakoni ei kuitenkaan voi siunata pyhiä lahjoja.

Diakoniksi voidaan vihkiä 25 vuotta täyttänyt mies. Ennen diakoniksi vihkimistä hänet on vihitty *ipodiakoniksi* (hypodiakoni, ali-diakoni). Diakoni voi saada arvonimen yli-diakoni (luostarissa arkkidiakoni), jonka myöntää piispa. Slaavilaisessa perinteessä käytössä on myös nimitys protodiakoni, joka on yleensä hiippakunnan pääkirkon (katedraalin) vanhin diakoni ja jolla on erityinen asema silloin kun palveluksessa on mukana muitakin diakoneja. Diakonista, joka on myös munkki, käytetään nimeä *hierodiakoni*, Suomessa tavallisimmin munkkidiakoni. Diakonista käytetään Suomessa samaa puhuttelumuotoa ”isä” kuten papeistakin.

Diakonissan virkaa ei koskaan ole virallisesti poistettu ortodoksisesta kirkosta, vaan se katosi vähitellen 1000-luvulla. Joissakin orientaalisissa ortodoksisissa kirkoissa naisdiakonien virka on säilynyt elinvoimaisena. Nykyään käydään keskustelua diakonissan tehtävän palauttamisesta ortodoksisen kirkkoon. Esimerkiksi Suomen ortodoksisessa kirkossa nainen voi toimia diakoniatyöntekijänä, mutta tällöin ei ole kyse vihkimysvirasta.

Ortodoksisissa kirkoissa diakonivirka kehittyi jumalanpalvelusavustajan tehtäväksi. Kansainväliset ekumeeniset vaikutteet ovat nosta-

neet moniin ortodoksiin kirkkoihin halun ja tarpeen palauttaa diakonien tehtäväkenttää lähemmäksi karitatiivista diakoniaa.

Suomen ortodoksisen kirkon seurakunnissa toimii diakoniatoimikuntia, jotka kantavat vastuuta diakonisista työmuodoista kuten käytännön työstä vanhusten ja sairaiden parissa, työttömien ateriosta, syrjäytyneiden kokoomisesta yhteisöihin ja maahanmuuttajien koututtamisen tukemisesta. Diakoniatyö on ortodoksisissakin kirkoissa kuuntelemista, sielunhoitoa ja arkista auttamista. Suomen ortodoksisen kirkon kirkkojärjestyksessä on oma pykälänsä kirkon diakoniatyölle: ”Hiippakuntien, seurakuntien ja kirkon jäsenten tulee harjoittaa kristilliseen elämäkäsitykseen perustuvan avun antamista erityisesti niille, joiden tarve on suurin ja joita ei muulla tavoin auteta.”

Kirkko on pitänyt esillä myös kansainvälisen vastuun ja oikeudenmukaisuuden teemaa. Suomen ortodoksisen kirkon kansainvälistä avustustoimintaa toteuttaa oma järjestönsä. Varsin voimakasta on Pohjois-Amerikan ortodoksisen kirkkojen kansainvälinen avustustoiminta.

Roomalaiskatolinen kirkko

Roomalaiskatolisen kirkon selkeä hierarkkinen rakenne on syntynyt vuosisatojen kuluessa. Sen huipulla on Pietarin virkaa edustava Rooman piispa. Moniportainen kirkollinen opetusvirka (*magisterium*) on kirkossa tärkeässä roolissa, koska usko ei ole individualistista vaan osallisuutta Kristuksen perustamaan kirkkoon ja sen sakramentaaliseen elämään. Katolisen kirkon mukaan pyhä palvelusvirka on sakramentti, jonka kautta Kristukselle ja hänen apostoleilleen uskottua tehtävää hoidetaan kirkossa.

Kirkon apostolinen vihkimysvirka eli sen virkarakenne muodostui kolmiasteiseksi: piispat, papit ja diakonit. Kuhunkin viran asteesen vihitään erikseen. Erityisen merkityksen vanhassa kirkossa sai piispan virka, sillä episkopaattia tarvittiin opin puhtauden ja kristittyjen ykseyden takeeksi. Apostolisiin isiin palautuvan näkemyksen mukaan ordinaatioissa annetut palveluvirat (*ministerii*) ovat korvaa-

mattomia kirkon orgaaniselle rakenteelle. Ilman piispaa, presbyteerejä ja diakoneja ei siis voi puhua kirkosta.

Ordinaatio merkitsee Raamattuun ja traditioon perustuvaan virkarakenteeseen eli ordoon liittämistä. Ordinaatio on sakramentaalinen akti, joka liittää kirkon vihkimysvirkaan. Piispan suorittama käten päälle paneminen, johon liittyy vihkimysrukous (konsekraatio), muodostaa ordinaation näkyvän merkin. Ordinaatioissa vihittävään painetaan lähtemätön jälki (*character indelebilis*).

Perustana roomalaiskatolisessakin teologiassa on ajatus Kristuksesta kirkon ”Diakonia”. Erityisiin diakonin tehtäviin kuuluvat piispan ja pappien avustaminen pyhien mysteerien toimittamisessa, etenkin pyhän ehtoollisen jakamisessa auttaminen, avustaminen avioliittoon vihkimisessä, evankeliumin julistamisessa, hautajaisten toimittamisessa sekä erilaisissa karitatiivisissa tehtävissä toimiminen.

Katolista kirkkoa uudistaneen Vatikaanin toisen konsiilin (1962–1965) palautettua pysyvän diakonin vihkimysviran avautui mahdollisuus toimia pysyvässä kirkon vihkimysvirassa myös naimisissa oleville miehille. Sitä ennen vuosisatojen ajan diakonivirka oli ollut *transitionaalinen* eli siirtymävaiheen virka pappisvihkimystä odottaville. Konsiilin kirkko-opillinen asiakirja *Lumen Gentium* tähden si, että ordinoidun diakonin liturgiset tehtävät ja rakkauden palvelu kuuluivat yhteen.

Nykyisin roomalaiskatolisessa kirkossa on kahdentyyppisiä diakoneja. Transitionaaliset diakonit ovat pappiskoulutuksensa viimeisessä vaiheessa olevia seminaarilaisia, jotka vihitään papeiksi vuoden diakonina palvelemisen jälkeen. Pysyvään diakonivirkaan voidaan vihkiä naimattomia tai avioliitossa olevia miehiä, joilla ei ole halua tai aikomusta siirtyä pappisvirkaan. Etenkin avioliitossa olevilla on yleensä myös siviilityö perheensä toimeentulon varmistamiseksi. Tyypillisesti he avustavat pappia tekemällä kotikäyntejä, antamalla sielunhoitoa ja neuvontaa, opettamalla sekä toimimalla seurakunnan neuvostossa ja eri työryhmissä. Pysyviä diakoneja on roomalaiskatolisen kirkon piirissä nykyisin noin 28 000, lähes puolet heistä on Yhdysvalloissa.

Pysyvän diakoniviran palauttamisella on ollut suuri vaikutus ekumeeniseen keskusteluun ja myös muiden kirkkojen diakoniviran kehitykseen.

Diakoniviran tulkinnessa on havaittu myös ongelmia. Uskonopin kongregaation alainen kansainvälinen teologinen komissio julkaisi vuonna 2002 laajan teologisen selvityksen *Le Diaconat*. Sen mukaan diakonit näyttävät helposti joko ”epätäydellisiltä papeilta” tai ”kehittyneemmiltä maallikoilta”. Diakonaatin katsotaan olevan apostolinen ”perustaltaan mutta ei teologiselta luonteeltaan”. Sellaista tulkintaa ei kuitenkaan hyväksytä, että diakonin virka olisi kastettujen ja vihittyjen välivirka, vaan tähdennetään, että sen kuuluminen ordon sakramentin piiriin on kirkon varma oppi. Diakonit eivät ole maallikoita, mutta heidän virallaan on ”välittäviä tehtäviä” liturgian, sanan ja rakkauden piirissä. Pohdiskelu osoittaa, että myös katolisessa kirkossa käydään virkateologista keskustelua, jossa näkemykset eivät ole yhteneviä.

Kaikilla diakoneilla on oikeus kastaa, vihkiä avioliittoon (kansallisen lain rajoissa), toimittaa hautaan siunaaminen, jakaa ehtoollista ja pitää messun opetuspuhe. Heidät velvoitetaan kirkon rukouskirjan (*Breviarium*) mukaisten rukoushetkien toimittamiseen päivittäin. Piispat, papit ja diakonit muodostavat yhdessä roomalaiskatolisen kirkon papiston.

Ekumeeninen keskustelu diakonivirasta ja diakoniasta

Eri kirkkojen tilanteen vertailu osoittaa ekumeenisen työskentelyn merkityksen. Kirkot ajattelevat aiempaa paljon yhdenmukaisemmin kirkon diakonisesta virasta. Yhtenäistä ymmärrystä yhtenäisestä virkakäsityksestä puhumattakaan ei ole silti saavutettu.

Teologian painopiste siirtyi toisen maailmansodan jälkeen kirkko-oppiin. Katolista kirkkoa uudistaneen Vatikaanin toisen kirkolliskokouksen (1962–65) aikoihin ekumeeninen keskustelu eteni tahollaan. Kirkkojen maailmanneuvoston New Delhin yleiskokouksen (1961) tema oli ”Jeesus Kristus, maailman valkeus”. Se nosti diakonisen palvelun etualalle jakamalla työskentelynsä kol-

meen osastoon: ykseys – palvelu – todistus. Kirkkojen maailmanneuvoston Faith and Order -komission Montrealin kokous (1963) kiteytti kirkon tehtäväksi sanat liturgia – martyria – diakonia. Kristuksen oma tehtävä oli rakkauden palvelua (diakonia), jota kirkon virka heijasti. Kristologinen perustelu oli tärkeä vaihe myös siinä ekumeenisessa keskustelussa, jossa etsittiin viran uusitamentillista mallia ja viran säikeiden määrää. Tästä luovuttiin 1970-luvulla ja myönnettiin Uuden testamentin virkakäsitysten moninaisuus.

Faith and Order -komission kokoukset Louvainissa 1971 ja Accrassa 1974 uudistivat viran kolminaisuutta koskevaa keskustelua. Virkojen määrä ei ollut enää lähtökohtana vaan viran tehtävät ja luonne. Kolminaisuus löydettiin viran nimikkeiden sijaan viran funktioista: Uuden testamentin seurakunnissa ymmärrettiin olleen liturgisia, katekeettisia ja karitatiivisia tehtäviä. Löytö edellytti kristologista perustelua, jonka mukaan virka palvelee kirkon tekemää Kristuksen työtä maailmassa.

Kolmisäikeisen viran ekumeeninen läpimurto tapahtui vuonna 1982 julkaistun BEM-raportin (Baptism, Eucharist, Ministry – Kaste, ehtoollinen, virka) jälkeisessä keskustelussa ja kirkkojen pyydetyissä vastauksissa raporttiin. Itse raportti ei pitänyt kolmisäikeisyyttä kirkon ainoana normatiivisena mallina, mutta totesi sen olevan historiallisesti, eksegeettisesti ja systemaattisteologisesti perusteltu kirkon tehtävän ja Kristuksen asettaman viran ilmentäjänä.

Diakonivirka ei ole ollut ekumeenisen virkakeskustelun polttopisteessä. Suurempia ongelmia ovat olleet kirkon viran teologinen perustelu ylipäänsä sekä piispan virka. Vuonna 1992 hyväksytty Porvoon yhteinen julki lausuma näkee apostolisen viran piispuutta laajempänä ja kattavan koko viran, johon sisältyvät piispuus, pappeus ja diakonivirka. Nämä virat ovat eri kirkoissa saaneet erilaisen hahmon, ja ne voivat kehittyä edelleen. Julki lausumaan sisältyvässä, läheisempää yhteyttä tavoittelevassa Porvoon julistuksessa Suomen luterilainen kirkko sitoutuu muiden kirkkojen kanssa ”pyrkimään yhteiseen näkemykseen diakonin virasta”. Nykytilanteessa tämä si-

toumus on tärkeä perustelu kirkon diakonisen viran, diakoniviran, uudistamiselle.

Diakonia kirkon palveluvirkana sosiaalisen vastuun, hoidon ja huolenpidon alueella oli kokenut renessanssin ensin 1800-luvulla ja uudelleen toisen maailmansodan jälkeen. Eri-tyisesti reformoitujen kirkkojen perinteessä oli korostettu ajatusta uusitamentillisesta diakoniasta kristillisenä lähimmäisenrakkautena ja palveluna, jonka esikuvana oli Jeesuksen toiminta. Reformoidut kirkot olivat 1500-luvulla pyrkineet palauttamaan tämän mukaisen diakonin viran. Ajattelu levisi luterilaisiin kirkkoihin diakonissalaitosten ja muun 1800-luvun diakonialiiikkeen myötä. Diakonian uutta renessanssia tuki käsitteen ymmärtäminen sekä sosiaalisesti palveluksi että osaksi koko kirkon ja sen viran olemusta ja kokonaistehtävää. Tätä vahvasti ekumeenisen liikkeen piirissä vahvistunut ymmärrys palvelusta yhtenä kirkon perustehtävänä.

Diakonisen viran luonteesta ja tehtävistä Kirkkojen maailmanneuvosto järjesti 1980-luvulla kaksi kansainvälistä konsultaatiota, ensin 1986 Kyproksen Larnakassa ja vuotta myöhemmin 1987 Espanjan El Escorialissa. Larnakassa luotiin uusi visio kirkkojen keskinäisen avun, pakolaistyön ja maailmanpalvelun tulevaisuudesta. Diakonia ymmärrettiin aineellisten ja hengellisten tarpeiden tyydyttämiseksi. Diakonian paikallisten ilmaisujen tärkeys korostui. Vapautuksen teologian vaikuttamassa kokouksessa puhuttiin profeettallisesta diakoniasta sekä solidaarisuudesta kamppailtaessa oikeudenmukaisuuden, ihmisarvon ja rauhan puolesta. El Escorialin kokous keskittyi diakonian ja koinonian liittymiseen toisiinsa. Osanottajat sitoutuivat vastavuoroisen ekumeenisen jakamisen arvojärjestelmään, jonka perustana olivat oikeudenmukaisuus, rauha ja luomakunnan eheys.

Diakoniakonsultaatiot saivat aikaan ajattelun muutosta, jonka mukaan diakonia ei ole vain myötätuntoista lähimmäisten palvelua, mutta ei myöskään vain avustamistehtäviä liturgiassa, vaan niiden ohella toimintaa yhteiskunnan rakenteiden muuttamiseksi. Eukaristian ja kenosiksen käsitteiden avulla diakonin palvelu tulkittiin haluksi vastata vapautuksen ja yhteiskunnallisen muutoksen tarpei-

siin erityisesti siellä, missä ihmisoikeudet olivat uhattuina. Kirkkojen maailmanneuvoston yleiskokous Canberrassa vuonna 1991 vahvisti El Escorialin suuntaviivat.

Diakonin tulokunnan syveneminen ja laajeneminen yhteiskunnallisen ja sosiaalieettisen vaikuttamisen suuntaan näkyi myös 1990-luvun lama-Suomessa ja lamasta toipuvassa Suomessa. Kirkon diakoniatyö aktivoitui antamaan apuaan ja puolustamaan vaikeuksiin joutuneita ja yhteiskunnallisten turvaverkkojen läpi pudonneita. Nälkäryhmän kannanotto ja siihen liittynyt selvitys suomalaisesta köyhyydestä, *Köyhyysongelman ratkaisua hake-massa* vuodelta 1998 ja piispojen markkinaliberalismia kritisoinut paastokirje *Kohti yhteistä hyvää* vuodelta 1999 käsitettiin painaviksi yhteiskunnallisiksi puheenvuoroiksi, jotka saivat osakseen myös paljon arvostelua. Yhtä selkeitä yhteiskunnallisia tilannearvioita Suomen luterilainen kirkko ei ole tuon jälkeen antanut.

Diakoniatyön käytännöt muuttuivat laman aikaan laajoilla alueilla sosiaalisen työn ja kriisiavun suuntaan. Tutkimus on myös osoittanut, etteivät muutokset 1990-luvun diakoniatyössä sosiaalityön suuntaan olleet aivan niin kattavia kuin mitä aikalaisarviointi oletti. Silti voidaan sanoa, että diakonisella viralla on ollut varsin selkeä sisältö.

Luterilainen maailmanliitto julkaisi vuonna 1988 lähetysasiakirjan *Together in God's Mission*, joka korosti koko kirkkoa lähetyksen subjektina, seurakunnan missionaarista luonetta sekä diakonisen vastuun kuulumista erottamattomana osana kirkon missioon. Vuonna 2004 sen uusi asiakirja *Mission in Context* täydensi tätä näkemystä korostamalla kokonaisvaltaisen ja kontekstuaalisen mission kuuluvan kirkon olemukseen. Siihen sisältyivät julistus, palvelu, työ oikeudenmukaisuuden toteutumiseksi sekä osallistuminen uskontojen väliseen vuoropuheluun.

Viisi vuotta myöhemmin Luterilainen maailmanliitto julkaisi diakonia-asiakirjansa *Diakonia in Context* (2009), joka korosti diakoniaa osana kirkon olemusta ja perustehtävää. Tämän kokonaisvaltaisen diakonian se perusteli kristologisesti elämäksi Kristuksen opetuksen ja esimerkin mukaan. Uusin Luterilai-

sen maailmanliiton diakonialinjaus on *Seeking Conviviality. Re-forming Community Diaconia in Europe* (2013), jonka mukaan diakonian lähtökohdat ovat kutsuttuna oleminen, osallisuus, oikeudenmukaisuus ja ihmisarvon kunnioittaminen. Luterilaisten kirkkojen yhteinen ymmärrys diakoniasta on siten siirtynyt kohti ajattelutapaa, jossa diakonia on olennainen osa kirkon olemusta, kirkolle ja kristityille ominainen elämäntapa, luonteeltaan moninainen ja laaja-alainen.

Uuden raamatuntutkimuksen antamat suunta- viivat

Viimeisen sadan vuoden aikana kristillinen kirkko on uudistunut syvällisesti. Yhteiskunnallisen muutoksen lisäksi kirkon sisäiset uudistusliikkeet, missionaarinen, ekumeeninen, liturginen, karismaattinen ja raamattuteologinen liike ovat vaikuttaneet voimakkaasti kirkon itseymmärrykseen ja sen diakonisen viran tulkintaan.

Tradition mukaan diakonia määritellään nöyräksi palveluksi. Siten diakonit ordinoitaisiin palvelemaan. Kuitenkin kaikki kristityt on kutsuttu Kristuksen palvelijoina palvelemaan nöyrästi toisiaan ja etenkin avun tarpeessa olevia. Vihkimysviran erityisluonne ei voi olla tehtävä, joka on tarkoitettu kaikille, ei myöskään eettinen asenne tai hyve.

Kirkon diakonisen viran perusteita pohdittaessa on mielekästä tarkastella ihmisten hätää ja avuntarvetta. Suomessa vakiintuneen ajatuksen mukaan ”diakonia on avun antamista niille, joiden hätä on suurin ja joita ei muulla tavoin auteta”. Vastaava karitatiivinen tai karitatiivis-sosiaalinen määrittely diakoniasta ja kirkon diakonisesta virasta on tehty monessa muussa kirkossa. Maailman tarpeet ovat kuitenkin niin moninaiset ja lähes rajattomat, että määrittelyyn jää ongelmia. Superlatiivin, suurimman hädän erottelu suuresta hädästä on mahdotonta.

Voidaan tutkia kirkon traditiota ja etsiä diakoniviran sisältöä siitä, mitä diakonit historian kuluessa ovat tehneet. Kokonaisuus on kuitenkin laaja ja hahmoton. Mielekkäämpää on tarkastella Uutta testamenttia.

Eliniäkseen virkaan vihittyjä diakoneja Uudesta testamentista ei löydy sen enempää kuin kolmisäikeistä virkaakaan. Toiselta vuosisadalta, Lyonin piispan ja kirkkoisän Irenaeoksen tulkinnasta asti Apostolien tekojen kuudennen luvun alussa (Apt 6:1–6) kuvattua seitsemän miehen kutsumista jakamaan avustuksia köyhille on pidetty historiallisena kuvauksena diakonin viran synnystä. Miehistä ei alkutekstissä kuitenkaan käytetä termiä *diakonos*. Uusin tutkimus onkin kiistänyt perinteisen tulkinnan. Kyseisessä kohdassa kerrotaan avun antamisesta, mutta muuten näitä seitsemää kuvataan evankeliumin julistajina, Stefanoksesta myös kreikkaa puhuvien hengellisenä johtajana, joka kivitettiin kuoliaaksi. Ensimmäisessä Timoteuksen kirjeessä kuvailaan diakoneilta edellytetyt moraalisia ja hengellisiä ominaisuuksia, mutta ei heidän tehtäviään.

On olennaista pohtia sanan *diakonia* ja sen johdannaisten käyttöä Uuden testamentin teksteissä. Paavali kutsuu itseään useita kertoja diakoniksi (*diakonos*) ja kuvailee tehtävää (*diakonia*), joka hänelle on uskottu. Nämä hän liittää niin läheisesti apostolin tehtäväänsä, että sanoja *diakonos* ja *apostolos* voisi pitää jopa synonyymeina. Keskeinen yhdistävä seikka on valtuutus, lähetettynä oleminen tehtävän suorittamista varten.

Paavalia muutamia vuosikymmeniä myöhemmin kaksiosaisen historiateoksensa (Luukkaan evankeliumi ja Apostolien teot) kirjoittanut Luukas käyttää sanaa *diakonia* myös merkityksessä, joka tarkoittaa suoritettavaksi annettua pyhää tehtävää. *Diakonos* on tällöin henkilö, joka on saanut vastuulleen tehtävän. Tärkeää on valtuutus, tehtävä hoidetaan valtuuttajan nimissä ja toimeksiannosta. Luukas kutsuu *diakoniaksi* apostolien keskeistä tehtävää, ylösnoussesta Herrasta todistamista sekä evankeliumin viemistä maan ääriin. *Diakonia* rinnastuu myös apostolien kutsumiseen.

Sysäyksen Uuden testamentin diakoniailmausten uudelleen tutkimiseen antoi australialainen katolilainen raamatuntutkija John N. Collins vuonna 1990 julkaistulla tutkimuksellaan *Diakonia: Re-interpreting the Ancient Sources*. Tämän jälkeen hän on jatkanut tut-

kimustaan ja saanut tuloksilleen hyväksynnän sekä tieteellisen raamatuntutkimuksen että kirkkojen edustajilta. Uusi raamatuntutkimus on siten yksi perusteista, joka on otettava huomioon diakonivirkaa pohdittaessa.

Collinsin tulkinta Apostolien tekojen kuudennen luvun alun kohdasta on, ettei Luukasta tapahtuman kertojana kiinnosta niinkään ruoka-avun rehti jakaminen kuin edistyminen evankeliumin levittämisessä, minkä osoittavat tätä seuraavat kuvaukset. Ja kun Paavali kolmen laajan lähetysmatkansa jälkeen arvioi tilannetta Efeson seurakunnan vanhimmille, hän kutsuu apostolin virkaansa Herralta Jeesukselta saamakseen *diakoniaksi* (palvelutehtäväksi): julistaa evankeliumia Jumalan armosta (Apt 20:24). Tämän Collins yhdistää kreikankielisen termin vanhaan käyttötapaan ja väittää sen *diakonian*, jossa leskiin suhtaututtiin välinpitämättömästi, liittyneen ruuan jakamisen sijasta julistamiseen.

Uuden testamentin kirjoista nuorimpiin lukeutuvat pastoraalikirjeet. Niiden kirjoittamiseen mennessä virka oli kehittynyt, ja diakoneista oli tullut piispojen kaltainen viranhaltijajoukko. Yhden piispan alaisina oli useita diakoneja. Diakoneina palveli sekä miehiä että naisia, joiden tehtävät osittain erosivat toisistaan.

Uuden testamentin sana *diakonia* tarkoittaa siten Kristuksen ja hänen kirkkonsa valtuuttamaa lähettilästä. Kirkon diakoninen virka ei voi olla irrallaan ja erillään kirkon perustehtävistä, sanan, sakramenttien ja lähimmäisenrakkauden hoitamisesta. Diakonivirka on kirkossa piispanviran ja pappisviran rinnalla. Uuden testamentin näkökulmasta sitä määrittävät kaikki kirkon perustehtävät.

Heprealaiskirjeessä (Hepr. 13: 11–14) Jeesus on löydettävissä kaupungin muurien ulkopuolella häväistyjen ja ulkopuolisten joukossa. Kristuksen ja hänen kirkkonsa valtuuttamina lähettiläinä diakonien erityistehtävä on mennä ”leirin ulkopuolelle”. Diakonien työnä on näyttää kirkolle tietä niiden luo, jotka kärsivät taloudellisten, sosiaalisten tai hengellisten syiden takia, etsiä ja löytää yhteisön ulkopuolelle joutuneita sekä tarjota yhteyttä ja armonvälineitä. Diakonit julistavat sanoin, mutta aivan erityisesti teoin. Heidän työnsä on

rakkaudenpalvelua syrjään joutuneiden ja osattomien parissa, millä työllään he muistuttavat kaikkia kristittyjä heidän kutsustaan lähimmäisten palvelijoiksi. Heidän olennainen toimintasarkansa on oikeudenmukaisuuden puolustaminen ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen syrjäytettyjen ja oikeudettomien puolesta.

Uuden testamentin diakoniakäsityksen hengessä diakonia voi merkitä myös vieraanvieraaisuuden tarjoamista niille, jotka tuntevat olonsa oudoksi ja vieraaksi uudessa kotimaassaan, lasten ja nuorten kutsumista ja kasvatamista seurakuntayhteyteen, osallisuuden vahvistamista sekä seurakunnan palvelemista erilaisilla lahjoilla. Se voi tarkoittaa myös entistä suunnitelmallisempaa vapaaehtoisten varustamista diakoniseen ja katekeettiseen seurakuntatyöhön.

2.3 Nykytilan arviointi

Työmuoto- ja työntekijäkeskeisyyden ongelmat

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon palveluksessa on kansainvälisesti katsoen laaja, monipuolinen ja hyvin koulutettu työntekijäkunta. Siihen kuuluu pappeja ja muita erityistehtäviin koulutettuja ja niissä toimivia viranhaltijoita ja työntekijöitä. Virkaryhmille on luotu erikoistunut koulutus sekä piispainkouluksen määrittämät kelpoisuusehdot, jotka vaikuttavat tutkintojen painopisteisiin ja sisältöihin. Kirkon työntekijät saavat peruskoulutuksensa yhteiskunnan koulutusjärjestelmässä toisella asteella, ammattikorkeakouluissa tai yliopistoissa. Tutkintoihin johtavia koulutuksia täydentää kirkon järjestämä henkilöstön täydennyskoulutus.

Ammatillisuuden kehittyminen ja koulutustason nouseminen ovat vahvistaneet ammattikuntien identiteettiä. Seurakunnissa on kehitetty monia työmuotoja, mutta samaan aikaan niiden välille on noussut raja-aitoja ja ne ovat eriytyneet toisistaan. Tämä on voinut johtaa sektoroituneeseen työtapaan, jossa työmuotojen tai ammattiryhmien välinen yhteistyö on niukkaa. Pahimmillaan työmuodot kilpailevat

keskenään työn merkityksestä, näkyvyydestä ja resursseista.

Ammatillisuuden korostuminen on lisännyt myös seurakunnan toiminnan työntekijäkeisyyttä. Kirkon tehtävästä huolehtivat koulutetut ammattilaiset, jolloin seurakuntalaisten panosta ei tunnuta tarvittavan. Heille jää vapaaehtoistoiminnassa vain satunnaisia tai avustavia tehtäviä eikä heidän panostaan osata käyttää toiminnan suunnittelussa.

Nykytila edellyttää kirkon ja seurakuntien työ- ja toimintatapojen uudelleenarviointia. Tulevaisuuden haasteisiin vastaaminen on kirkolle olennaista ja välttämätöntä. Kyse on siitä, miten seurakunta mielletään erilaisia kohtaamisia mahdollistavaksi osallisuuden yhteisöksi, ja miten hyvin koulutetut työntekijät löytävät luontevan tavan työskennellä yhdessä seurakuntalaisten kanssa. Erityisen merkittävää on suunnata voimia seurakuntalaisten osallisuuden tukemiseen.

Tulevaisuudessa on kyettävä mataloittamaan työmuotojen ja ammattiryhmien välisiä raja-aitoja ja suuntaamaan seurakuntatyötä enemmän jäsen- ja ilmiölähtöisesti. Myös seurakuntien talousnäkymät edellyttävät työntekijärakenteen, tehtäväkuvien, moniammatillisen yhteistyön ja uusien vapaaehtoistoiminnan muotojen pohtimista.

Hengellisen työn työntekijäryhmien keskinäinen tilanne

Seurakunnalliseen kielenkäyttöön on vakiintunut käsite ”hengellisen työn tekijät”. Siihen lukeutuvat papit, kanttorit, diakonia-työntekijät, nuoriso- ja lapsityönohjaajat sekä varhaiskasvatuksen ohjaajat ja lähetyssihteerit, monissa seurakunnissa myös lastenohjaajat. Hengellisen työn tekijöistä vain papit, diakonit ja diakonissat vihitään virkaan, muita ei. Näidenkin vihkimyksessä on eroja vihkimyskäytäntöjen ja vokaation osalta. Vain papit saavat vihkimyksen seurakuntavirkaan määräämisen yhteydessä. Papit ovat tähän saakka yksin edustaneet kiistattomasti hengellistä vihkimysvirkaa.

Hengellisen työn tekijöiden ryhmään kuuluvat tekevät seurakunnan hengellistä työtä ja toteuttavat kirkon perustehtävää. Seurakun-

tien vastuulla on siten sellaisia tehtäviä, joiden suorittamista varten seurakunta on perustanut virkoja, jotka voitaisiin lukea laajasti ymmärretyn kirkon diakonisen vihkimysviran piiriin. Niihin edellytetään myös vähintään yhtä laajaa koulutusta kuin diakonian virkoihin.

Seurakuntien nykyisten diakonian virkojen tehtävät on ymmärretty lähinnä karitatiivisiksi tai sosiaalis-karitatiivisiksi. Viran tarkoituksena on auttaa erityisesti niitä, joiden hätä on suurin ja jotka eivät saa apua muualta. Diakonin virka on kehittynyt ammatillisesti sosiaalityön suuntaan erityisesti 1990-luvun lamasta lähtien. Kun 1980-luvun alkupuolelta asti diakonit ja diakonissat ovat olleet hakukelpoisia samoihin virkoihin, vähitellen heidän tehtävänsä seurakuntadiakoniassa ovat muuttuneet lähes yhteneviksi. Kehityksen vastapainoksi 2000-luvulla on lujitettu diakonisojen ammatti-identiteettiä ja erityisammattitaitoa.

Monikulttuurisessa ja -uskontoisessa maailmassa kirkon työntekijöiden hengellistä identiteettiä on tärkeää vahvistaa. Kansainvälisessä keskustelussa luterilaisia kirkkoja on kehoitettu pohtimaan diakonisen virkansa liittymistä syvemmin sanan ja sakramenttien palveluun myös liturgisessa mielessä. Suomalaisessa keskustelussa tähän on suhtauduttu varauksin, mutta diakonivirkaa on alettu ymmärtää karitatiivista diakoniatyötä laajemmin myös kirkon kasvatus-, opetus- ja julistustyötä koskevana. Nykykäytännöt tukevat työntekijöiden ammatillisuutta ja ammattikäytäntöjä, mutta työntekijöiden erilainen asema suhteessa vihkimykseen vaikeuttaa identiteetin vahvistumista kirkon hengellisen työn tekijöinä.

Muutosten edessä olevassa kirkossa on pohdittava, millaista osaamista tulevaisuudessa tarvitaan sekä sitä, mihin kirkkoa edustavien viranhaltijoiden valtuutus perustuu ja miten sitoutumista olisi parhaiten tuettava.

Kirkon edessä oleva rakenneuudistus ja pyrkimykset vastata sen avulla tulevaisuuden haasteisiin edellyttävät työntekijöiltä vahvoja ammatillisia taitoja sekä hengellistä identiteettiä valtuutettuina kirkon viran edustajina. Rakenneuudistus tähdentää yhteisen pappeuden ja seurakuntavastuun vahvistumista. Vih-

kimysviran merkityksen korostaminen ei ole vastakkaista yhteisen pappeuden ajatukselle. Kirkossa pyritään vahvistamaan osallisuutta ja vapaaehtoisten seurakuntalaisten vastuunottoa, ja sen tulisi näkyä seurakuntien elämässä entistä enemmän. Siihen tarvitaan rakenteellista tukea.

Ekumeeninen tilanne

Vuosien ajan kysymykseen diakonian tai diakonin virasta on etsitty ratkaisua, joka liittyisi myönteisesti ekumeenisiin tavoitteisiin. Porvoon julistuksen allekirjoittamalla Suomen luterilainen kirkko on sitoutunut pyrkimään muiden samaan kirkkoyhteisöön kuuluvien kirkkojen kanssa yhteisen näkemyksen diakonin vihkimysvirasta. Pohdinnan pitkittymisen on aiheuttanut turhautumista.

Virkaan vihkiminen

Luterilaisen teologian mukaan kirkon vihkimysvirkaan vihkimisen (*ordinaatio*) tulee sisältää seuraavat osat: kutsun hoitamaan seurakunnan virkaa (usein kutsu jaotellaan ulkoiseen ja sisäiseen *vocatio externa* ja *interna*, joista jälkimmäinen on nimenomaan pietismin korostama), vihittävän tutkinnan näytteineen, vihittäväksi hyväksymisen, piispan toimittaman vihkimisen kätten päälle panemisineen ja rukouksineen, hengellisten oikeuksien antamisen vihittäväälle sekä vihittävän tulon piispallisen kaitsennan piiriin. Kaikki nämä osat sisältyvät papiksi vihkimiseen.

Diakonian virkaan vihkimisen osalta edellisistä toteutuvat nykyisin ordinaatiovalmennus, tutkinta ja vihittäväksi hyväksyminen tuomiokapitulissa sekä itse vihkimistoimitus. Nykyinen vihkimyskäytäntö on todettu pappisvirkaan vihkimiseen verrattuna teologiselta sisällöltään ohueksi. Tämä ilmenee siten, että seurakunnan kutsua tehtävään ei edellytetä. Vaikka vokaation merkitystä on vahvistettu, vihkiminen ei tuo vihittäväälle hengellisiä oikeuksia tai velvollisuuksia eikä sen puuttuminen ole este tulla valituksi diakonian virkaan, jos kelpoisuusehdot muuten täyttyvät. Lisäksi piispallinen kaitsenta diakonian virkaan vihiti-

tyjen osalta on epäselvä, eikä siitä ole säännöksiä.

Diakonian virkaan kelpoistavan tutkinnon suorittaneiden ja vihkimystä hakevien vihkimiskäytännöt vaihtelevat hiippakunnittain huomattavasti. Samoin diakonian virkaan vihkimiseen liittyvän valmentavan koulutuksen käytännöt poikkeavat huomattavasti toisistaan eri hiippakunnissa, mikä on epätydyttävää ja ongelmallista.

Vihkiminen ei koske kaikkia samantyyppisiä kirkon hengellistä palvelutehtävää hoitavia, laajaa koulutusta edellyttäviä työntekijäryhmiä. Vihittyjen kaitsentaa, hiippakuntaan kuulumista sekä vihkimisen tuomia hengellisiä oikeuksia ei ole määritelty selkeästi ja pysyvästi koko kirkossa. Nykyiset käytännöt viran hallinnollisen edustuksellisuuden suhteen osoittavat konkreettisesti, että toistaiseksi myös diakonian virkaan vihityt on ratkaisevissa kohdissa tulkittu maallikoiksi viran tunnuksista riippumatta. Tilanne on epätydyttävä.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1 Tavoitteet

Tavoitteena on, että kirkko valmistautuu tulevaisuuden haasteisiin niin, että seurakunnilla on käytettävissään monipuolinen ja joustava vihkimysvirka. Tämä toteutetaan luomalla ehyt, teologisesti perusteltu ja ekumeenisesti kestävä vihkimysvirka, joka toteuttaa ne periaatteet ja velvollisuudet, joihin kirkko on sitoutunut allekirjoittaessaan Porvoon sopimuksen. Näin saadaan ratkaistuksi kirkossa pitkään keskeneräisenä ollut kysymys. Ekumeenisiin haasteisiin vastataan luterilaisen virkanäkemyksen pohjalta sekä teologisten että käytännöllisten ratkaisujen osalta.

Tavoitteena on edelleen selkiyttää kirkon hengellisen työn virkojen keskinäistä suhdetta sekä niiden suhdetta kirkon vihkimysvirkaan sekä vahvistaa ja selkiyttää eri työntekijäryhmien hengellistä identiteettiä pappisviran rinnalla. Samalla uuden diakoniviran luomisen yhteydessä huolehditaan kuitenkin myös eri työntekijäryhmien ammatillisen osaamisen ja identiteetin säilymisestä.

Tulevaisuudessa tarvitaan monipuolisuutta ja moniammatillista työtettä. Tarkoituksena on uudistuksen yhteydessä vahvistaa myös työntekijöiden hengellistä identiteettiä lisäämättä virkojen hierarkiaa tai työntekijäkeskeyttä. Toteutuessaan esitetty uudistus vahvistaa seurakuntavastuuta sekä seurakuntalaisten osallisuutta, yhteisöllisyyttä ja seurakunnan sisäistä demokratiaa.

Vihkimys ja siihen liittyvät seikat esitetään järjestettäväksi selkeästi ja siten, että uudistus aiheuttaa mahdollisimman vähän uutta hallintoa ja kustannuksia.

3.2. Toteuttamisvaihtoehdot

Diakonian vihkimyksestä luopuminen

Keskustelussa diakonaatista tai uudesta diakonivirasta on ollut vaikeaa löytää ratkaisua, joka tyydyttäisi riittävän monia. Samalla kun tiedetään, että useimpia uuden diakoniviran piiriin hahmoteltujen virkaryhmien edustajia ei ole tähän asti vihitty, myös diakonian viran vihkimys on arvioitu teologisesti heikoksi.

Yksi ratkaisuvaihtoehto olisi, että nykyinen diakonian virkaan vihkiminen muutettaisiin siunaustoimitukseksi. Diakoniatyöntekijät eivät enää käyttäisi viran tunnuksia, kuten stola ja virkapaitaa. Jatkossa hengellisen työn muita kuin papinvirkoja kehitettäisiin maallikkovirkoina ja niiden viranhaltijat olisivat yksiselitteisesti maallikoita. Tämän ratkaisun toteutuminen olisi kuitenkin ongelmallista kirkon ekumeenisten sitoumusten kannalta.

Asetetuista tavoitteista ratkaisu selkiyttäisi virkojen keskinäistä suhdetta ja vastaisi ekumeeniseen tavoiteasetteluun niin, että kirkossa ei olisi diakonin virkaa. Kirkkojen yleisen kehityslinjan kannalta ratkaisu olisi teologisesti epätydyttävä ja sitä pyrittäisiin tulevana vuosina todennäköisesti avaamaan keskustelulle yhä uudestaan.

Nykyisen diakonian viran kehittäminen

Nykyinen diakonian vihkimys perustuu kirkkokäsikirjan vihkimiskaavaan. Vihkimyksen lujittamiseksi siitä tulisi säätää myös

kirkkolaisissa ja kirkkojärjestyksessä. Vihkimyksestä tulisi tällöin kelpoisuusehto ja seurakuntaviran saamisen edellytys, jolloin vihkimys tunnustettaisiin teologisen merkityksen lisäksi myös virkamiesoikeudellisesti. Vihkimysviran piiriin tulisi myös muita kuin diakoniatyöntekijöitä. Tällöin kysymykseen tulisivat nuoriso- ja lapsityönohjaajat, varhaiskasvatuksen ohjaajat ja lähetyssihteerit. Jos virkaan valitulla ei olisi vihkimystä, hän pyytäisi sitä lainvoimaisen virkavalinnan perusteella. Päätös virkaan valitsemisesta katsottaisiin kutsuksi vihkimysvirkaan.

Vihkimys olisi nykykäytännön tavoin mahdollinen myös ilman virkasuhdetta. Piispainkokouksen vahvistaman virkaan kelpoistavan tutkinnon suorittanut henkilö voisi pyytää piispalta ja tuomiokapitulilta vihkimystä, vaikka hänellä ei vielä olisi työ- tai virkasuhdetta kirkolliseen työnantajaan. Pyyntö ja vihkimyksessä annettavat lupaukset ilmaisisivat, että henkilö tahtoo sitoutua kirkon uskoon, osallistua kirkon missioon ja hoitaa laajasti ymmärretyn diakonian alaan kuuluvia tehtäviä, mutta vokaatiota työ- tai virkasuhteen muodossa paikallisseurakuntaan ei edellytettäisi. Tämä malli mahdollistaisi diakonivirkaan vihittyjen kutsumuksen toteuttamisen myös muissa kuin kirkon tehtävissä. Mallista on käytetty myös arkikielistä ilmausta ”varastoon vihkiminen”.

Seurakunnan vokaation puuttumisen johdosta malli ei ole kirkon perinteen kannalta ihanteellinen. Kokonaiskirkkoa edustavan piispan ja tuomiokapitulin myönteinen vihkimyspäätös ja vihkiminen merkitsisivät kuitenkin yleistä kutsua kirkon työhön ja vihkiminen olisi mahdollista säätää kelpoisuusehdoksi. Seurakunta tai muu kirkollinen työnantaja tekisi valinnan vihittyjen joukosta ja antaisi paikallisen vokaation.

Pääosin toimivalta diakoniviran palvelusuhteiden osalta olisi seurakunnalla. Tuomiokapituli vastaisi vihkimisestä ja vihkimysvirasta erottamisesta. Seurakunta tutkisi hakijoiden pätevyiden ja valitsisi virkaan. Valintapäätöksestä olisi muutoksenhakumahdollisuus. Vihkimistä edeltäisi ordinaatiovalmennus.

Malli säilyttäisi nykyisten virkojen identiteetin ja niihin kelpoistavat koulutukset suurelta osin nykyisten kaltaisina. Diakonit palvelisivat diakonian viranhaltijan, varhaiskasvatuksen ohjaajan, nuorisotyönohjaajan tai lähetyssihteerin tehtävissä.

Vihkimistä varten kirkkokäsikirjaan laadittaisiin uusi kaava, joka nykyisen tavoin noudattelisi jumalanpalvelusjärjestystä ja sanoitaisi diakonian, kasvatuksen ja lähetyksen ulottuvuuksia. Samoin kuin nykyisin, vihittäville esitettävät kysymykset käsitteisivät uskossa pysymistä, viran oikeaa ja uskollista hoitamista, armolahjoilla palvelemista ja esikuvana elämistä. Vihkimisen yhteydessä vihityille puettaisiin stola.

Vihityt kuuluisivat siihen hiippakuntaan, jossa saisivat vihkimyksen. Seurakuntavirassa tai muussa kirkollisessa tehtävässä toimivat vaihtaisivat kuitenkin myös hiippakuntaa siirtyessään hoitamaan virkaa jonkin toisen hiippakunnan alueella. Kaitsennasta huolehtiminen edellyttäisi virkaan vihittyjä diakoneja koskevan henkilörekisterin luomista ja ylläpitoa.

Tavoitteista ratkaisu selkiyttäisi kirkon hengellisen työn virkojen keskinäistä suhdetta sekä niiden suhdetta kirkon vihkimysvirkaan. Ratkaisulla olisi myös mahdollista huolehtia eri työntekijäryhmien ammatillisen osaamisen ja identiteetin säilymisestä. Se toteuttaisi myös vihkimysviran, jolla vastattaisiin kirkon ekumeenisiin sitoumuksiin ja sen avulla päättyisi pitkään keskeneräisenä säilynyt epäselvä tilanne. Vokaation puuttumisen takia ratkaisu ei olisi kuitenkaan teologisesti tyydyttävä ja vihkimyksen asema jäisi puolinaiseksi. Siten se ei toteuttaisi tavoitetta luoda ehyt, teologisesti perusteltu ja ekumeenisesti kestävä vihkimysvirka.

Pappisvirkaa mukaileva vihkimysvirka

Uusi vihkimysvirka olisi mahdollista toteuttaa myös käyttäen esikuvana papiksi vihkimistä ja seurakuntapastorin virkaan määräämistä koskevia säännöksiä. Vihkimys olisi kelpoisuusehto seurakunnan virkaan. Virkoihin ei olisi julkista hakua eikä seurakunta valitsisi virkaan, vaan virkaan haluava ilmoit-

tautuisi tuomiokapituliin, joka antaisi viranhoidomääräyksen saatuaan seurakunnalta lausunnon ilmoittautuneista. Diakonien osalta sekä palvelussuhteiden että vihkimysviran hallinto ja niitä koskeva päätöksenteko siirtyisi merkittävältä osin tuomiokapitulille.

Vihkimyksen pyytämisen, ordinaatiovalmennuksen ja vihkimyksen osalta malli olisi muuten sama kuin edellisessä vaihtoehdossa, mutta se edellyttäisi vokaation. Kirkkolaisilla tulisi säätää diakonivirasta ja siihen vihkimisestä ja käsikirjan kaava tulisi uudistaa. Tässäkin mallissa pyrittäisiin säilyttämään nykyisten virkojen identiteetti, niihin kelpoistavat koulutukset ja virkojen nimikkeet suurelta osin nykyisten kaltaisina.

Uuden vihkimysviran piiriin kuuluvat diakonit olisivat virkasuhteen osalta samassa asemassa kuin seurakuntapastorit. Tuomiokapitulit hoitaisivat palvelussuhteen osalta viranhoidomääräykset, virkavapaudet, vuosilomat, irtisanomiset, nimikirjan pidon ja vastaavat tehtävät. Virkavapaudet, vuosilomat ja nimikirjan pito voisi olla mahdollista antaa seurakunnan hoidettavaksi. Tuomiokapituleihin tulisi silti nykyiseen verrattuna paljon enemmän vihkimisiin, virkavalintoihin ja irtisanomisiin liittyviä hallinnollisia tehtäviä. Lisäksi tuomiokapituleihin tulisi perustaa henkilörekisteri vihityistä hiippakuntaan kuulumisen seuraamista ja siirtojen tekemistä varten. Näistä muodostuisi merkittäviä kustannuksia.

Mallissa merkittävä osa seurakuntien viroista siirrettäisiin aiemman normaalin viranhakumenettelyn ulkopuolelle ja tuomiokapitulin hallinnoitaviksi. Sitä on pidetty ongelmallisena seurakuntien itsehallinnon ja viranhaltijoiden perusoikeuksien näkökulmasta.

Tässä mallissa diakonivirkaan vihityt olisivat kirkon valtuuttamia, vihkimysviran julkisia hoitajia, eivät maallikoita. Tämän mukaan he kuuluisivat kirkon hallinnossa kirkon vihkimysviran kiintiöön (sama kuin nykyinen pappiskiintiö). Vihkimysviran kiintiö voitaisiin joko jakaa diakonivirran ja pappisvirran edustajien kesken tai vaali olisi vapaa, jolloin vihkimysviran edustajien kokoonpano pappien ja diakonien kesken määräytyisi vaalituloksen perusteella. Diakonivirkaan vihityt

toimisivat hiippakuntavaltuustossa, kirkolliskokouksessa ja kirkkohallituksessa osana vihkimysviran (nykyisen pappisviran) kiintiötä. Lisäksi kapitulien kokoonpanoon lisättäisiin yksi diakoniasessori.

Virkaan määräämiseltään seurakuntapastorin virkaan rinnastuvana ja vihkimykseltään pappisvihkimystä mukailevana mallin mukainen diakonivirka tulisi entistä enemmän pappisviran rinnalle, mikä vahvistaisi sitä kirkon hengelliseen vihkimysvirkaan kuuluvana. Vihkimysvirkaan vihittyjä ei voitaisi enää valita maallikkoina maallikkojen kiintiössä mihinkään tehtäviin. Perusoikeuksien toteutumisen kannalta vain tämä hallinnollisesti puhdas ratkaisu toteuttaisi todellisen oikeudenmukaisuuden.

On mahdollista ajatella uuden vihkimysviran toteuttamista ainakin teoreettisesti myös niin, että sen edustajat olisivat jotain muuta kuin täyden viran edustajia tai maallikoita. Heidät vihittäisiin hengelliseen vihkimysvirkaan, mutta ratkaisulla korostettaisiin heidän selvää eroaan papeista. Hallintoa varten heille perustettaisiin oma kiintiöryhmä pappien ja maallikoiden rinnalle. Tämä voitaisiin toteuttaa joko lisäämällä toimielinten henkilömääriä (mikä olisi taloudellisesti huono ratkaisu) tai ottamalla heidän osuutensa joko pappien tai maallikoiden kiintiöistä tai molemmista.

Tämäkin malli toteuttaisi kirkon erityisen viran osien (säikeiden), piispojen (itseoitettuna kirkolliskokouksessa), pappien (oma kiintiö) ja diakonien (oma kiintiö) edustuksen kirkon hallinnossa. Malli jättäisi kuitenkin jossakin määrin avoimeksi diakonien roolin suhteessa kirkon hengelliseen virkaan.

Ratkaisu selkiyttäisi virkojen keskinäistä suhdetta sekä niiden suhdetta kirkon vihkimysvirkaan. Se toteuttaisi myös vihkimysviran, jolla vastattaisiin kirkon ekumeenisiin sitoumuksiin ja sen avulla päättyisi pitkään keskeneräisenä säilynyt epäselvä tilanne. Koska se sisältäisi vokaation, vihkimyksen teologinen merkitys olisi suurempi ja vihkimysvirka olisi muutenkin ehyempi kuin edellisessä vaihtoehdossa. Ratkaisu ei kuitenkaan lisää virkojen joustavuutta ja monipuolisuutta. Mallin toteutus olisi myös kallis, raskas, hankala ja epäkäytännöllinen.

Uusi vihkimysvirka

Tavoitteisiin voitaisiin vastata perustamalla kirkkoon uusi vihkimysvirka, joka edellyttää vokaatiota ja piispallista kaitsentaa ja johon liittyy oikeuksia. Diakonivihkimykseen lisättäisiin ne keskeiset teologiset elementit, jotka siitä nyt puuttuvat. Nämä ovat kirkon kutsu virkaan, vihkimyksessä annettavat hengelliset oikeudet ja velvollisuudet, vihittyjen tuleminen piispallisen kaitsennan piiriin sekä viran tunnukset. Kirkon hengelliseen vihkimysvirkaan vihittynä diakoni ei olisi enää maallikko, joten kirkon hallinnon osalta säädöksiä olisi tältä osin tarkistettava. Tämä edellyttäisi muutoksia kirkon hallinnossa ja sen päätöksenteon edustus-oikeuksissa. Vokaatiota edellyttävä vihkimys olisi kelpoisuusehtona erikseen määriteltyihin palvelussuhteisiin.

Toimivalta diakoniviran palvelussuhteiden osalta olisi seurakunnalla tai seurakuntayhtymällä. Piispan ja tuomiokapitulin toimivalta koskisi diakonivirkaan vihkimistä ja diakonivirasta erottamista. Seurakunta tai seurakuntayhtymä tutkisi hakijoiden pätevyyden ja valitsisi palvelussuhteeseen.

Tapauksissa, joissa seurakunnan suorittama virkaan valinta kohdistuisi ei-vihittyyn, se säädettäisiin ehdolliseksi. Tällöin seurakunnassa suoritettaisiin normaalilla tavalla viran haku, täyttö ja mahdollinen valitusprosessi, mutta viranhoitomääräys annettaisiin vihkimisen jälkeen. Viran kelpoisuusvaatimuksena olevan tutkinnon suorittanut, vihkimätön henkilö voisi kuitenkin hakea virkaa ja tulla valituksi siihen. Malli painottaa seurakunnan toimivaltaa rekrytoinnissa sekä piispan ja tuomiokapitulin toimivaltaa hengellisen vihkimysviran osalta. Vihkimyksen edellytyksenä olisi piispalle ja tuomiokapitulille esitetty pyyntö, jonka piispa ja tuomiokapituli voivat myös evätä.

Vihkimistä varten kirkkokäsikirjaan laadittavan uuden kaavan kysymykset käsittelevät uskossa pysymistä, viran oikeaa ja uskollista hoitamista, armolahjoilla palvelemista ja esikuvana elämistä. Vihkimisen yhteydessä vihityille puettaisiin diakonin stola.

Vihityt diakonit, jotka olisivat seurakunnan tai seurakuntayhtymän palveluksessa, kuului-

sivat siihen hiippakuntaan, johon seurakunta kuuluu. Seurakuntayhtymän palveluksessa oleva diakoni kuuluisi kuitenkin siihen hiippakuntaan, johon seurakuntayhtymän seurakuntien läsnä olevien jäsenten kielellinen vähemmistö kuuluu, jos hän itse kuuluu kielelliseen vähemmistöön. Jos diakoni ei olisi seurakunnan tai seurakuntayhtymän palveluksessa, hän kuuluisi samaan hiippakuntaan kuin seurakunta, jonka jäsen hän on.

Kaitsennan ja vaalien järjestäminen edellyttäisi virkaan vihittyjä diakoneja koskevan henkilörekisterin luomista ja ylläpitoa.

Uuteen diakonivirkaan vihityt olisivat kirkon valtuuttamia, vihkimysviran julkisia hoitajia. Teologisesti diakonivirka tulisi lähelle vanhakirkollista viran tulkintaa ja olisi monella tavalla sille rinnasteinen.

Vihkimyksen uuteen diakonivirkaan voisi saada piispan ja tuomiokapitulin soveltuvaksi arvioima henkilö, jolla olisi piispainkokouksen määrittämien kelpoisuusehtojen mukainen koulutus diakonian, nuoriso- ja lapsityönohjaajan, varhaiskasvatuksen ohjaajan tai lähetyssihteerin tehtäviin tai joka siirtymiskautena vihkimystä pyytäessään toimii tällaisessa virassa.

Pappisviran rinnalle mutta siihen nähden itsenäiseksi luotavan diakonivirran koulutuksellinen kelpoisuusehto olisi aina korkeakoulutkinto. Kanttoreiden työtehtävät poikkeavat selvimmin diakonivirkaan ehdotettavista. Tämä ei ole kuitenkaan este kanttorien vihkimiselle diakonivirkaan. Vuoden 2011 piispainkokouksen lausunnon sekä kirkolliskokouksen laki- ja perustevaliokunnan mietintöjen perusteella ei kanttorin viran sisällyttämistä uudistukseen tässä vaiheessa esitetä.

Lainsäädännön uudistuksessa lähtökohtana olisi uusi diakonin vihkimysvirka eivätkä nykyiset virkanimikkeet.

3.3 Keskeiset ehdotukset

Diakonin vihkimysvirka, taustaperustelut ja teologia

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi kirkkolakia ja kirkkojärjestystä siten, että niihin lisätään säännökset perustettavasta uudesta

vihkimysvirasta, diakonivirasta, joka olisi kirkossa kristilliseen sanomaan perustuvia kristillisen lähimmäisenrakkauden, kasvatuksen, lähetyksen ja sielunhoidon tehtäviä varten. Diakonivirkaan vihkiminen edellyttäisi kutsua (vokaatio). Teologisesti perusteltuna se olisi Augsburgin tunnustuksen 5. artiklassa kuvatusta sanan ja sakramenttien virasta (pappisvirasta) erillinen. Kirkko voi perustaa tarpeellisia virkoja inhimillisen järjestyksen mukaisesti (*iure humano*). Luterilaisten kirkkojen yhteisen ymmärryksen mukaisesti vihkimysvirka perustuisi käsitykseen diakoniasta kirkon olemukseen kiinteästi liittyvänä ja luonteeltaan moninaisena ja laaja-alaisena.

Suomen luterilaisen kirkon virkarakenne muistuttaisi siten vanhakirkollista ajattelua, jonka varaan katolisen ja ortodoksisen kirkon virkakäsitys perustuu. Monet luterilaiset kirkot ovat omaksuneet sen tai ovat omaksunsa kolmisäikeisen virkakäsityksen.

Uuden vihkimysviran nimeksi soveltuvin on Uudesta testamentista tuttu ja kirkkoon alusta asti juurtunut nimike diakoni. Vihkimysviran nimi olisi diakonivirka. Sitä käytettäisiin samaan tapaan kuin termiä pappisvirka kuvaamaan nimenomaan vihkimysvirkaa erotukseksi seurakunnan palvelussuhteesta: tähän virkaan vihityt olisivat diakoneja. Vain diakonit voisivat hoitaa seurakunnan virkaa, jossa edellytetään diakonivihkimystä.

Diakonaattityöryhmä 2007:n ehdottama genetiivimuotoinen termi ”diakoninvirka” kuulostaa diakonivirkaa tutummalta, mutta sen ongelmana on, että yhdyssanana se merkitsee eri asiaa kuin erikseen kirjoitettuna. Lausunnossaan piispainkokous (2/2011) on suosittanut nimikkeeksi ”diakonian virkaa”, koska se on kirkkolainsäädännössä ja käsikirjassa vakiintunut. Nimike tuli kirkkolakiin kuitenkin vasta vuonna 1982, kun eri koulutuksen suorittaneet diakonissat ja diakonit haluttiin hakukelpoisiksi samoihin seurakuntavirkoihin. Nimike viittaa käsitteeseen diakonia ja samalla lähinnä diakoniatyöhön. Kielellisesti se on ongelmallinen, koska suomen kielessä ammatti- ja virkanimikkeitä ei muodosteta näin (ei puhuta opettamisen, puutarhanhoidon tai farmasian viroista vaan opettajista, puutarhureista ja farmaseuteista). Se on

ulkomaisissa yhteyksissä hankalasti selitettävä ja poikkeus kansainvälisessä käytännössä.

Diakonivirka nousee suoraan uusitestamentillisesta sanasta diakoni, jolle kuuluvat tehtävät sekä raamatuntutkimus että kirkkohistoria osoittavat moninaisemmaksi kuin karitatiivis-sosiaalinen palvelutyö, jota sana diakonia suomalaisissa yhteyksissä yleensä tarkoittaa. Se soveltuu siten parhaiten laajaa ja monipuolista tehtäväkenttää seurakunnissa hoitavien viranhaltijoiden kollektiivisen hengellisen vihkimysviran nimeksi.

Diakoniksi vihkiminen ja oikeudet

Diakoniksi voitaisiin vihkiä henkilö, joka on jumalaapelkäävä ja kristillisestä elämästään tunnettu konfirmoitu kirkon jäsen ja jolla on piispaikokouksen määrittelemä kelpoisuus ja joka virka- tai työsuhteessa hoitaa diakoniviralle sopivia tehtäviä seurakunnassa, seurakuntayhtymässä, kirkkohallituksessa, tuomiokapitulissa, kirkon lähetysjärjestössä tai kirkkojärjestyksessä tarkoitetussa muussa kristillisessä yhteisössä. Virkaan vihkimistä edellyttävän vokaation voisi saada ainoastaan näihin tehtäviin.

Diakonivirkaan vihittäväksi hyväksymisestä päättäisivät piispa ja tuomiokapituli. Vihkimisen toimittaisi piispa. Uusi vihkimysvirka koskisi henkilöitä, jotka toimivat kristillisen lähimmäisenrakkauden, kasvatuksen, lähetystyksen ja sielunhoidon tehtävissä.

Aiemmin kirkon diakonisissa (diakonian virassa) ja katekeettisissa viroissa palvelleet ja piispaikokouksen edellyttämän tutkinnon suorittaneet voisivat siirtyä kirkon vihkimysviran piiriin sitä halutessaan ja muiden edellytysten täytyessä. Aiemmin diakonian virkaan vihittyjen vihkimystä ei toistettaisi.

Uudistus edellyttää uuden diakonivihkimyksen kaavan, joka ottaa nykyiseen diakonian virkaan vihkimisen kaavaan verrattuna paremmin huomioon katekeettisen elementin.

Vihkimys diakonivirkaan antaisi vihitylle laajemmat hengelliset oikeudet kuin hänellä on kirkon jäsenenä. Hän saisi oikeuden kirkkoherran luvalla saarnata jumalanpalveluksessa sekä hoitaa sanajumalanpalveluksia ja muuta jumalanpalveluselämää omalla työalal-

laan. Diakoniksi vihityllä olisi pysyvä oikeus avustaa ehtoollisen jakamisessa ja viedä konsekroidut ehtoollisaineet niille, jotka vanhuuden, sairauden tai muun syyn takia ovat olleet estyneitä osallistumaan yhteiseen jumalanpalvelukseen. Vihkimys merkitsisi myös sitä, että kirkko julkisesti valtuuttaa vihityt elinikäisesti toimimaan kirkon edustajina. Diakoni lupaisi vihkimyksensä yhteydessä toimia Jumalan sanan ja kirkon tunnustuksen ja järjestyksen mukaisesti sekä tulisi piispallisen kaitseman alaiseksi. Diakoniksi vihityllä olisi oikeus ja velvollisuus käyttää piispaikokouksen ohjeen mukaisia viran tunnuksia ja virka-asua.

Diakonivihkimys olisi kelpoisuusvaatimus diakonivihkimystä edellyttäviksi viroiksi määritellyille viroille (palvelussuhteille). Aiemmin diakonian vihkimyksen saaneen tuomiokapituli toteaisi uuden diakoniviran piiriin kuuluvaksi hänen sitä erikseen pyytessään ja esitettyään luotettavan selvityksen vihkimyksestään.

Tuomiokapitulin ja seurakunnan rooli ja piispallinen kaitsema

Diakonien virkasuhteisiin valitsemisen osalta seurakunnan ja tuomiokapitulin toimivalta jakautuisi. Pääosin toimivalta olisi seurakunnalla. Tuomiokapitulin toimivalta koskisi diakonivirkaan vihkimistä ja vihkimysvirasta erottamista. Seurakunta tutkisi hakijoiden pätevyuden ja valitsisi virkaan. Valintapäätöksestä olisi muutoksenhakumahdollisuus. Mahdollisen valitusprosessin jälkeen valinta saisi lainvoiman (jos valitus hylätään).

Tapauksissa, joissa seurakunnan suorittama virkaan valinta kohdistuisi henkilöön, jota ei ole vihitty, valinta säädettäisiin ehdolliseksi. Tällöin seurakunnassa suoritettaisiin normaalilla tavalla viran haku ja täyttö, mutta viranhoidomääräys annettaisiin vihkimisen jälkeen. Mikäli piispa päättäisi jättää vihkimystä pyytäneen vihkimättä, seurakunnan tekemä virkaan valinta raukeaisi. Viran kelpoisuusvaatimuksena olevan tutkinnon suorittanut, vihkimätön henkilö voisi kuitenkin hakea virkaa ja tulla valituksi siihen. Malli painottaa seurakunnan toimivaltaa rekrytoinnissa sekä piis-

pan ja tuomiokapitulin toimivaltaa hengellisen vihkimysviran osalta.

Tuomiokapitulin antamalla erolla vihkimysvirasta esimerkiksi tunnuksesta luopumisen tai sopimattoman käytöksen takia olisi välitön vaikutus palvelussuhteeseen pappisvirkaa vastaavasti. Kirkkolain ja -järjestyksen säännöksiä esitetään tältä osin täydennettäväksi.

Diakonivirkaan vihittyjen hiippakuntaan kuulumisen ehdotetaan säädettäväksi kirkkojärjestyksessä siten, että seurakunnan tai seurakuntayhtymän palveluksessa oleva vihitty kuuluisi siihen hiippakuntaan, johon seurakunta tai seurakuntayhtymä kuuluu. Muiden osalta hiippakuntaan kuulumisen määräytyisi seurakunnan jäsenyyden perusteella. Tämä ei lisää hallintoa. Seurakuntayhtymän palveluksessa oleva diakoni kuuluisi kuitenkin siihen hiippakuntaan, johon seurakuntayhtymän seurakuntien läsnä olevien jäsenten kielellinen vähemmistö kuuluu, jos hän itse kuuluu kielelliseen vähemmistöön.

Diakonivirkaan vihityistä hiippakuntien tulisi pitää yllä ajantasaista henkilörekisteriä, joka olisi laajuudeltaan riittävä sekä ammatillista identiteettiä vahvistavaa ja ohjaavaa kaitsentaa että vaalikelpoisuuden tarkistamista ajatellen. Diakonien tulisi pitää huolta itseään koskevien tietojen ajantasaisuudesta. Ottaen huomioon perustuslain 10 §:n säännökset henkilötietojen suojasta ja sen edellyttämät vaatimukset henkilörekisterien sääntelystä lain tasolla tarkoituksenmukaista on, että myös diakoniviroissa käytetään nimikirjaa henkilörekisterinä.

Hiippakuntaan kuuluvat diakonit olisivat piispansa kaitsemissa samoin kuin hiippakunnan papit.

Koulutus

Diakonien tehtävät seurakunnissa määräytyisivät heidän koulutuksensa ja työkokemuksensa mukaisesti. Viran hoidon ja tehtävien perustana olisi ammatillinen perusosaaminen, joka on saatu peruskoulutuksessa. Kirkollinen ja teologinen aines määräytyisi piispainkokouksen antamien ohjeiden pohjalta, mutta siitä vastaisivat korkeakoulut. Täydennyskou-

lutuksesta vastaisi kirkko tai kirkko ja korkeakoulu yhteistyössä. Diakonien monipuolinen työ näkyisi esimerkiksi valmiutena ilmiölähtöiseen ja moniammatilliseen yhteistyöhön.

Uudessa vihkimysvirassa osaaminen perustuisi oman erityissuuntautumisen ammatilliselle osaamiselle ja koulutuksen antamalle identiteetille. Nykyiset virat pääosin säilyisivät. Seurakunnissa on jo nykyisin luotu tarpeesta nousevia uudenlaisia virkoja ja niille uudenlaisia toimenkuvia, joissa on yhdistelty esimerkiksi diakonista sekä lapsi- ja perheyön osaamista. Työntekijän koulutus ja työkokemus ratkaisisivat, millaisia tehtäviä diakoni voi seurakunnassa hoitaa. Malli antaisi lisää tilaa tähän kehitykseen. Joustavuus ei saisi kuitenkaan merkitä nykyisten työalojen heikentymistä. Seurakuntatyön vakiintuneet ammatit säilyisivät, mutta tehtäväkuvien joustavuus lisääntyisi ja mahdollisuudet käyttää monipuolista osaamista lisääntyisivät.

Koulutukseen ei tässä esityksessä ehdoteta muutoksia. Kulmakivi kirkollisissa ammattikorkeakoulututkinnoissa on kaksoiskelpoisuus, jota ei ole syytä muuttaa. Koulutuksessa on todennäköisesti löydettävissä monipuolistavia ratkaisuja niin, että se tuottaisi pätevyyden myös toisen diakoniviran piiriin kuulvaan työalaan. Koulutuksen näkökulmasta uudistus olisi linjassa nykyisten koulutuspoliittisten peruslinjausten, osaamisperusteisuuden, työelämälähtöisyyden, nykyistä laajalaisempien tutkintojen sekä valinnaisuuden ja joustavuuden kasvattamisen kanssa.

Uuden vihkimysviran antamat mahdollisuudet työnkuviin

Seurakunnissa voitaisiin määritellä nykyistä vapaammin diakoniviran piiriin kuuluvien virkojen tehtäväkuvat. Tällöin käytännön työtä voitaisiin suunnata nykyistä helpommin eri työalojen yhteisten tarpeiden mukaan ja eri ammatillisen koulutuksen saaneet diakonit voisivat käyttää osaamistaan monipuolisesti koko seurakunnan tai seurakuntayhtymän hyväksi. Seurakunnat voisivat uusia vihkimystä edellyttäviä virkoja perustaessaan arvi-

oida, millaisia painotuksia kyseisten virkojen työn sisältö edellyttää.

Hallinnollinen edustuksellisuus

Viran edustus kirkon hallinnossa on laajakantoinen ja koko kirkon episkopaalisen ja synodaalisen hallintoperiaatteen rinnakkaisuudelle perustuvan hallintorakenteen kokonaisuutta koskeva asia. Kirkon toimielimissä – kirkolliskokous, kirkkohallitus, hiippakuntavaltuusto, tuomiokapituli – on nykyisin erikseen maallikoiden ja kirkon erityisen viran (pappien) edustus siten, että henkilö voi tulla valituksi toimielimeen vain maallikkokiintiössä, jos hän on maallikko, tai pappiskiintiössä, jos hän on pappi.

Diakoniviran muodostuminen vihkimysviraksi tarkoittaa, että siihen vihityt ovat kirkon hengellisen vihkimysviran edustajia. Tästä on tehtävä kirkon hallintoa koskevia johtopäätöksiä. Diakonivirkaan vihityillä olisi edustusoikeus kirkon hallintoelimissä siten, että kirkkohallituksen täysistuntoon lisättäisiin yksi diakoni ja kunkin tuomiokapitulin kokoonpanoon yksi diakoniasessori, jonka hiippakuntavaltuusto valitsee kokeneitten diakonivihkimystä edellyttävässä virassa toimivien diakonien joukosta.

Hiippakuntavaltuustojen ja kirkolliskokouksen kokoonpanoon ei esitetä muutoksia. Niihin diakonivirkaan vihityt saattaisivat edelleen tulla valituksi nykyiseen tapaan ainoastaan ei-pappeina maallikkokiintiössä.

4 Esityksen vaikutukset

Uudistuksella ei olisi välittömiä vaikutuksia seurakuntien talouteen. Uudistuksen myötä syntyisi uudella tavalla kohdennettuja virkoja, mutta aiempaa laaja-alaisempia ja eri tehtäväaloja yhdistäviä virkoja on viime vuosina seurakunnissa perustettu muutenkin. Niiden vaikutusta palkkaukseen ja muihin palvelussuhteen ehtoihin on vaikea arvioida.

Tuomiokapitulien kustannukset lisääntyisivät ennen vihkimistä annettavaan ordinaatiovalmennukseen osallistuvien lukumäärän kasvassa. Lisäksi tuomiokapituleille aiheutuisi työvoimakustannuksia kaitsentaoikeuden ja -

velvollisuuden laajenemisesta sekä vihittyjen kirjaamisesta. Tuomiokapitulin kokoonpano laajenisi diakoniasessorin lisääminen johdosta.

Ordinaatiovalmennuksen käytännöt ovat vaihdelleet hiippakuntien kesken. Kaikissa hiippakunnissa sitä on järjestetty vihittävälle papeille, joissakin lisäksi diakonian virkaan vihittävälle ja Tampereen hiippakunnassa kaikille hiippakunnan seurakuntiin tuleville uusille työntekijöille. Muissa hiippakunnissa nuorisotyönohjaajille, kanttoreille ja eräille muille työntekijäryhmille on järjestetty oma orientoiva koulutus.

Pappien ordinaatiovalmennus on kolmen opintopisteen laajuinen. Diakoniviran ordinaatiovalmennus tulisi integroida kaikissa hiippakunnissa pappien vastaavan valmennuksen yhteyteen niin, että se sisältäisi yhteisiä ja tarpeen mukaan eriytyviä osioita. Hiippakunnissa, joissa tällaista käytäntöä ei ole, uusina ryhminä ordinaatiovalmennukseen osallistuisivat nuorisotyönohjaajan, lapsityönohjaajan, varhaiskasvatuksen ohjaajan ja lähetyssihteerin tehtäviin valmistautuvia tai niissä toimivia tulevia diakoneja. Uudistuksen tullessa voimaan ordinaatiovalmennus olisi järjestettävä myös jo seurakunnan palveluksessa oleville vihkimystä hakeville henkilöille.

Varsinaiset ordinaatiovalmennukset kestävät hiippakunnissa nykyisin 3–4 päivää. Joissakin hiippakunnissa niiden ohella järjestetään 2–3-päiväinen retriitti. Erikseen järjestetään vihkimisharjoitus ja ordinaatiopubliikki. Koulutukseen osallistumisesta arvioidaan aiheutuvan palkka-, täysihoito- ja matkakustannuksia yhden henkilön osalta noin 500 euroa. Arvion laatiminen on vaikeaa, koska jo maantieteellisistä syistä kustannukset eri hiippakuntien kesken vaihtelevat. Tämän lisäksi kustannuksia syntyisi koulutusta antavien tuomiokapitulien viranhaltijoiden kuluista sekä vihkimistilaisuuksien järjestämisestä. Uuteen vihkimysvirkaan siirtyvien ja vihkimystä hakevien kokonaismääräksi arvioidaan 3000 henkilöä koko kirkon piirissä.

Siirtymävaiheen kokonaiskulut olisivat suuruudeltaan noin 750 000 euroa. Kustannukset jakautuisivat usealle vuodelle.

Viranhaltijoiden (vuosittain noin 100) ordinaatiovalmennuksesta ja vihkimistilaisuuksista syntyisi pysyviä kustannuksia. Kustannukset eivät kuitenkaan välttämättä kasvaisi samassa suhteessa kuin uusien viranhaltijoiden määrä, koska hiippakunnille on jo nyt varattu määräraha ordinaatiovalmennusta vastaavan orientaatiokoulutuksen järjestämiseen.

Diakonivirkaan vihittävät antaisivat lupauksen toimia Jumalan sanan sekä kirkon tunnustuksen ja järjestyksen mukaisesti ja tulisivat piispallisen kaitsennan alaisiksi. Virkaan vihittyjen luotettavuutta tehtävissään vahvistaisi se, että kirkko julkisesti valtuuttaa heidät toimimaan kirkon edustajina. Vihkimys vahvistaisi vihittävien omaa hengellistä ja kirkollista identiteettiä.

Teologisesti tarkennettu vihkimiskäytäntö lähentäisi Suomen evankelis-luterilaisen kirkon näkemystä vihkimyksestä muiden kirkkojen vihkimyskäsitteisiin. Virkakäsitys ja siihen liittyvät käytännöt tulisivat lähelle vanha-kirkollista mallia.

Ehdotuksella ei ole välittömiä vaikutuksia lapsiin.

5 Asian valmistelu

Kirkkohallituksen täysistunto käsitteli seminaarissaan 20.8.2013 kirkkoneuvos Pekka Huokunan laatiman linjauksen diakonin viran uudistukseen ja hyväksyi sen uuden valmistelun pohjaksi. Kirkkohallitus kutsui esityksen kirjoittajaksi teologian tohtori Mikko Malkavaaran.

Esitys on valmisteltu kirkkohallituksessa viranhaltijatyönä edellisten mietintöjen ja esitysten sekä niistä annettujen lausuntojen pohjalta.

6 Riippuvuus muista esityksistä

Kirkolliskokouksessa on parhaillaan käsiteltävänä kirkkohallituksen esitys 3/2014, joka koskee kirkon paikallistason rakenteita koskevan sääntelyn muuttamista. Tässä esityksessä on otettu huomioon siinä tehdyt esitykset, esimerkiksi rovastikuntahallinnon osalta.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Säädosehdotusten perustelut

1.1 Kirkkolaki

5 a luku **Diakonivirka**

Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 5 a luku, joka käsittelee diakonivirkaa. Pitkään jatkuneen virkarakennekeskustelun kuluessa on muotoutunut yhteinen halu pitäytyä kirkkolainsäädännössä ja käsikirjassa klassisiin, yksinkertaisiin ja vakiintuneisiin käsitteisiin tarkoitettaessa sellaista kirkollista vihkimysvirkaa, johon vihitään piispan vihkimysviran ja pappisviran rinnalla mutta niistä erillisenä. Vaikka vihkimysviran nimi on diakonivirka, sen perusteella seurakunnassa hoidettavat tehtävät voivat olla karitatiivisia, sosiaalisia tai kirkon lähetystyön ja kasvatuksen tehtäviä.

Diakonivirka on vihkimysviran nimenä selkeä. Siihen vihityt olisivat diakoneja. Tämä virkanimi on juurtunut kristilliseen kirkkoon Uuden testamentin seurakuntien ajoista alkaen. Suomessa muutaman vuosikymmenen käytössä ollut termi diakonian virka muodostettiin, kun haluttiin rinnastaa sairaanhoitajan koulutuksen saaneet diakonit ja sosiaalialan koulutuksen saaneet diakonit toisiinsa ja hakukelpoisiksi samoihin virkoihin. Termi on kielellisesti kömpelö ja kansainvälisesti vertaillen erikoinen.

1 §. *Diakonivirka, diakoni ja diakonivihkimystä edellyttävä virka.* Pykälän 1 kohdassa määriteltäisiin diakoniviran tehtäväalue sekä se, että diakonivirkaan tullaan kutsun ja vihkimyksen kautta. Diakoniviran tehtäväalueeseen kuuluisivat kristilliseen sanomaan perustuvat lähimmäisenrakkauden, kasvatuksen ja lähetymisen tehtävät. Kutsu määriteltäisiin tarkemmin kirkkojärjestyksen 5 a luvun 2 §:n 2 momentissa. Henkilö voi saada kutsun diakoniksi, jos hän hoitaa diakoniviran tehtäväalueeseen kuuluvaa tehtävää virka- tai työsuhteessa seurakunnassa, seurakuntayhtymässä, kirkkohallituksessa, tuomiokapitulissa, kirkon lähetysjärjestössä tai kirkkojärjestyksen 6 luvun 38 §:ssä tarkoitettussa muussa kristilli-

sessä yhteisössä tai toimii kirkollisen alan opettajana korkeakoulussa ja sitoutuu tuomiokapitulin harkitsemalla tavalla hoitamaan myös diakonivirkaan kuuluvia tehtäviä seurakunnassa sen mukaan kuin hänen päätoimensa sallii.

Pykälän 2 kohdassa säädettäisiin, että diakonilla tarkoitetaan henkilöä, joka on joko vihitty diakonivirkaan tai jolle on myönnetty oikeus toimittaa diakonivirkaa Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa. Ehdotetussa KJ 5 a luvun 5 §:ssä säädettäisiin toisen uskonnollisen yhdyskunnan tai muun kristillisen yhdyskunnan diakonin oikeudesta toimittaa diakonin virkaa Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa.

Pykälän 3 kohdassa säädettäisiin diakonivihkimystä edellyttävän viran tarkoittavan hallinnollisella päätöksellä perustettavaa seurakunnan, seurakuntayhtymän, tuomiokapitulin tai kirkkohallituksen virkaa, johon voidaan valita vain diakoni.

2 §. *Päätös diakonivirkaan vihkimisestä.* Pykälässä säädettäisiin piispan ja tuomiokapitulin yhteisestä toimivallasta päättää diakoniksi vihittäväksi hyväksymisestä. Vihkimisen edellytyksistä ja muista seikoista, jotka on otettava huomioon harkittaessa hakijan vihkimistä, säädettäisiin kirkkojärjestyksessä.

Piispan ja tuomiokapitulin yhdessä tekemästä päätöksestä vihittäväksi hyväksymisestä ei olisi ehdotetun 24 luvun 14 §:n mukaan oikaisuvaatimus- tai valitusoikeutta.

3 §. *Kirjallinen muistutus ja diakonivirasta pidättäminen.* Pykälän 1 momentissa säädettäisiin tuomiokapitulin oikeudesta antaa diakonille kirjallinen muistutus tai pidättää hänet 1–6 kuukauden ajaksi diakonivirasta, jos hän ei ole pysynyt kirkon tunnustuksessa tai on toiminut vastoin tai laiminlyönyt diakoniviran velvollisuuksia ja diakonilupausta tai käyttänyt diakonille sopimattomalla tavalla.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin tuomiokapitulin oikeudesta pidättää diakoni diakonivirasta tutkinnan tai oikeudenkäynnin ajaksi, jos hänen todennäköisin perustein epäillään virantoimituksessaan syyllistyneen virkari-

kokseen tai menetelleen velvolluuksiensa vastaisesti tai virantoimituksen ulkopuolella syyllistyneen rikokseen, millä katsotaan voivan olla vaikutusta hänen edellytyksiinsä hoitaa diakonivirkaa.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että piispa voisi yksin pidättää diakonin väliaikaisesti diakonivirasta enintään neljän viikon ajaksi niillä perusteilla, jotka 2 momentissa esitetään. Tällöin piispan on saatettava diakonivirasta pidättäminen tuomiokapitulin päätettäväksi ilman viivytyksiä.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että päätös diakonivirasta pidättämisestä voidaan panna täytäntöön heti.

4 §. Diakonivirasta eroaminen ja diakoniviran menettäminen. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin henkilön mahdollisuudesta erota diakonivirasta ja 2 momentissa tilanteista, jolloin henkilö voidaan erottaa. Erottaminen olisi mahdollista, jos henkilö ei ole pysynyt kirkon tunnustuksessa, hänen toimintansa on ilmeisellä tavalla rikkonut kirkkojärjestyksen 5 a luvun 3 §:ssä esitettyä diakonilupausta tai jos laiminlyönnit diakonivirassa toimiessa tai käyttäytyminen muutoin osoittaa hänet ilmeisen sopimattomaksi diakonivirkaan.

5 §. Diakoniviran palauttaminen. Pykälässä säädettäisiin mahdollisuudesta palauttaa henkilölle diakonivirka.

6 §. Diakonin kuuluminen hiippakuntaan Pykälän mukaan hiippakuntaan kuulumisesta säädettäisiin kirkkojärjestyksessä.

6 luku Henkilöstö

14 §. Erityiset kelpoisuusvaatimukset. Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että samalla tavalla kuin papin virkaan voidaan antaa viranhoitomääräys vain papille ja lehtorin virkaan vain lehtorille, diakonivihkimystä edellyttävään virkaan viranhoitomääräys voidaan antaa vain diakonille.

14 a §. Diakonivihkimyksen puuttuminen virkaan valittaessa. Lukuun ehdotetaan lisättäväksi 14 a pykälä, jossa säädettäisiin valintapäätöksen tekemisestä ehdollisena, jos virkaan valittavalla ei ole vihkimystä valintapäätöstä tehtäessä. Valitun viranhaltijan tulee tällöin kohtuullisessa määräajassa pyytää

hiippakuntansa piispalta vihkimystä ja antaa sen jälkeen tieto vihkimyksestä, jolloin työnantajaa edustava viranomainen päättää, että valintapäätös ei ole enää ehdollinen ja antaa diakonille viranhoitomääräyksen. Jos virkaan valittu ei toimita selvitystä vihkimisestään, virkasuhteeseen ottamispäätös raukeaa. Päätös raukeamisesta tulee voimaan heti kun se on annettu valitulle viranhaltijalle tiedoksi.

Vihkimätön ei voisi saada viranhoitomääräystä ennen vihkimystä. Seurakunta voi kuitenkin palkata hänet hoitamaan muita kuin diakonivihkimystä edellyttäviä tehtäviä.

16 §. Terveystilaa koskeva selvitys virkasuhteeseen otettaessa sekä papiksi ja diakoniksi vihittäessä. Pykälän 1 momentin mukaan diakonivihkimyksen edellytyksenä olisi samalla tavoin kuin pappisvihkimyksen ja yleensä virkasuhteeseen ottamisen osalta, että henkilö antaa ottamisesta tai vihkimisestä päättävälle henkilölle tiedot terveystilastaan siltä osin kuin ne koskevat tehtävän hoitamisen edellytyksiä.

23 §. Nimikirja. Pykälässä säädettäisiin, että tuomiokapituli pitää diakoneista nimikirjaa 18 luvun 1 §:n ja 19 luvun 1 §:n mukaisten tehtävien hoitamiseksi. Edellinen kohta viittaa piispalliseen kaitsentaan ja piispan tehtäviin johtaa hiippakuntansa hallintoa ja toimintaa sekä valvoa seurakuntia, pappeja ja diakoneja. Jälkimmäinen viittaa tuomiokapitulin tehtäviin hoitaa hiippakunnassa kirkollista hallintoa ja toimintaa.

48 §. Virkasuhteen päättyminen ilman irtisanomista. Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että niissä tapauksissa, joissa tuomiokapituli on 5 a luvun 4 §:n mukaan myöntänyt diakonille eron diakonivirasta tai määrännyt hänet menettämään diakonivirkansa, diakonin virkasuhde päättyy ilman irtisanomista ja irtisanomisaikaa.

18 luku Piispa

1 §. Piispa ja piispan tehtävät. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi piispan valvottaviksi seurakuntien ja pappien lisäksi diakonit. Kysymys on niin sanotusta piispallista kaitsennasta.

19 luku **Tuomiokapituli**

2 §. Tuomiokapitulin jäsenet. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että tuomiokapitulin kokoonpanoon lisätään diakoniasessori. Tämän jälkeen tuomiokapitulin jäsenmäärä olisi kahdeksan.

Pykälän neljännessä momentissa säädettäisiin, että diakoniasessorilla samoin kuin tuomiokapitulin maallikkojäsenellä on ensimmäinen ja toinen varajäsen, jotka tässä järjestyksessä tulevat heidän tilalleen esteen tai esteellisyyden sattuessa. Diakoniasessorin ja hänen varajäsenensä valinnasta ja kelpoisuudesta säädettäisiin kirkkojärjestyksessä.

4 §. Päätösvaltaisuus. Pykälän 2 momentissa säädetään asioista, jotka tuomiokapitulin tulee käsitellä täysilukuisena. Niihin ehdotetaan lisättäväksi diakonin pysyminen kirkon tunnustuksessa.

21 luku **Piispainkokous**

2 §. Piispainkokouksen tehtävät. Pykälän 5 kohdassa säädetään piispainkokouksen tehtävänä olevan kirkkojärjestyksen täytäntöönpanosta määräyksien antaminen tietyistä asioista. Luetteloon lisättäisiin tällaisiksi asioiksi alakohta f, joka koskisi diakonivirkkaa ja alakohta g, joka koskisi diakonivihkimystä edellyttävää virkaa tai tällaiseen virkaan pyrkivältä vaadittavaa tutkintoa. Näiden tutkintojen vahvistaminen ei siten siirtyisi kirkkohallitukselle, kuten toisaalla on esitetty, vaan tehtävä säilyisi edelleen piispainkokouksella.

22 luku **Kirkkohallitus, kirkon keskusrahasto, kirkon eläkerahasto ja kirkon työmarkkinalaitos**

1 §. Kirkkohallituksen kokoonpano ja toimikausi. Pykälän 1 momenttiin esitetään lisättäväksi uusi 3 a kohta. Siinä säädettäisiin, että kirkkohallituksen jäseniksi lisättäisiin kirkolliskokouksen valitsema diakoni. Diakonijäsenen vaalitavasta säädettäisiin kirkkojärjestyksessä.

23 luku **Luottamushenkilöt ja vaalit**

3 §. Vaalikelpoisuuden rajoitus. Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että määräaikaisesti diakonivirasta pidätetty diakoni ei ole vaalikelpoinen diakonivirkaan perustuvaan luottamustoimeen, samoin ei myöskään diakoni, jonka tuomioistuin on määrännyt viralta pantavaksi, ennen kuin diakoni on saanut uuden viranhoitomääräyksen diakonivihkimystä edellyttävään virkaan.

24 luku **Alistaminen ja muutoksenhaku**

14 §. Oikaisuvaatimus- ja valitusoikeuden rajoittaminen. Pykälän 1 momentin 2 kohtaan ehdotetaan lisättäväksi valituskielto piispan ja tuomiokapitulin yhdessä tekemästä päätöksestä diakonivirkaan hyväksymisestä, kuten nykyisessä laissa säädetään piispan ja tuomiokapitulin yhdessä tekemästä päätöksestä pappisvirkaan hyväksymisestä. Vastaava valituskielto tehtäisiin myös diakoniviran palauttamisen kohdalla samoin kuin se on nykyisessä laissa pappisviran palauttamisen kohdalla. Valituskiellon tarpeellisuus johtuu kirkon ja seurakuntien hengellisestä tehtävästä sekä piispan ja tuomiokapitulin velvollisuudesta arvioida vihkimystä hakevia tähän hengelliseen tehtävään liittyen.

25 luku **Täydentäviä säännöksiä**

2 §. Tuomioistuimen ilmoittamisvelvollisuus. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi, että samoin kuin nykyisin pappia, myös diakonia syytettäessä yleisessä tuomioistuimessa tuomioistuimen olisi ilmoitettava siitä asianomaiselle tuomiokapitulille.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi, että jos tuomioistuin on tuominnut diakonin rangaistukseen rikoksesta, jäljennös tästä päätöksestä on lähetettävä tuomiokapitulille.

10 §. Tasaäännet. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi diakonivirasta erottamista koskeva asia niiden asioiden joukkoon, joissa tasaäännilanteessa ratkaisee lievempi mielipide.

1.2 Kirkkojärjestys

2 luku **Kirkon pyhät toimitukset**

6 §. Pykälä käsittelee jumalanpalveluksen toimittamista, joka on yleisesti papin tehtävä. Sen 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi nykyistä yksinkertaisempaan ja selkeämpään muotoon: Messun toimittaa seurakunnan pappi. Lause antaisi yksiselitteisen muotoilun siitä, että ehtoollisen sakramentin toimittaminen kuuluu papille. Samaan momenttiin ehdotetaan lisättäväksi lause, jossa säädettäisiin diakonin oikeudesta toimittaa omalla työalallaan sanajumalanpalveluksia ja hoitaa muuta jumalanpalveluselämää.

Diakoniatyössä toimiva diakoni voisi esimerkiksi pitää sanajumalanpalveluksen töttömiä ja nuorisotyössä toimiva diakoni nuorten leirillä. Muuhun jumalanpalveluselämään, jota diakonit voisivat hoitaa omalla työalallaan, kuuluvat sellaiset erityisjumalanpalvelukset, joissa ei vietetä ehtoollista ja joita ei kirkkokäsikirjassa ole määrätty papin toimittavaksi. Tällaisia ovat esimerkiksi päivän rukoushetket, kirkkovuoden juhla-aikojen eräät sanajumalanpalvelukset ja rukoushetket, tai kirkollisista toimituksista esimerkiksi maahan kätkeminen, yksityinen rippi, kodin siunaaminen tai erilaiset rukoushetket.

Pykälän 2 ja 3 momentit ehdotetaan yhdistettäväksi. Uudelleen muotoiltu 2 momentti alkaisi säädöksellä, jonka mukaan diakoni voi saarnata jumalanpalveluksessa. Muuten säädettäisiin nykyisen kirkkojärjestyksen tapaan lehtorin sekä kirkkoherran kutsusta muiden kirkon jäsenten oikeudesta saarnata jumalanpalveluksessa.

7 §. Pykälä käsittelee jumalanpalveluksen toimittamista silloin, kun pappi ei voi yllättävän syyn vuoksi saapua sitä toimittamaan. Ehdotuksen mukaan paikalla olevalla muulla papilla ja hänen jälkeensä diakonilla olisi ensisijainen velvollisuus toimittaa jumalanpalvelus tehtävään etukäteen määrätyn papin ollessa estynyt. Hänen lisäksi velvollisuus olisi paikalla olevalla seurakunnan viranhaltijalla, työntekijällä taikka kirkkoneuvoston tai seurakuntaneuvoston jäsenellä.

12 §. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että ehtoollisen asettamisen oikeus ja velvollisuus on aina papilla. Lisäksi diakonilla ja lehtorilla olisi pysyvä ja koko

kirkossa voimassa oleva oikeus avustaa ehtoollisen jakamisessa.

3 luku **Kristillinen kasvatus ja opetus sekä konfirmaatio**

3 §. Pykälän 2 momentissa säädetään rippikoulun opettajista. Momentin sanamuotoa ehdotetaan muutettavaksi siten, että pappien ja kanttorien lisäksi rippikoulunopettajina mainittaisiin diakonit ja että seurakunnan viranhaltijoiden lisäksi myös työsuhteiset työntekijät voisivat toimia rippikoulussa opettajina. Lisäksi momentin viimeiseen lauseeseen esitetään sanajärjestyksen muutosta.

III OSA

PAPPISVIRKA, DIAKONIVIRKA, VIRANHALTIJAT JA TYÖNTEKIJÄT

Osan otsikkoon esitetään lisättäväksi sana diakonivirka. Kirkkojärjestykseen esitetään lisättäväksi uusi 5 a luku, joka käsittelee diakonivirkaa.

5 a luku **Diakonivirka**

1 §. Pykälässä säädettäisiin piispasta diakonivirkaan vihkimisen toimittajana. Pykälä vastaa 5 luvun 1 §:n 2 ja 3 momentin säännöksiä pappisvirkaan vihkimisen toimittajasta.

2 §. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin vihittävältä edellyttävistä ominaisuuksista. Kohdat 1 ja 3, joiden mukaan vihittävän tulee olla jumalaapelkäävä ja kristillisestä elämästään tunnettu konfirmoitu kirkon jäsen ja muutoinkin soveltuva vihittäväksi diakoniksi, vastaavat sanamuodoltaan pappisvirkaa koskevan 5 luvun 2 §:n 1 momentin 1 ja 4 kohta. Kohdassa 2 säädettäisiin vihittävältä edellyttävistä tutkinnoista ja koulutuksesta.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi kutsusta, joka olisi kirkkolain 5 a luvun 1 §:n 1 momentin mukaan edellytyksenä vihkimiselle. Diakoniksi vihittävän tulee olla valittu toimittamaan diakonivihkimystä edellyttävää virkaa, toimia viranhaltijana kirkkohallituksessa tai tuomiokapitulissa, toimia

kirkollisen alan opettajana korkeakoulussa ja sitoutua tuomiokapitulin harkitsemalla tavalla hoitamaan myös diakonivirkaan kuuluvia tehtäviä seurakunnassa sen mukaan kuin hänen päätoimensa sallii. Virka- tai työsuhte diakoniviran tehtäviin olisi siten edellytys vihkimiselle, ja vihkimys olisi edellytys virka- tai työsuhteeseen valitsemiselle.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että diakoniksi vihkimistä pyytävän tulee osoittaa piispalle ja muille tuomiokapitulin jäsenille kykenevänsä hoitamaan diakonivirkaa ja annettava sitä varten tuomiokapitulin määräämät näytteet. Momentti vastaa kirkkojärjestyksen 5 luvun 4 §:n papiksi vihittävältä edellytetyjä vaatimuksia.

3 §. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi vihittäessä annettavan lupauksen sanamuodosta. Lupauksen sanamuoto pohjautuu pappilupaukseen. Lupauksessa on otettu huomioon diakoniviralle ajatellut tehtävät.

4 §. Pykälässä säädettäisiin vihitylle annettavasta todistuksesta. Tarkoituksenmukaista on, että myös diakonivirkaan vihityt saavat todistuksen vihkimyksestään.

5 §. Pykälässä säädettäisiin toisen evankelis-luterilaisen kirkon tai muun kristillisen uskonnollisen yhdyskunnan diakonin oikeudesta toimittaa diakonivirkaa Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa. Siitä päättäisivät piispa ja tuomiokapituli. Kaikissa tapauksissa hakijan olisi annettava 2 §:ssä tarkoitetut näytteet. Jos häntä ei ole aiemmin vihitty diakoniksi joko evankelis-luterilaisessa kirkossa tai sellaisessa kirkossa, jolla on ehtoollisyhteys Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kanssa, hänen on annettava 3 §:ssä oleva lupaus. Jos diakonivihkimyksestä säädetyt edellytykset täyttyvät, hänet vihittään diakonivirkaan.

Toisessa momentissa säädettäisiin diakoneista, jotka on vihitty sellaisessa kristillisessä kirkossa tai muussa uskonnollisessa yhdyskunnassa, jonka kanssa tehdyn sopimuksen diakoniviran vastavuoroisesta hyväksymisestä kirkolliskokous on hyväksynyt. Saadakseen toimittaa diakonivirkaa Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa hakijan on annettava vain 2 §:ssä tarkoitetut näytteet.

6 §. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi diakonin kuulumisesta hiippakuntaan. Asialla on merkitystä ratkaistaessa piispan toimivaltaa vihkimiseen ja kaitsentaan liittyen. Hiippakuntaan kuulumisen ratkeaisi pykälän säännösten mukaan niin, että hiippakunnasta toiseen siirtyminen ja piispan kaitsennasta toisen piispan kaitsentaan siirtyminen ei edellyttäisi hallinnollista päätöstä.

Pykälän 1 momentin pääsäännön mukaan seurakunnan tai seurakuntayhtymän palveluksessa oleva diakoni kuuluu siihen hiippakuntaan, johon työnantajana toimiva seurakunta tai seurakuntayhtymä kuuluu. Diakoni olisi itse velvollinen pitämään huolta tietojensa ajantasaisuudesta tuomiokapitulin ylläpitämässä rekisterissä varmistaakseen vaalikelpoisuuden ja piispallisen kaitsennan edellytysten toteutumisen.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi tilanteesta, jossa työnantajana toimivassa seurakuntayhtymässä on sekä Porvoon hiippakuntaan että alueelliseen hiippakuntaan kuuluvia seurakuntia. Tällöin seurakuntayhtymän palveluksessa työskentelevä diakoni kuuluisi siihen hiippakuntaan, johon seurakuntayhtymän seurakuntien väestön kielellinen vähemmistö kuuluu, jos hän itse kuuluu tähän kielelliseen vähemmistöön.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin muiden kuin seurakunnan tai seurakuntayhtymän palveluksessa olevien kuulumisesta siihen hiippakuntaan, johon se seurakunta kuuluu, jonka jäsen hän on.

6 luku **Henkilöstö**

5 a §. Uudessa pykälässä säädettäisiin, että seurakunnan tai seurakuntayhtymän kristilliseen sanomaan perustuva lähimmäisenrakkauden, kasvatuksen tai lähetyksen virka perustetaan diakonivihkimystä edellyttäväksi viraksi. Määrittelyllä tarkoitetaan nykyisiä diakonian, nuorisotyönohjaajan, lapsityönohjaajan, varhaiskasvatuksen ohjaajan, lähetys-sihteerin, lähetykasvatussihteerin ja kansainvälisen työn sihteerin ja vastaavia virkoja. Niiden kaikkien tutkintovaatimuksista päättäisi piispainkokous.

18 luku **Piispa**

1 §. Pykälän 1 momentin yleissäännöstä piispan kaitsentavallasta ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä mainitaan pappien ohella diakonit.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi uusi kohta, jossa säädettäisiin piispan velvollisuudesta tukea ja ohjata hiippakuntaan kuuluvia diakoneja heidän tehtävissään sekä valvoa, että he hoitavat diakonivirkansa. Lisäksi piispallista kaitsentaa ja hyvän työyhteyden edistämistä seurakunnissa käsittelevään kohtaan ehdotetaan lisättäväksi pappien rinnalle maininta diakoneista.

Piispan kaitsentatehtävä laajenisi diakoniviran myötä. Kirkkojärjestyksen 9 §:ssä säädetään piispan velvollisuudesta kutsua pappeja ja lehtoreita joka kuudes vuosi pidettävään synodaalikokoukseen. Vastaavaa diakonien kokousmuotoa ei ehdoteta kirkkojärjestykseen, samoin ei käytännöllisistä syistä myöskään synodaalikokouksiin kutsuttavien määrää kasvatettavaksi diakoneilla. Piispan kaitsentatehtävän laajentuminen diakoneihin edellyttää kuitenkin säännöllisten yhteydenpito- ja kokousmuotojen kehittämistä.

19 luku **Hiippakunnan muu hallinto**

2 §. Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että diakoniasessoriksi on kelpoinen hiippakuntaan kuuluvan seurakunnan diakonivihkimystä edellyttävässä virassa toimiva kokenut diakoni. Kokeneisuudella tarkoitetaan useiden vuosien työkokemusta seurakuntavirassa toimimisesta. Diakoniasessorin varajäseneksi olisi kelpoinen kokenut diakoni. Hiippakuntavaltuusto valitsisi diakoniasessorin ja varajäsenet neljäksi vuodeksi kerrallaan.

3 §. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että vastaavasti kuin pappisasessorin ja maallikkojäsenen kohdalla nykyisin, sama henkilö voitaisiin valita diakoniasessoriksi enintään kahdeksi toimikaudeksi.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että diakoniasessorin kohdalla menetettäisiin hiippakunnasta pois muuttamisen, vaalikelpoisuuden menettämisen tai kuoleman kohdalla samoin kuin maallikkojäsenen, eli jäljellä

olevaksi toimikaudeksi toimitettaisiin hiippakuntavaltuustossa uusi vaali.

6 §. Pykälän 1 momentin 1 kohtaan ehdotetaan lisättäväksi, että diakonivirkaan hyväksymistä koskevaa asiaa ei voida antaa tuomiokapitulin viranhaltijan ratkaistavaksi.

22 luku **Kirkkohallitus, kirkon keskura-hasto, kirkon eläkerahasto ja kirkon työmarkkinalaitos**

1 §. Pykälään esitetään lisättäväksi säädös kirkkohallituksen diakonijäsenen vaalitavasta, että tätä vaalia varten kukin hiippakuntavaltuusto asettaa ehdolle kaksi diakonia, joista toisen on oltava nainen ja toisen mies.

Varsinaisen valinnan ehdotettujen välillä tekee kirkolliskokous asettaessaan kirkkohallituksen.

1.3 Voimaantulo ja siirtymäsäännökset

Kirkkolain ja kirkkojärjestyksen muutosten on tarkoitus tulla voimaan 1 päivänä tammi-kuuta 2017. On arvioitu, että esityksen edellyttämät muut toimenpiteet on saatu toteutettua kyseiseen ajankohtaan mennessä.

Diakonivirka olisi yksi vihkimysvirka, jonka piiriin voi kuulua useita eri tehtäviä. Ne virat, joiden kelpoisuusehtona on ollut piispainkokouksen määrittelemä kelpoisuus diakonian, lapsityönohjaajan, varhaiskasvatuksen ohjaajan, nuorisotyönohjaajan tai lähetyssihteerin tehtäviin, muuttuisivat diakonivihkimystä edellyttäviksi. Edellä mainituissa viroissa ja tehtävissä toimivat viranhaltijat saisivat halutessaan jatkaa viroissaan (palvelusuhteissaan) myös ilman vihkimystä.

Lakiin ehdotetaan siirtymäsäännöstä siitä, että ennen lain voimaantuloa diakonian virkaan vihitty henkilö voidaan hakemuksen perusteella liittää diakonivirkaan vihkimättä häntä uudelleen, jos hän esittää vihkimisestä tuomiokapitulille luotettavan selvityksen.

Henkilö, joka on vihkimystä edellyttävässä seurakuntavirassa, voi virkansa perusteella pyytää vihkimystä. Vihkimistä edeltäisi ordinaatiovalmennus.

Kirkkolain kohtaa, jossa säädetään kirkkohallituksen kokoonpanosta, sovellettaisiin

siitä lähtien, kun kirkkohallituksen jäsenet ensimmäisen kerran valitaan lain voimaantulon jälkeen. Diakoniasessorit lisättäisiin tuomiokapitulien kokoonpanoon mahdollisimman pian lain tultua voimaan.

2 Tarkemmat säännökset ja määräykset

Piispainkokouksen tulisi ennen lain voimaantuloa säätää kelpoisuudesta diakonivirkaan. Samalla sen olisi todettava, millä ehdoin nykyiset diakonian, nuorisotyönohjaajan, varhaiskasvatuksen ohjaajan, lapsityönohjaajan ja lähetyssihteerin (lähetykskasvatussihteerin, kansainvälisen työn sihteerin yms.) viroissa olevat voivat hakea vihkimystä uuteen diakonivirkaan.

Piispainkokouksen tulisi myös määritellä diakoniviran tunnukset sekä antaa ohjeet niiden käytöstä. Samoin sen tulisi luoda kaikkia hiippakuntia koskevat riittävän yhtenäiset käytännöt diakonivihkimyksestä ja diakonien kaitsennasta.

Seurakunta voi perustaa uusia diakonivihkimystä edellyttäviä virkoja ja määritellä samalla niiden tehtävänkuvan. Uusien virkojen nimikkeet ja tehtävät voivat poiketa aiemmista viroista.

Seurakuntien ja muiden kirkollisten työnantajien tulee määrittää diakoniksi vihkimistä edellyttävälle viroilleen piispainkokouksen määräämät kelpoisuusehdot, jotka viranhaltijan on täytettävä.

Kirkkohallituksen tulisi aloittaa välittömästi valmistelut, jotta vihkimistä varten kirkkokäsikirjaan laadittaisiin uusi kaava, joka nykyisen tavoin noudattelisi jumalanpalvelusjärjestystä ja sanoittaisi diakonian, kasvatuksen ja lähetyksen ulottuvuuksia.

3 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

Perustuslain 76 §:n mukaan evankelisluterilaisen kirkon järjestysmuodosta ja hallinnosta säädetään kirkkolaissa. Esityksessä

on kyse kirkon virkarakenteesta ja siihen liitettävästä uudesta hengellisestä virasta.

Perustuslain 80 §:n mukaan yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista on säädettävä lailla. Tämän on katsottu koskevan myös viranhaltijoiden oikeuksien ja velvollisuuksien perusteita. Ehdotetussa KL 5 a luvussa säädettäisiin diakonivirasta, virkaan vihkimisestä sekä siihen liittyvistä oikeuksista ja velvollisuuksista. Samoin kirkkolakiin on otettu ne säännökset, jotka perustuslain mukaan edellyttävät laintasoista säätelyä. Ehdotetut kirkkojärjestyksen säännökset ainoastaan täydentävät kirkkolain säännöksiä tai ovat kirkon sisäisiä asioita, kuten esimerkiksi vihkimyksen yhteydessä annettavan lupauksen sanamuoto.

Perustuslain 10 §:n mukaan henkilötietojen suojasta säädetään lailla. Eduskunnan perustuslakivaliokunta on lausunnoissaan todennut tämän edellyttävän, että lain tasolla säädetään rekisteröinnin tavoitteesta ja tietojen sallitusta käyttötarkoituksesta, rekisteröitävien henkilötietojen sisällöstä, tietojen luovutettavuudesta, tietojen säilytysajasta ja rekisteröidyn oikeusturvasta. Säännösten tulee tältä osin olla vielä kattavia ja yksityiskohtaisia. Esityksessä ehdotettu henkilörekisteriin diakoniviranhaltijoista sovelletaan nimikirjalain säännöksiä, jossa on säädetty edellä mainituista seikoista.

Ehdotuksen ei voida katsoa sisältävän perustuslain kanssa ristiriitaisia säännöksiä, mistä syystä kirkkolain muutos voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan kirkkoliskokouksen hyväksyttäväksi seuraava kirkkolain ja kirkkojärjestyksen muutosehdotukset sekä esitetään, että kirkolliskokous antaa 1) kirkkohallitukselle tehtäväksi valmistella uudistuksen edellyttämät muutosehdotukset kirkkokäsikirjaan ja 2) antaa piispainkokoukselle tehtäväksi laatia ohjeet diakonin virkasusta ja viran tunnuksista sekä diakonivirkaa edellyttävien virkojen ja toimien kelpoisuusehdoista.

Laki kirkkolain muuttamisesta

Kirkolliskokouksen ehdotuksen ja eduskunnan päätöksen mukaisesti *muutetaan* kirkkolain (1054/1993) II osan otsikko, 6 luvun 14 §:n 2 momentti, 16 §:n otsikko ja 1 momentti, 23 § sekä 48 §:n 4 momentti, 19 luvun 2 ja 4 §, 21 luvun 2 §, 23 luvun 3 §:n 4 momentti, 24 luvun 14 §:n 1 momentin 2 kohta ja 25 luvun 2 § ja 10 §:n 1 momentti,

sellaisina kuin niistä ovat, 6 luvun 14 §:n 2 momentti, 16 §:n otsikko ja 1 momentti, 23 §:n sekä 48 §:n 4 momentti ja 25 luvun 2 § laissa 1008/2012, 19 luvun 2 § laissa 1274/2003, 19 luvun 4 § laeissa 1274/2003 ja 797/2013, 23 luvun 3 §:n 4 momentti laissa 414/2014, 25 luvun 2 § ja 10 §:n 1 momentti laissa 797/2013 ja 21 luvun 2 § ja 24 luvun 14 §:n 1 momentin 2 kohta kirkolliskokouksen 9.5.2014 tekemässä päätöksessä, sekä

lisätään lakiin uusi 5 a luku, 6 lukuun uusi 14 a §, 22 luvun 1 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on kirkolliskokouksen 9.5.2014 tekemässä päätöksessä, uusi 3 a kohta seuraavasti:

II OSA

PAPPISVIRKA, DIAKONIVIRKA, VIRANHALTIJAT JA TYÖNTEKIJÄT

5 a luku Diakonivirka

1 §

Diakonivirka, diakoni ja diakonivihkimystä edellyttävä virka

Tässä laissa tarkoitetaan:

1) *diakoniviralla* kristilliseen sanomaan perustuvia lähimmäisenrakkauden, kasvatuksen ja lähetyksen tehtäviä varten kirkossa olevaa virkaa, johon kutsutaan ja johon vihitään diakonivihkimyksessä;

2) *diakonilla* henkilöä, joka kirkkojärjestyksen mukaisesti on joko vihitty diakonivirkaan tai jolle on myönnetty oikeus toimittaa diakonivirkaa Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa;

3) *diakonivihkimystä edellyttävällä viralla* hallinnollisella päätöksellä perustettua seurakunnan, seurakuntayhtymän, tuomiokapitulin tai kirkkohallituksen virkaa, johon voidaan valita vain diakoni.

2 §

Päätös diakonivirkaan vihkimisestä

Diakonivirkaan vihittäväksi hyväksymisestä päättävät piispa ja tuomiokapituli.

3 §

Kirjallinen muistutus ja diakonivirasta pidättäminen

Tuomiokapituli voi antaa diakonille kirjallisen muistutuksen tai pidättää hänet diakonivirasta vähintään yhdeksi ja enintään kuudeksi kuukaudeksi, jos:

1) diakoni ei ole pysynyt kirkon tunnustuksessa;

2) diakoni toimii vastoin diakoniviran velvollisuuksia ja diakonilupausta tai laiminlyö niitä taikka käyttäytyy diakonille sopimattomalla tavalla.

Tuomiokapituli voi pidättää diakonin diakonivirasta tutkinnan tai oikeudenkäynnin ajaksi, jos diakonin voidaan todennäköisin perustein epäillä syyllistyneen:

1) virantoimituksessa virkarikokseen tai muuten menetelleen virantoimituksessa velvollisuuksiensa vastaisesti;

2) virantoimituksen ulkopuolella rikokseen ja asiassa ilmenneillä seikoilla voi olla vaikutusta hänen edellytyksiinsä hoitaa diakonivirkaa.

Piispa voi pidättää diakonin väliaikaisesti diakonivirasta 2 momentissa tarkoitetulla perusteella enintään neljän viikon ajaksi. Piispan on viipymättä saatettava diakonivirasta pidättäminen tuomiokapitulin päätettäväksi.

Päätös diakonivirasta pidättämisestä voidaan panna täytäntöön heti.

4 §

Diakonivirasta eroaminen ja diakoniviran menettäminen

Eron diakonivirasta myöntää tuomiokapituli hakemuksesta.

Tuomiokapituli määrää diakonin menettämään diakonivirkansa, jos diakoni ei ole 3 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetun diakonivirasta pidättämisen kuluessa pyytänyt eroa diakonivirasta tai osoittanut tahtovansa pysyä kirkon tunnustuksessa.

Tuomiokapituli voi määrätä diakonin menettämään diakonivirkansa, jos:

1) diakonin toiminta vastoin diakoniviran velvollisuuksia ja diakonilupausta tai velvollisuuksien laiminlyönti taikka käyttäytyminen osoittaa hänet ilmeisen sopimattomaksi olemaan diakonina;

2) hänet on tuomittu rangaistukseen sellaisesta rikoksesta, joka osoittaa hänet ilmeisen sopimattomaksi olemaan diakonina.

5 §

Diakoniviran palauttaminen

Piispa ja tuomiokapituli voivat pyynnöstä palauttaa diakoniviran.

6 §

Diakonin kuuluminen hiippakuntaan ja rovastikuntaan

Diakonin kuulumisesta hiippakuntaan ja rovastikuntaan säädetään kirkkojärjestyksessä.

6 luku

14 §

Erityiset kelpoisuusvaatimukset

Henkilö voidaan ottaa määräaikaiseen virkasuhteeseen erityisistä kelpoisuusvaatimuksista riippumatta, jos siitä erikseen säädetään tai työnantaja perustellusta syystä yksittäistapauksessa niin päättää. Papin virkaan voidaan antaa viranhoitomääräys vain papille, diakonivihkimystä edellyttävään virkaan vain diakonille ja lehtorin virkaan vain lehtorille.

14 a §

Diakonivihkimyksen puuttuminen virkaan valittaessa

Jos diakonivihkimystä edellyttävään virkaan valittavalla ei ole diakonivihkimystä päätettäessä virkasuhteeseen ottamisesta, päätös tehdään ehdollisena. Jos viranhaltija ei esitä selvitystä diakonivihkimyksestä viranomaisen asettamassa kohtuullisessa määräajassa, viranomaisen tekee päätöksen virkasuhteeseen ottamis päätöksen raukeamisesta. Päätös raukeamisesta tulee voimaan, kun se on annettu viranhaltijalle tiedoksi. Muussa tapauksessa viranomaisen päättää, että virkasuhteeseen ottamista koskeva päätös ei ole enää ehdollinen, ja antaa diakonille viranhoitomääräyksen.

16 §

Terveystilaa koskeva selvitys virkasuhteeseen otettaessa sekä papiksi ja diakoniksi vihittäessä

Virkasuhteeseen ottamisen sekä pappis- ja diakonivihkimyksen edellytyksenä on, että siihen otettava henkilö antaa ottamisesta tai vihkimisestä päättävälle viranomaiselle tehtävän hoidon terveydellisiä edellytyksiä koskevat tiedot sekä osallistuu lisäksi tarvittaessa asian selvittämiseksi suoritettaviin tarkastuksiin ja tutkimuksiin. Työnantajan määräämistä tarkastuksista ja tutkimuksista aiheutuvista välttämättömistä kustannuksista vastaa työnantaja.

23 §

Nimikirjan pitäminen

Työnantaja pitää viranhaltijoista ja työntekijöistä nimikirjaa. Tuomiokapituli pitää nimikirjaa hiippakunnan papeista, diakoneista ja lehtoreista. Nimikirjaan merkittävien tietojen tallentamiseen, käyttämiseen ja poistamiseen sovelletaan, mitä nimikirjalaisissa ([1010/1989](#)) säädetään.

48 §

Virkasuhteen päättyminen ilman irtisanomista

Papin viran haltijan virkasuhde päättyy ilman irtisanomista ja irtisanomisaikaa, kun tuomiokapituli on 5 luvun 3 §:n perusteella myöntänyt papille eron pappisvirasta tai määrännyt hänet menettämään pappisviransa. Diakonivihkimystä edellyttävän viran haltijan virkasuhde päättyy ilman irtisanomista ja irtisanomisaikaa, kun tuomiokapituli on 5 a luvun 4 §:n perusteella myöntänyt diakonille eron diakonivirasta tai määrännyt hänet menettämään diakoniviransa. Lehtorin viran haltijan virkasuhde päättyy ilman irtisanomista ja irtisanomisaikaa, jos tuomiokapituli on tämän luvun 29 §:n perusteella määrännyt hänet menettämään oikeutensa toimia lehtorina.

18 luku

Piispa

1 §

Piispa ja piispan tehtävät

Piispa johtaa hiippakuntansa hallintoa ja toimintaa sekä valvoo seurakuntia, pappeja ja diakoneja.

19 luku

Tuomiokapituli

2 §

Tuomiokapitulin jäsenet

Tuomiokapitulin jäseniä ovat puheenjohtajana piispa, varapuheenjohtajana tuomiorovasti, jona toimii tuomiokirkkoseurakunnan kirkkoherra, kaksi pappisasessoria, yksi diakoniasessori, yksi maallikkojäsen sekä tuomiokapitulin lakimiesasessori ja hiippakuntadekaani.

Arkkhiippakunnassa arkkipiispa on tuomiokapitulin puheenjohtaja tuomiokapitulin käsitellessä niitä asioita, jotka lähemmin määrätään kirkkojärjestyksessä. Piispalla on tällöin oikeus olla saapuvilla ja ottaa osaa keskusteluun, mutta ei päätöksen tekemiseen. Milloin piispa toimii tuomiokapitulin puheenjohtajana, arkkipiispalla on oikeus olla saapuvilla ja ottaa osaa keskusteluun, mutta ei päätöksen tekemiseen.

Kenttäpiispa on lisäjäseneä tuomiokapitulissa, jos virkavirhettä, pappisvirasta määräjäksi pidättämistä tai pappisvirasta erottamista koskevassa asiassa on kysymys sotilaspaista.

Tuomiokapituli määrää viideksi vuodeksi kerrallaan pappisjäsenille varajäseniksi viisi kokenutta pappia ja tuomiokapitulin lakimiesasessorille kaksi varajäsentä sekä määrää järjestyksen, jossa heidät esteen tai esteellisyyden sattuessa kutsutaan jäseneksi. Diakoniasessorilla ja maallikkojäsenellä on ensimmäinen ja toinen varajäsen, jotka tässä järjestyksessä tulevat heidän tilalleen esteen tai esteellisyyden sattuessa.

4 §

Päätösvaltaisuus

Tuomiokapituli on päätösvaltainen, kun läsnä on enemmän kuin puolet jäsenistä.

Tuomiokapituli käsittelee asian täysilukuisena, jos se koskee papin, diakonin tai lehtorin pysymistä kirkon tunnustuksessa.

Kirkkoherran välittömän vaalin vaaliehdotusta tehtäessä jokaisesta sijasta äänestetään erikseen.

21 luku

Piispainkokous

2 §

Piispainkokouksen tehtävät

Piispainkokouksen tehtävänä on:

- 1) käsitellä kirkon uskoa, opetusta ja työtä koskevia asioita;
- 2) käsitellä hiippakuntien hoitoa koskevia asioita;
- 3) käsitellä kirkon ykseyttä, ekumeenisia suhteita, kirkon lähetystehtävää ja kirkon suhdetta muihin uskontoihin koskevia asioita sekä päättää kirkon edustamisesta näissä kysymyksissä;
- 4) tehdä esitys kirkolliskokoukselle kirkon lähetysjärjestöksi hyväksymisestä ja tämän aseman lakkauttamisesta;
- 5) antaa kirkkojärjestyksen täytäntöönpanosta tarkempia määräyksiä, jos asia koskee:
 - a) kirkkoon liittyvälle annettavaa opetusta;
 - b) jumalanpalvelusta tai kirkollista toimitusta;
 - c) rippikoulua, rippikoulun pitämistä koskevaa lupaa tai rippikoulussa käytettäviä oppikirjoja;
 - d) pappisvirkaa;
 - e) papin tai lehtorin virkaa tai tällaiseen virkaan pyrkivältä vaadittavaa tutkintoa;
 - f) diakonivirkaa;
 - g) diakonivihkimystä edellyttävää virkaa tai tällaiseen virkaan pyrkivältä vaadittavaa tutkintoa;
- 6) tehdä esityksiä ja antaa lausuntoja kirkolliskokoukselle ja kirkkohallitukselle;
- 7) suorittaa muut tehtävät, jotka sille tässä laissa tai kirkkojärjestyksessä säädetään.

22 luku

**Kirkkohallitus, kirkon keskusrahasto,
kirkon eläkerahasto
ja kirkon työmarkkinalaitos**

1 §

Kirkkohallituksen kokoonpano ja toimikausi

Kirkkohallituksen jäseniä ovat:

-
- 3 a) kirkolliskokouksen valitsema diakoni;
-

23 luku

Luottamushenkilöt ja vaalit

3 §

Vaalikelpoisuuden rajoitus

Määräaikaaisesti pappisvirasta pidätetty pappi ei ole vaalikelpoinen pappisvirkaan perustuvaan luottamustoimeen. Määräaikaisesti diakonivirasta pidätetty diakoni ei ole vaalikelpoinen diakonivirkaan perustuvaan luottamustoimeen. Jos tuomioistuimella on määrännyt papin tai diakonin viralta pantavaksi, pappi ei ole vaalikelpoinen pappisvirkaan eikä diakoni diakonivirkaan perustuvaan luottamustoimeen ennen kuin pappi on saanut tuomiokapitulilta uuden viranhoitomääräyksen papin virkaan tai diakoni on saanut uuden viranhoitomääräyksen diakonivihkimystä edellyttävään virkaan.

24 luku

Alistaminen ja muutoksenhaku

14 §

Oikaisuvaatimus- ja valitusoikeuden rajoittaminen

Muutosta ei saa hakea oikaisuvaatimuksella tai valittamalla:

-
- 2) piispan ja tuomiokapitulin yhdessä tekemään päätökseen pappisvirkaan tai diakonivirkaan hyväksymisestä, pappisviran tai diakoniviran palauttamisesta eikä piispan yksin muutoin kuin 19 luvun 5 §:n nojalla tekemään päätökseen;

25 luku

Täydentäviä säännöksiä

2 §

Tuomioistuimen ilmoittamisvelvollisuus

Kun pappia tai diakonia syytetään yleisessä tuomioistuimessa, tuomioistuimen on ilmoitettava siitä asianomaiselle tuomiokapitulille. Tuomiokapituli voi määrätä asiamiehen olemaan saapuvilla asian käsittelyssä. Ilmoitusta ei tarvita asiassa, joka käsitellään sakon tai rikesakon määräämisestä annetun lain ([754/2010](#)) mukaisessa menettelyssä tai jonka käsittely on aloitettu mainitussa menettelyssä,

mutta joka on siirretty käsiteltäväksi tuomioistuimessa epäillyn tai asianomistajan peruutettua mainitun lain 4 tai 5 §:n mukaisesti suostumuksensa tai epäillyn vastustettua rikessakkomääräystä mainitun lain 18 §:n mukaisesti.

Jos tuomioistuin on tuominnut papin, diakonin tai kirkkohallituksen, tuomiokapitulin, seurakunnan taikka seurakuntayhtymän viranhaltijan rangaistukseen muusta rikoksesta, jäljennös päätöksestä on viivytyksettä lähetettävä pappia tai diakonia koskevassa asiassa tuomiokapitulille ja muuta viranhaltijaa koskevassa asiassa sille seurakunnalle tai kirkkoliselle viranomaiselle, jonka virassa hän on.

10 § *Tasaäänät*

Äänien jakautuessa äänestyksessä tasan päätökseksi tulee mielipide, jonka puolesta puheenjohtaja on äänestänyt. Viranhaltijan virkasuhteen irtisanomista, purkamista ja raukeamista sekä papin 5 luvun 3 §:n 2–4 momentissa tarkoitettua pappisvirkaa koskevassa asiassa, diakonin 5 a luvun 2–4 §:ssä tarkoitettua diakonivirkaa koskevassa asiassa ja 6 luvun 29 §:ssä tarkoitettua lehtorin virkaa koskevassa asiassa ratkaisee kuitenkin se mielipide, joka on lievempi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Diakonian virkaan ennen lain voimaantuloa vihitylle henkilölle voidaan hakemuksesta myöntää oikeus toimittaa diakonivirkaa, jos hän esittää aikaisemmasta vihkimisestä tuomiokapitulille luotettavan selvityksen.

Tämän lain voimaan tullessa sellainen seurakunnan tai seurakuntayhtymän kristilliseen sanomaan perustuva lähimmäisenrakkauden, kasvatuksen tai lähetyksen virka, jonka kelpoisuusvaatimuksena on piispainkokouksen päättämä tutkinto diakonian, kirkon nuorisotyönohjaajan, lähetyssihteerin, kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajan tai lapsityönohjaajan virkaan taikka vastaava aikaisempi kelpoisuus, muuttuu diakonivihkimystä edellyttäväksi viraksi. Henkilö, joka on lain voimaan tullessa edellä mainitussa virassa, on edelleen kelpoinen virkaansa.

Tämän lain 22 luvun 1 §:n 1 momentin 3 a kohtaa sovelletaan siitä lähtien, kun kirkkohallituksen jäsenet ensimmäisen kerran valitaan lain voimaantulon jälkeen.

2.

Kirkolliskokouksen päätös kirkkojärjestyksen muuttamisesta

Kirkolliskokouksen päätöksen mukaisesti

muutetaan kirkkojärjestyksen (1055/1993) 2 luvun 6 ja 7 § sekä 12 §:n 1 momentti, 3 luvun 3 §:n 2 momentti, III osan otsikko, 18 luvun 1 §, 19 luvun 2 ja 3 § sekä 6 §:n 1 momentin 1 kohta ja 22 luvun 1 §:n 2 momentti,

sellaisina kuin niistä ovat 2 luvun 6 § kirkolliskokouksen päätöksessä 1234/1999, 18 luvun 1 § ja 19 luvun 3 § ja 6 §:n 1 momentin 1 kohta kirkolliskokouksen päätöksessä 1275/2003, 19 luvun 2 § kirkolliskokouksen päätöksessä 415/2014 ja 22 luvun 1 §:n 2 momentti kirkolliskokouksen 9.5.2014 tekemässä päätöksessä, sekä

lisätään kirkkojärjestykseen uusi 5 a luku ja 6 lukuun uusi 5 a § seuraavasti:

2 luku

Kirkon pyhät toimitukset

6 §

Messun toimittaa seurakunnan pappi. Kirkkoherran suostumuksella tai lääninrovastin määräyksestä sen voi toimittaa myös muu pappi. Diakoni voi toimittaa omalla työalallaan sanajumalanpalveluksia ja hoitaa muuta jumalanpalveluselämää.

Diakoni voi saarnata jumalanpalveluksessa. Kirkkoherran luvalla jumalanpalveluksessa voi saarnata myös henkilö, joka on saanut oikeuden toimia lehtorina. Kirkkoherra voi yksittäistapauksessa kutsua evankelis-luterilaisen kirkon konfirmoidun, kristillisestä vakaumuksesta tunnetun jäsenen saarnaamaan jumalanpalveluksessa.

7 §

Jos pappi on estynyt toimittamasta jumalanpalvelusta, tulee jonkun paikalla olevista diakoneista tai seurakunnan viranhaltijoista, työntekijöistä taikka kirkkoneuvoston tai seurakuntaneuvoston jäsenistä menetellä siten kuin kirkkokäsikirjassa määrätään.

12 §

Ehtoollisen asettaa pappi. Diakonilla ja lehtorilla on oikeus avustaa ehtoollisen jakamisessa.

3 luku

Kristillinen kasvatus ja opetus sekä konfirmaatio

3 §

Rippikoulua johtaa pappi tai lehtori. Opettajina toimivat heidän lisäksi diakonit, kanttorit ja seurakunnan viranhaltijat ja työntekijät siten kuin seurakunnan rippikoulun ohjesäännössä määrätään. Tarvittaessa rippikoulu pidetään yksityisesti.

III OSA

PAPPISVIRKA, DIAKONIVIRKA, VIRANHALTIJAT JA TYÖNTEKIJÄT

5 a luku

Diakonivirka

1 §

Diakonivirkaan vihkimisen toimittaa piispa. Piispan viran ollessa avoinna tai piispan olles-

sa estynyt tuomiokapituli voi kutsua toisen piispan toimittamaan vihkimyksen.

Arkkihiippakunnassa kirkkolain 5 a luvun 2 §:ssä tarkoitetun, diakonivirkaan vihittäväksi hyväksymistä koskevan päätöksen tekemiseen osallistuu ja vihkimisen toimittaa arkkipiispa tai piispa ottaen huomioon, mitä 18 luvun 1 a §:ssä säädetään tehtävien jaosta.

2 §

Diakoniksi vihittävän tulee olla:

1) jumalaapelkäävä ja kristillisestä elämästään tunnettu konfirmoitu kirkon jäsen;

2) suorittanut sellaisen tutkinnon ja koulutuksen, jonka piispainkokous on määrännyt diakoniviran kelpoisuusvaatimukseksi;

3) muutoinkin diakonivirkaan soveltuva.

Diakoniksi voidaan vihkiä henkilö, joka

1) on kutsuttu toimittamaan diakonivihkimystä edellyttävää virkaa;

2) toimii viranhaltijana kirkkohallituksessa tai tuomiokapitulissa; tai

3) toimii kirkollisen alan opettajana korkeakoulussa ja sitoutuu tuomiokapitulin harkitsemalla tavalla hoitamaan myös diakonivirkaan kuuluvia tehtäviä seurakunnassa sen mukaan kuin hänen päätoimensa sallii.

Diakoniksi vihkimistä pyytävän tulee piispalle ja muille tuomiokapitulin jäsenille osoittaa kykenevänsä hoitamaan diakonivirkaa ja sitä varten annettava tuomiokapitulin määrämät näytteet.

3 §

Diakoniksi vihittävän on annettava vihittäessä seuraava lupaus: Minä N.N. lupaan kaikkietävän Jumalan edessä, että toimittaessani diakonivirkaa, jonka olen valmis ottamaan vastaan, tahdon pysyä Jumalan pyhässä sanassa ja siihen perustuvassa evankelis-luterilaisen kirkon tunnustuksessa. Tahdon hoitaa oikein ja uskollisesti diakonivirkaa. Tahdon palvella ja rohkaista ihmisiä Kristuksen esikuvan mukaisesti. Tahdon noudattaa kirkon lakia ja järjestystä sekä edistää kaikkea, mikä rakentaa seurakuntaa. Kaikkea tätä tahdon noudattaa niin, että voin vastata siitä

Jumalan ja ihmisten edessä. Tähän Jumalaminua auttakoon.

4 §

Diakoniksi vihkimisen jälkeen vihitylle annetaan vihkijän allekirjoittama todistus vihkimyksestä.

5 §

Toisen evankelis-luterilaisen kirkon tai muun kristillisen uskonnollisen yhdyskunnan diakonin oikeuttamisesta toimittamaan diakonivirkaa Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa päättävät piispa ja tuomiokapituli. Hakijan on annettava 2 §:ssä mainitut näytteet ja 3 §:ssä oleva lupaus. Lisäksi on noudatettava, mitä diakoniksi vihkimisen edellytyksistä edellä säädetään. Jos häntä ei aikaisemmin ole vihitty diakoniksi evankelis-luterilaisessa tai sellaisessa kirkossa, jolla on ehtoollisyhteys Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kanssa, hänet on vihittävä diakonivirkaan.

Jos kirkolliskokous on hyväksynyt muun kristillisen kirkon tai uskonnollisen yhdyskunnan kanssa tehdyn sopimuksen diakoniviran vastavuoroisesta hyväksymisestä, tuon kirkon tai uskonnollisen yhdyskunnan diakonin on saadaksesen toimittaa diakonivirkaa annettava vain 2 §:ssä tarkoitetut näytteet.

6 §

Diakoni, joka on seurakunnan tai seurakuntayhtymän palveluksessa, kuuluu siihen hiippakuntaan, johon seurakunta tai seurakuntayhtymä kuuluu.

Seurakuntayhtymän palveluksessa oleva diakoni kuuluu kuitenkin siihen hiippakuntaan, johon seurakuntayhtymän seurakuntien läsnä olevien jäsenten kielellinen vähemmistö kuuluu, jos hän itse kuuluu kielelliseen vähemmistöön.

Jos diakoni ei ole seurakunnan tai seurakuntayhtymän palveluksessa, hän kuuluu samaan hiippakuntaan kuin se seurakunta, jonka jäsen hän on.

6 luku

Henkilöstö

5 a §

Seurakunnan tai seurakuntayhtymän kristilliseen sanomaan perustuva lähimmäisenrakkauden, kasvatuksen tai lähetyksen virka perustetaan diakonivihkimystä edellyttäväksi viraksi.

18 luku

Piispa

1 §

Piispa, kukin hiippakunnassaan, on seurakuntien, pappien ja diakonien ylin kaitsija.

Piispan tehtävänä on:

1) vaalia kirkon ykseyttä ja edistää kirkon tehtävän toteutumista hiippakunnassa;

2) valvoa, että kirkon tehtävään kuuluvia toimia hoidetaan seurakunnissa uskollisesti kirkon tunnustuksen, kirkkolain, kirkkojärjestyksen ja kirkon vaalijärjestyksen sekä niihin perustuvien määräysten ja ohjeiden mukaan;

3) tukea ja ohjata hiippakuntansa pappeja heidän työssään sekä valvoa, että he hoitavat pappis- ja papinvirkinsa velvollisuudet;

4) tukea ja ohjata hiippakuntansa diakoneja heidän työssään sekä valvoa, että he hoitavat diakonivirkinsa velvollisuudet;

5) edistää hyvää työyhteystyötä seurakunnissa ja valvoa, että papit, diakonit ja seurakuntien muut viranhaltijat ja työntekijät ovat oppinsa puolesta nuhteettomia ja käyttäytyvät elämässään kristillisesti,

6) edistää seurakuntien yhteistyötä ja talouden ja hallinnon tarkoituksenmukaista hoitamista sekä valvoa, että näissä toimituksissa noudatetaan voimassa olevia säädöksiä,

7) suorittaa hiippakunnassa vihkitoimitukset ja virkaan asettamiset tai määrätä muun papin suorittamaan tällaiset toimitukset, jollei 5 luvun 1 §:n 2 momentista muuta johdu; sekä

8) suorittaa muut tehtävät ja päättää ne asiat jotka kirkkolain ja kirkkojärjestyksen mukaan hänelle kuuluvat.

19 luku

Hiippakunnan muu hallinto

2 §

Pappisasessoriksi on kelpoinen hiippakuntaan kuuluvan seurakunnan kirkkoherra tai kappalainen, joka on suorittanut ylemmän pastoraalitutkinnon. Pappisasessori valitaan kolmeksi vuodeksi kerrallaan.

Diakoniasessoriksi on kelpoinen hiippakuntaan kuuluvan seurakunnan diakonivihkimystä edellyttävässä virassa toimiva kokenut diakoni. Diakoniasessorin varajäseneksi on kelpoinen kokenut diakoni. Hiippakuntavaltuusto valitsee diakoniasessorin ja varajäsenet neljäksi vuodeksi kerrallaan.

Hiippakuntavaltuuston maallikkojäsenet valitsevat tuomiokapitulin maallikkojäsenen ja varajäsenet neljäksi vuodeksi kerrallaan.

Lakimiesasessoriksi ja hänen varajäsenekseen on kelpoinen oikeustieteen muun ylemmän korkeakoulututkinnon kuin kansainvälisen ja vertailevan oikeustieteen maisterin tutkinnon suorittanut henkilö, joka on perehtynyt hallintoon

Hiippakuntadekaaniksi on kelpoinen pappi, joka on suorittanut ylemmän pastoraalitutkinnon ja joka on perehtynyt kirkolliseen elämään ja koulutustehtäviin.

3 §

Sama henkilö voidaan valita pappisasessoriksi, diakoniasessoriksi tai maallikkojäseneksi enintään kahdeksi toimikaudeksi.

Jos diakoniasessori tai maallikkojäsen on muuttanut hiippakunnasta, menettänyt vaalikelpoisuutensa tai kuollut, toimitetaan uuden jäsenen valitsemiseksi jäljellä olevaksi toimikaudeksi uusi vaali.

Jos pappisasessori on muuttanut hiippakunnasta, menettänyt vaalikelpoisuutensa tai kuollut, toimitetaan uuden jäsenen valitsemiseksi seuraavaksi kolmivuotiskaudeksi uusi vaali.

6 §

Tuomiokapitulin viranhaltijan kirkkolain 19 luvun 5 §:n mukaan ratkaistavaksi ei voida antaa asioita, jotka koskevat:

1) pappisvirkaan tai diakonivirkaan hyväksymistä;

22 luku

Kirkkohallitus, kirkon keskusrahasto, kirkon eläkerahasto ja kirkon työmarkkinalaitos

1 §

Jokaisesta hiippakunnasta valitaan yksi maallikkojäsen hiippakuntavaltuuston tekemän ehdollepanon perusteella. Maallikkojäsenen vaalia varten hiippakuntavaltuuston maallikkojäsenet asettavat ehdolle kolme maallikkoa ja pappisjäsenien vaalia varten hiippakuntavaltuuston pappisjäsenet kaksi pappia. Diakonijäsenen vaalia varten hiippakuntavaltuusto asettaa ehdolle kaksi diakonia. Maallikkojäseneksi, pappisjäseneksi ja diako-

nijäseneksi on ehdotettava sekä miehiä että naisia.

Tämä päätös tulee voimaan samana päivänä kuin kirkolliskokouksen päivänä kuuta 20 hyväksymä kirkkolain muutos.

Lehtori, jolle tuomiokapituli on myöntänyt ennen tämän päätöksen voimaantuloa oikeuden toimia lehtorina ja joka on tämän päätöksen voimaan tullessa sellaisessa virassa tai tehtävässä, jota tarkoitetaan kirkkojärjestyksen 6 luvun 30 §:n 3 momentissa, säilyttää tämän päätöksen voimaan tullessa voimassa olleen kirkkojärjestyksen 2 luvun 12 §:n 1 momentissa säädetyn oikeuden jakaa ehtoolista saman luvun 10 §:ssä tarkoitettussa tilanteessa.

Helsingissä 20 päivänä tammikuuta 2015

Arkipiispa

Kari Mäkinen

Kirkkoneuvos

Pekka Huokuna

Laki kirkkolain muuttamisesta

Kirkolliskokouksen ehdotuksen ja eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan kirkkolain (1054/1993) II osan otsikko, 6 luvun 14 §:n 2 momentti, 16 §:n otsikko ja 1 momentti, 23 § sekä 48 §:n 4 momentti, 19 luvun 2 ja 4 §, 21 luvun 2 §, 23 luvun 3 §:n 4 momentti, 24 luvun 14 §:n 1 momentin 2 kohta ja 25 luvun 2 § ja 10 §:n 1 momentti, sellaisina kuin niistä ovat, 6 luvun 14 §:n 2 momentti, 16 §:n otsikko ja 1 momentti, 23 §:n sekä 48 §:n 4 momentti ja 25 luvun 2 § laissa 1008/2012, 19 luvun 2 § laissa 1274/2003, 19 luvun 4 § laeissa 1274/2003 ja 797/2013, 23 luvun 3 §:n 4 momentti laissa 414/2014, 25 luvun 2 § ja 10 §:n 1 momentti laissa 797/2013 ja 21 luvun 2 § ja 24 luvun 14 §:n 1 momentin 2 kohta kirkolliskokouksen 9.5.2014 tekemässä päätöksessä, sekä lisätään lakiin uusi 5 a luku, 6 lukuun uusi 14 a §, 22 luvun 1 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on kirkolliskokouksen 9.5.2014 tekemässä päätöksessä, uusi 3 a kohta seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

II OSA

PAPPISVIRKA, VIRANHALTIJAT JA
TYÖNTEKIJÄT

II OSA

PAPPISVIRKA, **DIAKONIVIRKA**, VIRAN-
HALTIJAT JA TYÖNTEKIJÄT

5 a luku

Diakonivirka

1 §

**Diakonivirka, diakoni ja diakonivihkimystä
edellyttävä virka**

Tässä laissa tarkoitetaan:

1) **diakoniviralla** kristilliseen sanomaan perustuvia lähimmäisenrakkauden, kasvatuksen ja lähetyksen tehtäviä varten kirkossa olevaa virkaa, johon kutsutaan ja johon vihitään diakonivihkimyksessä;

2) **diakonilla** henkilöä, joka kirkkojärjestyksen mukaisesti on joko vihitty diakonivirkaan tai jolle on myönnetty oikeus toimittaa diakonivirkaa Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa;

3) **diakonivihkimystä edellyttävällä** viralla hallinnollisella päätöksellä perustettua seurakunnan, seurakuntayhtymän, tuomio-

kapitulin tai kirkkohallituksen virkaa, johon voidaan valita vain diakoni.

2 §

Päätös diakonivirkaan vihkimisestä

Diakonivirkaan vihittäväksi hyväksymisestä päättävät piispa ja tuomiokapituli.

3 §

Kirjallinen muistutus ja diakonivirasta pidättäminen

Tuomiokapituli voi antaa diakonille kirjallisen muistutuksen tai pidättää hänet diakonivirasta vähintään yhdeksi ja enintään kuudeksi kuukaudeksi, jos:

1) diakoni ei ole pysynyt kirkon tunnustuksessa;

2) diakoni toimii vastoin diakonivirran velvollisuuksia ja diakonilupausta tai laiminlyö niitä taikka käyttäytyy diakonille sopimattomalla tavalla.

Tuomiokapituli voi pidättää diakonin diakonivirasta tutkinnan tai oikeudenkäynnin ajaksi, jos diakonin voidaan todennäköisin perustein epäillä syyllistyneen:

1) virantoimituksessa virkarikokseen tai muuten menetelleen virantoimituksessa velvollisuuksiensa vastaisesti;

2) virantoimituksen ulkopuolella rikokseen ja asiassa ilmenneillä seikoilla voi olla vaikutusta hänen edellytyksiinsä hoitaa diakonivirkaa.

Piispa voi pidättää diakonin väliaikaisesti diakonivirasta 2 momentissa tarkoitetulla perusteella enintään neljän viikon ajaksi. Piispan on viipymättä saatettava diakonivirasta pidättäminen tuomiokapitulin päätettäväksi.

Päätös diakonivirasta pidättämisestä voidaan panna täytäntöön heti.

4 §

Diakonivirasta eroaminen ja diakonivirran menettäminen

Eron diakonivirasta myöntää tuomiokapituli hakemuksesta.

Tuomiokapituli määrää diakonin menettämään diakonivirkansa, jos diakoni ei ole 3 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetun diakonivirasta pidättämisen kuluessa pyytänyt eroa diakonivirasta tai osoittanut tahtovansa pysyä kirkon tunnustuksessa.

Tuomiokapituli voi määrätä diakonin menettämään diakonivirkansa, jos:

1) diakonin toiminta vastoin diakoniviran velvollisuuksia ja diakonilupausta tai velvollisuuksien laiminlyönti taikka käyttäytyminen osoittaa hänet ilmeisen sopimattomaksi olemaan diakonina;

2) hänet on tuomittu rangaistukseen sellaisesta rikoksesta, joka osoittaa hänet ilmeisen sopimattomaksi olemaan diakonina.

5 §

Diakoniviran palauttaminen

Piispa ja tuomiokapituli voivat pyynnöstä palauttaa diakoniviran.

6 §

Diakonin kuuluminen hiippakuntaan ja rovastikuntaan

Diakonin kuulumisesta hiippakuntaan ja rovastikuntaan säädetään kirkkojärjestyksessä.

6 luku

14 §

Erityiset kelpoisuusvaatimukset

Henkilö voidaan ottaa määräaikaiseen virkasuhteeseen erityisistä kelpoisuusvaatimuksista riippumatta, jos siitä erikseen säädetään tai työnantaja perustellusta syystä yksittäistapauksessa niin päättää. Papin virkaan voidaan antaa viranhoitomääräys vain papille ja lehtorin virkaan vain lehtorille.

6 luku

14 §

Erityiset kelpoisuusvaatimukset

Henkilö voidaan ottaa määräaikaiseen virkasuhteeseen erityisistä kelpoisuusvaatimuksista riippumatta, jos siitä erikseen säädetään tai työnantaja perustellusta syystä yksittäistapauksessa niin päättää. Papin virkaan voidaan antaa viranhoitomääräys vain papille, *diakonivihkimystä edellyttävään virkaan vain diakonille* ja lehtorin virkaan vain lehtorille.

14 a §

Diakonivihkimyksen puuttuminen virkaan

valittaessa

Jos diakonivihkimystä edellyttävään virkaan valittavalla ei ole diakonivihkimystä päätettäessä virkasuhteeseen ottamisesta, päätös tehdään ehdollisena. Jos viranhaltija ei esitä selvitystä diakonivihkimyksestä viranomaisen asettamassa kohtuullisessa määräajassa, viranomainen tekee päätöksen virkasuhteeseen ottamispäätöksen raukeamisesta. Päätös raukeamisesta tulee voimaan, kun se on annettu viranhaltijalle tiedoksi. Muussa tapauksessa viranomainen päättää, että virkasuhteeseen ottamista koskeva päätös ei ole enää ehdollinen, ja antaa diakonille viranhoitomääräyksen.

16 §

Terveystilaa koskeva selvitys virkasuhteeseen otettaessa ja papiksi vihittäessä

Virkasuhteeseen ottamisen ja pappisvihkimyksen edellytyksenä on, että siihen otettava henkilö antaa ottamisesta tai vihkimisestä päättävälle viranomaiselle tehtävän hoidon terveydellisiä edellytyksiä koskevat tiedot sekä osallistuu lisäksi tarvittaessa asian selvittämiseksi suoritettaviin tarkastuksiin ja tutkimuksiin. Työnantajan määräämistä tarkastuksista ja tutkimuksista aiheutuvista välttämättömistä kustannuksista vastaa työnantaja.

23 §

Nimikirjan pitäminen

Työnantaja pitää viranhaltijoista ja työntekijöistä nimikirjaa. Tuomiokapituli pitää nimikirjaa hiippakunnan papeista ja lehtoreista. Nimikirjaan merkittävien tietojen tallentamiseen, käyttämiseen ja poistamiseen sovelletaan, mitä nimikirjalaisissa [\(1010/1989\)](#) säädetään.

48 §

Virkasuhteen päättyminen ilman irtisanomista

16 §

Terveystilaa koskeva selvitys virkasuhteeseen otettaessa sekä papiksi ja diakoniksi vihittäessä

Virkasuhteeseen ottamisen sekä pappis- ja diakonivihkimyksen edellytyksenä on, että siihen otettava henkilö antaa ottamisesta tai vihkimisestä päättävälle viranomaiselle tehtävän hoidon terveydellisiä edellytyksiä koskevat tiedot sekä osallistuu lisäksi tarvittaessa asian selvittämiseksi suoritettaviin tarkastuksiin ja tutkimuksiin. Työnantajan määräämistä tarkastuksista ja tutkimuksista aiheutuvista välttämättömistä kustannuksista vastaa työnantaja.

23 §

Nimikirjan pitäminen

Työnantaja pitää viranhaltijoista ja työntekijöistä nimikirjaa. Tuomiokapituli pitää nimikirjaa hiippakunnan papeista, *diakoneista* ja lehtoreista. Nimikirjaan merkittävien tietojen tallentamiseen, käyttämiseen ja poistamiseen sovelletaan, mitä nimikirjalaisissa [\(1010/1989\)](#) säädetään.

48 §

Virkasuhteen päättyminen ilman irtisanomista

Papin viran haltijan virkasuhde päättyy ilman irtisanomista ja irtisanomisaikaa, kun tuomiokapituli on 5 luvun 3 §:n perusteella myöntänyt papille eron pappisvirasta tai määrännyt hänet menettämään pappisviransa. Lehtorin viran haltijan virkasuhde päättyy ilman irtisanomista ja irtisanomisaikaa, jos tuomiokapituli on tämän luvun 29 §:n perusteella määrännyt hänet menettämään oikeutensa toimia lehtorina.

18 luku
Piispa

1 §
Piispa ja piispan tehtävät

Piispa johtaa hiippakuntansa hallintoa ja toimintaa sekä valvoo seurakuntia ja pappeja.

19 luku
Tuomiokapituli

2 §
Jäsenet

Tuomiokapitulin jäseniä ovat puheenjohtajana piispa, varapuheenjohtajana tuomiоровasti, jona toimii tuomiokirkkoseurakunnan kirkkoherra, kaksi pappisasessoria, yksi maallikkojäsen sekä tuomiokapitulin lakimiesasessori ja hiippakuntadekaani.

Arkkhiippakunnassa arkkipiispa on tuomiokapitulin puheenjohtaja tuomiokapitulin käsitellessä niitä asioita, jotka lähemmin määrätään kirkkojärjestyksessä. Piispalla on tällöin oikeus olla saapuvilla ja ottaa osaa keskusteluun, mutta ei päätöksen tekemiseen. Milloin piispa toimii tuomiokapitulin puheenjohtajana, arkkipiispalla on oikeus olla saapuvilla ja ottaa osaa keskusteluun,

Papin viran haltijan virkasuhde päättyy ilman irtisanomista ja irtisanomisaikaa, kun tuomiokapituli on 5 luvun 3 §:n perusteella myöntänyt papille eron pappisvirasta tai määrännyt hänet menettämään pappisviransa. *Diakonivihkimystä edellyttävän viran haltijan virkasuhde päättyy ilman irtisanomista ja irtisanomisaikaa, kun tuomiokapituli on 5 a luvun 4 §:n perusteella myöntänyt diakonille eron diakonivirasta tai määrännyt hänet menettämään diakonivirkansa.* Lehtorin viran haltijan virkasuhde päättyy ilman irtisanomista ja irtisanomisaikaa, jos tuomiokapituli on tämän luvun 29 §:n perusteella määrännyt hänet menettämään oikeutensa toimia lehtorina.

18 luku
Piispa

1 §
Piispa ja piispan tehtävät

Piispa johtaa hiippakuntansa hallintoa ja toimintaa sekä valvoo seurakuntia, pappeja ja diakoneja.

19 luku
Tuomiokapituli

2 §
Tuomiokapitulin jäsenet

Tuomiokapitulin jäseniä ovat puheenjohtajana piispa, varapuheenjohtajana tuomiоровasti, jona toimii tuomiokirkkoseurakunnan kirkkoherra, kaksi pappisasessoria, *yksi diakoniasessori*, yksi maallikkojäsen sekä tuomiokapitulin lakimiesasessori ja hiippakuntadekaani.

Arkkhiippakunnassa arkkipiispa on tuomiokapitulin puheenjohtaja tuomiokapitulin käsitellessä niitä asioita, jotka lähemmin määrätään kirkkojärjestyksessä. Piispalla on tällöin oikeus olla saapuvilla ja ottaa osaa keskusteluun, mutta ei päätöksen tekemiseen. Milloin piispa toimii tuomiokapitulin puheenjohtajana, arkkipiispalla on oikeus

mutta ei päätöksen tekemiseen.

Kenttäpiispa on lisäjäseneä tuomiokapitulissa, jos virkavirhettä, pappisvirasta määrääjäksi pidättämistä tai pappisvirasta erottamista koskevassa asiassa on kysymys sotilaspapista.

Tuomiokapituli määrää viideksi vuodeksi kerrallaan pappisjäsenille varajäseniksi viisi kokenutta pappia ja tuomiokapitulin lakimiesasessorille kaksi varajäsentä sekä määrää järjestyksen, jossa heidät esteen tai esteellisyyden sattuessa kutsutaan jäseneksi. Maallikkojäsenellä on ensimmäinen ja toinen varajäsen, jotka tässä järjestyksessä tulevat hänen tilalleen esteen tai esteellisyyden sattuessa.

4 §

Päätösvaltaisuus

Tuomiokapituli on päätösvaltainen, kun enemmän kuin puolet jäsenistä on saapuvilla.

Tuomiokapituli käsittelee asian täysilukuisena, jos se koskee: papin tai lehtorin pysymistä kirkon tunnustuksessa.

Kirkkoherran välittömän vaalin vaaliehtotusta tehtäessä jokaisesta sijasta äänestetään erikseen.

21 luku

Piispainkokous

2 §

Piispainkokouksen tehtävät

Piispainkokouksen tehtävänä on:

1) käsitellä kirkon uskoa, opetusta ja työtä koskevia asioita;

2) käsitellä hiippakuntien hoitoa koskevia asioita;

3) käsitellä kirkon ykseyttä, ekumeenisia suhteita, kirkon lähetystehtävää ja kirkon suhdetta muihin uskontoihin koskevia asioita sekä päättää kirkon edustamisesta näissä kysymyksissä;

4) tehdä esitys kirkolliskokoukselle kirkon lähetysjärjestöksi hyväksymisestä ja tämän aseman lakkauttamisesta;

olla saapuvilla ja ottaa osaa keskusteluun, mutta ei päätöksen tekemiseen.

Kenttäpiispa on lisäjäseneä tuomiokapitulissa, jos virkavirhettä, pappisvirasta määrääjäksi pidättämistä tai pappisvirasta erottamista koskevassa asiassa on kysymys sotilaspapista.

Tuomiokapituli määrää viideksi vuodeksi kerrallaan pappisjäsenille varajäseniksi viisi kokenutta pappia ja tuomiokapitulin lakimiesasessorille kaksi varajäsentä sekä määrää järjestyksen, jossa heidät esteen tai esteellisyyden sattuessa kutsutaan jäseneksi. *Diakoniasessorilla ja maallikkojäsenellä* on ensimmäinen ja toinen varajäsen, jotka tässä järjestyksessä tulevat *heidän* tilalleen esteen tai esteellisyyden sattuessa.

4 §

Päätösvaltaisuus

Tuomiokapituli on päätösvaltainen, kun *läsnä on* enemmän kuin puolet jäsenistä.

Tuomiokapituli käsittelee asian täysilukuisena, jos se koskee papin, *diakonin* tai lehtorin pysymistä kirkon tunnustuksessa.

Kirkkoherran välittömän vaalin vaaliehtotusta tehtäessä jokaisesta sijasta äänestetään erikseen.

21 luku

Piispainkokous

2 §

Piispainkokouksen tehtävät

Piispainkokouksen tehtävänä on:

1) käsitellä kirkon uskoa, opetusta ja työtä koskevia asioita;

2) käsitellä hiippakuntien hoitoa koskevia asioita;

3) käsitellä kirkon ykseyttä, ekumeenisia suhteita, kirkon lähetystehtävää ja kirkon suhdetta muihin uskontoihin koskevia asioita sekä päättää kirkon edustamisesta näissä kysymyksissä;

4) tehdä esitys kirkolliskokoukselle kirkon lähetysjärjestöksi hyväksymisestä ja tämän aseman lakkauttamisesta;

5) antaa kirkkojärjestyksen täytäntöönpa-

5) antaa kirkkojärjestyksen täytäntöönpanosta tarkempia määräyksiä, jos asia koskee:

- a) kirkkoon liittyvälle annettavaa opetusta;
- b) jumalanpalvelusta tai kirkollista toimintusta;
- c) rippikoulua, rippikoulun pitämistä koskevaa lupaa tai rippikoulussa käytettäviä oppikirjoja;
- d) pappisvirkaa;
- e) papin tai lehtorin virkaa tai tällaiseen virkaan pyrkivältä vaadittavaa tutkintoa;
- 6) tehdä esityksiä ja antaa lausuntoja kirkolliskokoukselle ja kirkkohallitukselle;
- 7) suorittaa muut tehtävät, jotka sille tässä laissa tai kirkkojärjestyksessä säädetään.

nosta tarkempia määräyksiä, jos asia koskee:

- a) kirkkoon liittyvälle annettavaa opetusta;
- b) jumalanpalvelusta tai kirkollista toimintusta;
- c) rippikoulua, rippikoulun pitämistä koskevaa lupaa tai rippikoulussa käytettäviä oppikirjoja;
- d) pappisvirkaa;
- e) papin tai lehtorin virkaa tai tällaiseen virkaan pyrkivältä vaadittavaa tutkintoa;
- f) *diakonivirkaa*;
- g) *diakonivihkimystä edellyttävää virkaa tai tällaiseen virkaan pyrkivältä vaadittavaa tutkintoa*;
- 6) tehdä esityksiä ja antaa lausuntoja kirkolliskokoukselle ja kirkkohallitukselle;
- 7) suorittaa muut tehtävät, jotka sille tässä laissa tai kirkkojärjestyksessä säädetään.

22 luku

Kirkkohallitus, kirkon keskusrahasto, kirkon eläkerahasto ja kirkon työmarkkinlaitos

1 §

Kirkkohallituksen kokoonpano ja toimikausi

Kirkkohallituksen jäseniä ovat:

3 a) kirkolliskokouksen valitsema diakoni;

23 luku

Luottamushenkilöt ja vaalit

3 §

Vaalikelpoisuuden rajoitus

Määräaikaisesti pappisvirasta pidätetty pappi ei ole vaalikelpoinen pappisvirkaan perustuvaan luottamustoimeen. Jos tuomioistuin on määrännyt papin viralta pantavaksi, hän ei ole vaalikelpoinen pappisvirkaan perustuvaan luottamustoimeen ennen kuin hän on saanut tuomiokapitulilta uuden viranhoitomääräyksen papin virkaan.

23 luku

Luottamushenkilöt ja vaalit

3 §

Vaalikelpoisuuden rajoitus

Määräaikaisesti pappisvirasta pidätetty pappi ei ole vaalikelpoinen pappisvirkaan perustuvaan luottamustoimeen. *Määräaikaisesti diakonivirasta pidätetty diakoni ei ole vaalikelpoinen diakonivirkaan perustuvaan luottamustoimeen.* Jos tuomioistuin on määrännyt papin tai diakonin viralta pantavaksi, pappi ei ole vaalikelpoinen pappisvirkaan eikä diakoni diakonivirkaan perustuvaan luottamustoimeen ennen kuin pappi on saanut tuomiokapitulilta uuden viranhoitomää-

24 luku

Alistaminen ja muutoksenhaku

14 §

Oikaisuvaatimus- ja valitusoikeuden rajoittaminen

Muutosta ei saa hakea oikaisuvaatimuksella tai valittamalla:

2) piispan ja tuomiokapitulin yhdessä tekemään päätökseen pappisvirkaan hyväksymisestä, pappisviran palauttamisesta eikä piispan yksin muutoin kuin 19 luvun 5 §:n nojalla tekemään päätökseen;

25 luku

Täydentäviä säännöksiä

2 §

Tuomioistuimen ilmoittamisvelvollisuus

Kun pappia syytetään yleisessä tuomioistuimessa, tuomioistuimen on ilmoitettava siitä asianomaiselle tuomiokapitulille, joka voi määrätä asiamiehen olemaan saapuvilla asian käsittelyssä. Ilmoitusta ei tarvita asiassa, joka käsitellään sakon tai rikesakon määräämisestä annetun lain (754/2010) mukaisessa menettelyssä tai jonka käsittely on aloitettu mainitussa menettelyssä, mutta joka on siirretty käsiteltäväksi tuomioistuimessa epäillyn tai asianomistajan peruutettua mainitun lain 4 tai 5 §:n mukaisesti suostumuksensa tai epäillyn vastustettua rikesakkomääräystä mainitun lain 18 §:n mukaisesti.

Jos tuomioistuin on tuominnut papin tai kirkkohallituksen, tuomiokapitulin, seurakunnan taikka seurakuntayhtymän viranhaltijan rangaistukseen muusta rikoksesta, jäljennös päätöksestä on viivytyksettä lähetettävä pappia koskevassa asiassa tuomiokapitulille ja muuta viranhaltijaa koskevassa asiassa sille seurakunnalle tai kirkolliselle

räyksen papin virkaan tai diakoni on saanut uuden viranhoitomääräyksen diakonivihkimystä edellyttävään virkaan.

24 luku

Alistaminen ja muutoksenhaku

14 §

Oikaisuvaatimus- ja valitusoikeuden rajoittaminen

Muutosta ei saa hakea oikaisuvaatimuksella tai valittamalla:

2) piispan ja tuomiokapitulin yhdessä tekemään päätökseen pappisvirkaan tai diakonivirkaan hyväksymisestä, pappisviran tai diakoniviran palauttamisesta eikä piispan yksin muutoin kuin 19 luvun 5 §:n nojalla tekemään päätökseen;

25 luku

Täydentäviä säännöksiä

2 §

Tuomioistuimen ilmoittamisvelvollisuus

Kun pappia tai diakonia syytetään yleisessä tuomioistuimessa, tuomioistuimen on ilmoitettava siitä asianomaiselle tuomiokapitulille. Tuomiokapituli voi määrätä asiamiehen olemaan saapuvilla asian käsittelyssä. Ilmoitusta ei tarvita asiassa, joka käsitellään sakon tai rikesakon määräämisestä annetun lain (754/2010) mukaisessa menettelyssä tai jonka käsittely on aloitettu mainitussa menettelyssä, mutta joka on siirretty käsiteltäväksi tuomioistuimessa epäillyn tai asianomistajan peruutettua mainitun lain 4 tai 5 §:n mukaisesti suostumuksensa tai epäillyn vastustettua rikesakkomääräystä mainitun lain 18 §:n mukaisesti.

Jos tuomioistuin on tuominnut papin, diakonin tai kirkkohallituksen, tuomiokapitulin, seurakunnan taikka seurakuntayhtymän viranhaltijan rangaistukseen muusta rikoksesta, jäljennös päätöksestä on viivytyksettä lähetettävä pappia tai diakonia koskevassa asiassa tuomiokapitulille ja muuta viranhaltijaa koskevassa asiassa sille seurakunnalle

viranomaiselle, jonka virassa hän on.

10 §
Tasaaänet

Äänien jakautuessa äänestyksessä tasan päätökseksi tulee mielipide, jonka puolesta puheenjohtaja on äänestänyt. Viranhaltijan virkasuhteen irtisanomista, purkamista ja raukeamista sekä papin 5 luvun 3 §:n 2–4 momentissa tarkoitettua pappisvirkaa koskevassa asiassa ja 6 luvun 29 §:ssä tarkoitettua lehtorin virkaa koskevassa asiassa ratkaisee kuitenkin se mielipide, joka on lievempi.

tai kirkolliselle viranomaiselle, jonka virassa hän on.

10 §
Tasaaänet

Äänien jakautuessa äänestyksessä tasan päätökseksi tulee mielipide, jonka puolesta puheenjohtaja on äänestänyt. Viranhaltijan virkasuhteen irtisanomista, purkamista ja raukeamista sekä papin 5 luvun 3 §:n 2–4 momentissa tarkoitettua pappisvirkaa koskevassa asiassa, *diakonin 5 a luvun 2–4 §:ssä tarkoitettua diakonivirkaa koskevassa asiassa* ja 6 luvun 29 §:ssä tarkoitettua lehtorin virkaa koskevassa asiassa ratkaisee kuitenkin se mielipide, joka on lievempi.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivä-
nä _____ kuuta 20 .

Diakonian virkaan ennen lain voimaantuloa vihitylle henkilölle voidaan hakemukselta myöntää oikeus toimittaa diakonivirkaa, jos hän esittää aikaisemmasta vihkimisestä tuomiokapitulille luotettavan selvityksen.

Tämän lain voimaan tullessa sellainen seurakunnan tai seurakuntayhtymän kristilliseen sanomaan perustuva lähimmäisenrakkauden, kasvatuksen tai lähetyksen virka, jonka kelpoisuusvaatimuksena on piispainkokouksen päättämä tutkinto diakonian, kirkon nuorisotyönohjaajan, lähetyssihteerin, kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajan tai lapsityönohjaajan virkaan taikka vastaava aikaisempi kelpoisuus, muuttuu diakonivihkimystä edellyttäväksi viraksi. Henkilö, joka on lain voimaan tullessa edellä mainitussa virassa, on edelleen kelpoinen virkaansa. Tämän lain 22 luvun 1 §:n 1 momentin 3 a kohtaa sovelletaan siitä lähtien, kun kirkkohallituksen jäsenet ensimmäisen kerran valitaan lain voimaantulon jälkeen.

Kirkolliskokouksen päätös kirkkojärjestyksen muuttamisesta

Kirkolliskokouksen päätöksen mukaisesti
muutetaan kirkkojärjestyksen (1055/1993) 2 luvun 6 ja 7 § sekä 12 §:n 1 momentti, 3 luvun 3 §:n 2 momentti, III osan otsikko, 18 luvun 1 §, 19 luvun 2 ja 3 § sekä 6 §:n 1 momentin 1 kohta ja 22 luvun 1 §:n 2 momentti, sellaisina kuin niistä ovat 2 luvun 6 § kirkolliskokouksen päätöksessä 1234/1999, 18 luvun 1 § ja 19 luvun 3 § ja 6 §:n 1 momentin 1 kohta kirkolliskokouksen päätöksessä 1275/2003, 19 luvun 2 § kirkolliskokouksen päätöksessä 415/2014 ja 22 luvun 1 §:n 2 momentti kirkolliskokouksen 9.5.2014 tekemässä päätöksessä, sekä
lisätään kirkkojärjestykseen uusi 5 a luku ja 6 lukuun uusi 5 a § seuraavasti:

Voimassa oleva kirkkojärjestys

Ehdotus

2 luku Kirkon pyhät toimitukset

6 §

Päiväjumalanpalvelus on niiden toimitettava, joille papinvirka seurakunnassa on uskottu. Kirkkoherran suostumuksella tai lääninrovastin määräyksestä sen voi toimittaa myös muu pappi.

Henkilö, joka on saanut oikeuden toimia lehtorina, voi saarnata jumalanpalveluksessa kirkkoherran luvalla.

Kirkkoherra voi yksittäistapauksessa kutsua evankelis-luterilaisen kirkon konfirmoidun, kristillisestä vakaumuksesta tunnetun jäsenen saarnaamaan jumalanpalveluksessa.

7 §

Jos sairauden tai muun esteen vuoksi ei ole pappia jumalanpalvelusta pitämään, tulee jonkun paikalla olevista seurakunnan viranhaltijoista tai kirkkoneuvoston jäsenistä menetellä, niin kuin siitä kirkkokäsikirjassa määrätään.

12 §

2 luku Kirkon pyhät toimitukset

6 §

Messun toimittaa seurakunnan pappi. Kirkkoherran suostumuksella tai lääninrovastin määräyksestä sen voi toimittaa myös muu pappi. Diakoni voi toimittaa omalla työalallaan sanajumalanpalveluksia ja hoitaa muuta jumalanpalveluselämää.

Diakoni voi saarnata jumalanpalveluksessa. Kirkkoherran luvalla jumalanpalveluksessa voi saarnata myös henkilö, joka on saanut oikeuden toimia lehtorina. Kirkkoherra voi yksittäistapauksessa kutsua evankelis-luterilaisen kirkon konfirmoidun, kristillisestä vakaumuksesta tunnetun jäsenen saarnaamaan jumalanpalveluksessa.

7 §

Jos pappi on estynyt toimittamasta jumalanpalvelusta, tulee jonkun paikalla olevista diakoneista tai seurakunnan viranhaltijoista, työntekijöistä taikka kirkkoneuvoston tai seurakuntaneuvoston jäsenistä menetellä siten kuin kirkkokäsikirjassa määrätään.

12 §

Ehtoollisen jakaa pappi. Lehtorilla on oikeus avustaa ehtoollisen jakamisessa ja jakaa ehtoollista 10 §:ssä tarkoitetussa tapauksessa.

3 luku

Kristillinen kasvatus ja opetus sekä konfirmaatio

3 §

Rippikoulua johtaa pappi tai lehtori. Opettajina toimivat heidän lisäksi kanttorit, nuorisotyönohjaajat ja muut seurakunnan viranhaltijat siten kuin seurakunnan rippikoulun ohjesäännössä määrätään. Tarvittaessa pidetään rippikoulu yksityisesti.

III OSA

PAPPISVIRKA, VIRANHALTIJAT JA TYÖNTEKIJÄT

Ehtoollisen asettaa pappi. Diakonilla ja lehtorilla on oikeus avustaa ehtoollisen jakamisessa.

3 luku

Kristillinen kasvatus ja opetus sekä konfirmaatio

3 §

Rippikoulua johtaa pappi tai lehtori. Opettajina toimivat heidän lisäksi diakonit, kanttorit ja seurakunnan viranhaltijat ja työntekijät siten kuin seurakunnan rippikoulun ohjesäännössä määrätään. Tarvittaessa rippikoulu pidetään yksityisesti.

III OSA

PAPPISVIRKA, DIAKONIVIRKA, VIRANHALTIJAT JA TYÖNTEKIJÄT

5 a luku

Diakonivirka

1 §

Diakonivirkaan vihkimisen toimittaa piispa. Piispan viran ollessa avoinna tai piispan ollessa estynyt tuomiokapituli voi kutsua toisen piispan toimittamaan vihkimyksen.

Arkkhiippakunnassa kirkkolain 5 a luvun 2 §:ssä tarkoitetun, diakonivirkaan vihittäväksi hyväksymistä koskevan päätöksen tekemiseen osallistuu ja vihkimisen toimittaa arkkipiispa tai piispa ottaen huomioon, mitä 18 luvun 1 a §:ssä säädetään tehtävien jaosta.

2 §

Diakoniksi vihittävän tulee olla:

1) jumalaapelkäävä ja kristillisestä elämästään tunnettu konfirmoitu kirkon jäsen;

2) suorittanut sellaisen tutkinnon ja koulutuksen, jonka piispainkokous on määrännyt diakoniviran kelpoisuusvaatimukseksi;

3) muutoinkin diakonivirkaan soveltuva.

Diakoniksi voidaan vihkiä henkilö, joka

1) on kutsuttu toimittamaan diakonivihkimystä edellyttävää virkaa;

2) toimii viranhaltijana kirkkohallituksessa tai tuomiokapitulissa;

3) on kutsuttu kirkon lähetysjärjestön tai 6 luvun 38 §:ssä mainituin edellytyksin muun kristillisen yhteisön palvelukseen; tai

4) toimii kirkollisen alan opettajana korkeakoulussa ja sitoutuu tuomiokapitulin harkitsemalla tavalla hoitamaan myös diakonivirkaan kuuluvia tehtäviä seurakunnassa sen mukaan kuin hänen päätoimensa sallii.

Diakoniksi vihkimistä pyytävän tulee piispalle ja muille tuomiokapitulin jäsenille osoittaa kykenevänsä hoitamaan diakonivirkaa ja sitä varten annettava tuomiokapitulin määräämät näytteet.

3 §

Diakoniksi vihittävän on annettava vihittäessä seuraava lupaus: Minä N.N. lupaan kaikkietävän Jumalan edessä, että toimittaessani diakonivirkaa, jonka olen valmis ottamaan vastaan, tahdon pysyä Jumalan pyhässä sanassa ja siihen perustuvassa evankelis-luterilaisen kirkon tunnustuksessa. Tahdon hoitaa oikein ja uskollisesti diakonivirkaa. Tahdon palvella ja rohkaista ihmisiä Kristuksen esikuvan mukaisesti. Tahdon noudattaa kirkon lakia ja järjestystä sekä edistää kaikkea, mikä rakentaa seurakuntaa. Kaikkea tätä tahdon noudattaa niin, että voin vastata siitä Jumalan ja ihmisten edessä. Tähän Jumala minua auttakoon.

4 §

Diakoniksi vihkimisen jälkeen vihitylle annetaan vihkijän allekirjoittama todistus vihkimyksestä.

5 §

Toisen evankelis-luterilaisen kirkon tai muun kristillisen uskonnollisen yhdyskunnan diakonin oikeuttamisesta toimittamaan

diakonivirkaa Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa päättävät piispa ja tuomiokapituli. Hakijan on annettava 2 §:ssä mainitut näytteet ja 3 §:ssä oleva lupaus. Lisäksi on noudatettava, mitä diakoniksi vihkimisen edellytyksistä edellä säädetään. Jos häntä ei aikaisemmin ole vihitty diakoniksi evankelis-luterilaisessa tai sellaisessa kirkossa, jolla on ehtoollisyhteys Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kanssa, hänet on vihittävä diakonivirkaan.

Jos kirkolliskokous on hyväksynyt muun kristillisen kirkon tai uskonnollisen yhdyskunnan kanssa tehdyn sopimuksen diakoniviran vastavuoroisesta hyväksymisestä, tuon kirkon tai uskonnollisen yhdyskunnan diakonin on saadakseen toimittaa diakonivirkaa annettava vain 2 §:ssä tarkoitetut näytteet.

6 §

Diakoni, joka on seurakunnan tai seurakuntayhtymän palveluksessa, kuuluu siihen hiippakuntaan, johon seurakunta tai seurakuntayhtymä kuuluu.

Seurakuntayhtymän palveluksessa oleva diakoni kuuluu kuitenkin siihen hiippakuntaan, johon seurakuntayhtymän seurakuntien läsnä olevien jäsenten kielellinen vähemmistö kuuluu, jos hän itse kuuluu kielelliseen vähemmistöön.

Jos diakoni ei ole seurakunnan tai seurakuntayhtymän palveluksessa, hän kuuluu samaan hiippakuntaan kuin se seurakunta, jonka jäsen hän on.

6 luku

Henkilöstö

5 a §

Seurakunnan tai seurakuntayhtymän kristilliseen sanomaan perustuva lähimmäisenrakkauden, kasvatuksen tai lähetyksen virka perustetaan diakonivihkimystä edellyttäväksi viraksi.

Piispa

1 §

Piispa, kukin hiippakunnassaan, on seurakuntien *ja* pappien ylin kaitsija.

Piispan tehtävänä on

1) vaalia kirkon ykseyttä ja edistää kirkon tehtävän toteutumista hiippakunnassa;

2) valvoa, että kirkon tehtävään kuuluvia toimia hoidetaan seurakunnissa uskollisesti kirkon tunnustuksen, kirkkolain, kirkkojärjestyksen ja kirkon vaalijärjestyksen sekä niihin perustuvien määräysten ja ohjeiden mukaan;

3) tukea ja ohjata hiippakuntansa pappeja heidän työssään sekä valvoa, että he hoitavat pappis- ja papinvirkansa velvollisuudet;

4) edistää hyvää työyhteysttä seurakunnissa ja valvoa, että papit ja seurakuntien muut viranhaltijat ja työntekijät ovat oppinsa puolesta nuhteettomia ja käyttäytyvät elämässään kristillisesti,

5) edistää seurakuntien yhteistyötä ja talouden ja hallinnon tarkoituksenmukaista hoitamista sekä valvoa, että näissä toimissa noudatetaan voimassa olevia säädöksiä,

6) suorittaa hiippakunnassa vihkitoimitukset ja virkaan asettamiset tai määrätä muun papin suorittamaan tällaiset toimitukset, jollei 5 luvun 1 §:n 2 momentista muuta johdu; sekä

7) suorittaa muut tehtävät ja päättää ne asiat jotka kirkkolain ja kirkkojärjestyksen mukaan hänelle kuuluvat.

19 luku

Hiippakunnan muu hallinto

2 §

Pappisasessoriksi on kelpoinen hiippakuntaan kuuluvan seurakunnan kirkkoherra tai kappalainen, joka on suorittanut ylemmän pastoraalitutkinnon. Pappisasessori valitaan kolmeksi vuodeksi kerrallaan.

Piispa

1 §

Piispa, kukin hiippakunnassaan, on seurakuntien, pappien *ja diakonien* ylin kaitsija.

Piispan tehtävänä on:

1) vaalia kirkon ykseyttä ja edistää kirkon tehtävän toteutumista hiippakunnassa;

2) valvoa, että kirkon tehtävään kuuluvia toimia hoidetaan seurakunnissa uskollisesti kirkon tunnustuksen, kirkkolain, kirkkojärjestyksen ja kirkon vaalijärjestyksen sekä niihin perustuvien määräysten ja ohjeiden mukaan;

3) tukea ja ohjata hiippakuntansa pappeja heidän työssään sekä valvoa, että he hoitavat pappis- ja papinvirkansa velvollisuudet;

4) *tukea ja ohjata hiippakuntansa diakoneja heidän työssään sekä valvoa, että he hoitavat diakonivirkansa velvollisuudet;*

5) edistää hyvää työyhteysttä seurakunnissa ja valvoa, että papit, *diakonit* ja seurakuntien muut viranhaltijat ja työntekijät ovat oppinsa puolesta nuhteettomia ja käyttäytyvät elämässään kristillisesti,

6) edistää seurakuntien yhteistyötä ja talouden ja hallinnon tarkoituksenmukaista hoitamista sekä valvoa, että näissä toimissa noudatetaan voimassa olevia säädöksiä,

7) suorittaa hiippakunnassa vihkitoimitukset ja virkaan asettamiset tai määrätä muun papin suorittamaan tällaiset toimitukset, jollei 5 luvun 1 §:n 2 momentista muuta johdu; sekä

8) suorittaa muut tehtävät ja päättää ne asiat jotka kirkkolain ja kirkkojärjestyksen mukaan hänelle kuuluvat.

19 luku

Hiippakunnan muu hallinto

2 §

Pappisasessoriksi on kelpoinen hiippakuntaan kuuluvan seurakunnan kirkkoherra tai kappalainen, joka on suorittanut ylemmän pastoraalitutkinnon. Pappisasessori valitaan kolmeksi vuodeksi kerrallaan.

Diakoniasessoriksi on kelpoinen hiippa-

Hiippakuntavaltuuston maallikkojäsenet valitsevat tuomiokapitulin maallikkojäsenen ja varajäsenet neljäksi vuodeksi kerrallaan.

Lakimiesasessoriksi ja hänen varajäsenekseen on kelpoinen oikeustieteen muun ylemmän korkeakoulututkinnon kuin kansainvälisen ja vertailevan oikeustieteen maisterin tutkinnon suorittanut henkilö, joka on perehtynyt hallintoon

Hiippakuntadekaaniksi on kelpoinen pappi, joka on suorittanut ylemmän pastoraalitutkinnon ja joka on perehtynyt kirkolliseen elämään ja koulutustehtäviin.

3 §

Sama henkilö voidaan valita pappisasessoriksi tai maallikkojäseneksi enintään kahdeksi toimikaudeksi.

Jos maallikkojäsen on muuttanut hiippakunnasta, menettänyt vaalikelpoisuutensa tai kuollut, toimitetaan uuden jäsenen valitsemiseksi jäljellä olevaksi toimikaudeksi uusi vaali.

Jos pappisasessori on muuttanut hiippakunnasta, menettänyt vaalikelpoisuutensa tai kuollut, toimitetaan uuden jäsenen valitsemiseksi seuraavaksi kolmivuotiskaudeksi uusi vaali.

6 §

Tuomiokapitulin viranhaltijan kirkkolain 19 luvun 5 §:n mukaan ratkaistavaksi ei voida antaa asioita, jotka koskevat

- 1) pappisvirkaan hyväksymistä;
-

22 luku

Kirkkohallitus, kirkon keskusrahasto, kirkon eläkerahasto ja kirkon työ-

kuntaan kuuluvan seurakunnan diakonivihkimystä edellyttävässä virassa toimiva kokenut diakoni. Diakoniasessorin varajäseneksi on kelpoinen kokenut diakoni. Hiippakuntavaltuusto valitsee diakoniasessorin ja varajäsenet neljäksi vuodeksi kerrallaan.

Hiippakuntavaltuuston maallikkojäsenet valitsevat tuomiokapitulin maallikkojäsenen ja varajäsenet neljäksi vuodeksi kerrallaan.

Lakimiesasessoriksi ja hänen varajäsenekseen on kelpoinen oikeustieteen muun ylemmän korkeakoulututkinnon kuin kansainvälisen ja vertailevan oikeustieteen maisterin tutkinnon suorittanut henkilö, joka on perehtynyt hallintoon

Hiippakuntadekaaniksi on kelpoinen pappi, joka on suorittanut ylemmän pastoraalitutkinnon ja joka on perehtynyt kirkolliseen elämään ja koulutustehtäviin.

3 §

Sama henkilö voidaan valita pappisasessoriksi, *diakoniasessoriksi* tai maallikkojäseneksi enintään kahdeksi toimikaudeksi.

Jos *diakoniasessori* tai maallikkojäsen on muuttanut hiippakunnasta, menettänyt vaalikelpoisuutensa tai kuollut, toimitetaan uuden jäsenen valitsemiseksi jäljellä olevaksi toimikaudeksi uusi vaali.

Jos pappisasessori on muuttanut hiippakunnasta, menettänyt vaalikelpoisuutensa tai kuollut, toimitetaan uuden jäsenen valitsemiseksi seuraavaksi kolmivuotiskaudeksi uusi vaali.

6 §

Tuomiokapitulin viranhaltijan kirkkolain 19 luvun 5 §:n mukaan ratkaistavaksi ei voida antaa asioita, jotka koskevat:

- 1) pappisvirkaan *tai diakonivirkaan* hyväksymistä;
-

22 luku

Kirkkohallitus, kirkon keskusrahasto, kirkon eläkerahasto ja kirkon työ-

markkinalaitos

1 §

Jokaisesta hiippakunnasta valitaan yksi maallikkojäsen hiippakuntavaltuuston tekemän ehdollepanon perusteella. Maallikkojäsenen vaalia varten hiippakuntavaltuuston maallikkojäsenet asettavat ehdolle kolme maallikkoa ja pappisjäsenten vaalia varten hiippakuntavaltuuston pappisjäsenet kaksi pappia. Maallikkojäseneksi ja pappisjäseneksi on ehdotettava sekä miehiä että naisia.

markkinalaitos

1 §

Jokaisesta hiippakunnasta valitaan yksi maallikkojäsen hiippakuntavaltuuston tekemän ehdollepanon perusteella. Maallikkojäsenen vaalia varten hiippakuntavaltuuston maallikkojäsenet asettavat ehdolle kolme maallikkoa ja pappisjäsenten vaalia varten hiippakuntavaltuuston pappisjäsenet kaksi pappia. *Diakonijäsenen vaalia varten hiippakuntavaltuusto asettaa ehdolle kaksi diakonia.* Maallikkojäseneksi, pappisjäseneksi ja diakonijäseneksi on ehdotettava sekä miehiä että naisia.

Tämä päätös tulee voimaan samana päivänä kuin kirkolliskokouksen päivänä kuuta 20 hyväksymä kirkkolain muutos.

Lehtori, jolle tuomiokapituli on myöntänyt ennen tämän päätöksen voimaantuloa oikeuden toimia lehtorina ja joka on tämän päätöksen voimaan tullessa sellaisessa virassa tai tehtävässä, jota tarkoitetaan kirkkojärjestyksen 6 luvun 30 §:n 3 momentissa, säilyttää tämän päätöksen voimaan tullessa voimassa olleen kirkkojärjestyksen 2 luvun 12 §:n 1 momentissa säädetyn oikeuden jakaa ehtoollista saman luvun 10 §:ssä tarkoitettussa tilanteessa.